

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΠΕΝΔΥΣΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Ινστιτούτο Εργασίας, ΓΣΕΕ

Δημήτρη Β. Παπαδημητρίου και Taun N. Toay

Απρίλιος 2014
Annandale-on-Hudson, New York

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΠΕΝΔΥΣΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Ινστιτούτο Εργασίας, ΓΣΕΕ

Δημήτρη Β. Παπαδημητρίου και Taun N. Toay

Απρίλιος 2014
Annandale-on-Hudson, New York

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες

Ακρωνόμια

Περίληψη

I. Ενότητες

II. Συνεταιριστικό τραπεζικό σύστημα στην Ευρώπη

Το επιχείρημα υπέρ των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

- Συνεταιριστικές αξίες
- Συνεταιριστικά χαρακτηριστικά
- Η οικονομική και κοινωνική σημασία των συνεταιρισμών

Το κανονιστικό πλαίσιο των συνεταιριστικών τραπεζών: Τάσεις και παρατηρήσεις

- Χρηματοοικονομική ρύθμιση και εποπτεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ευρωκρίση

III. Το ελληνικό συνεταιριστικό τραπεζικό σύστημα στο πλαίσιο της Ευρώπης

Βασικές διαφορές

Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας

Οι απαρχές του ελληνικού συνεταιριστικού τραπεζικού συστήματος

Το Ελληνικό συνεταιριστικό σύστημα πριν από το 2004

Το Ελληνικό συνεταιριστικό σύστημα, 2004–08

Το Ελληνικό συνεταιριστικό σύστημα, 2008–σήμερα

IV. Μια νέα πρόταση για την Ελλάδα

V. Τελικές παρατηρήσεις

Βιβλιογραφία

Παράρτημα Α: Το ιστορικό των Ηνωμένων Πολιτειών

Παράρτημα Β: Συνεταιριστικές τράπεζες στην Ευρώπη

Παράρτημα Γ: Χρονική εξέλιξη των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών, 2004-08

Παράρτημα Δ: Αγροτική επανεπένδυση και αστική επιχειρηματικότητα

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας στο ΙΝΕ-ΓΣΕΕ για το ενδιαφέρον του και την οικονομική στήριξη που παρείχε προς αυτή τη μελέτη. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον καθηγητή Γιώργο Αργεΐτη και τον Βασίλη Παπαδόγαμβρο. Είμαστε επίσης ευγνώμονες στην εκπαιδευόμενη ερευνήτρια του Levy Economics Institute Heske von Doornen, καθώς και προς τους Χρόνη Πολυχρονίου για την μετάφραση του κειμένου στα ελληνικά και τους Azfar Khan, Michael Stephens, Christine Pizzuti και Barbara Ross για την υποστήριξη και τη συντακτική επιμέλεια που παρείχαν.

Ακρωνύμια

AECR – Asociación Española de Cajas Rurales

BaFin – Federal Financial Services Authority (Germany)

BCC – Boston Community Capital

BCE – Spanish Co-operative Bank

BP – Banque Populaire

CA – Cridit Agricole

CARS – Community Development Financial Institutions Assessment and Rating System

CCB – Central Co-operative Bank

CDBs – Community Development Banks

CDBIs – Community Development Banking Institutions

CDCs – Community Development Corporations

CDCUs – Community Development Credit Unions

CDFIs – Community Development Finance/Financial Institutions

CDLFs – Community Development Loan Funds

CDVCFs – Community Development Venture Capital Funds

CEI – Coastal Enterprises Incorporated

CFIs – Co-operative Financial Institutions

CNCA – Caisse Nationale de Cridit Agricole

CTO – Cyprus Tourism Organization

DDI – Development Deposit Intensity

DLI – Development Lending Intensity

DZ Bank – Zentral-Genossenschaftsbank (German Central Co-operative Bank)

EACB – Ευρωπαϊκή Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών

EC – Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ECB – Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)

ECS – European Co-operative Society

ΕΛΣΤΑΤ – Ελληνική Στατιστική Αρχή

ONE – Οικονομική και Νομισματική Ένωση

ESC – Economic and Social Community

EE – Ευρωπαϊκή Ένωση

FCU – Federal Credit Union

GDP – Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕγχΠ)

GNP – Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ)

HMDA – Home Mortgage Disclosure Act

ICA – International Co-operative Alliance

ICCREA – Istituto di Credito delle Casse Rurali ed Artigiane

ILO – Διεθνής Οργανισμός Εργασίας

IMF – Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

INE/ΓΣΕΕ – Ινστιτούτο Εργασίας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας

LIIF – Low Income Investment Fund

LLCs – Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης

LMI – Low-to-Moderate Income

M&E – Monitoring and Evaluation

MFIs – Microfinance Institutions

MIS – Συστήματα Διαχείρισης Πληροφοριών

NCIF – National Community Investment Fund

NGO – Μη Κυβερνητική Οργάνωση (ΜΚΟ)

OECD – Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)

ΟΤΟΕ – Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδας

PASEGES – Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ)

PSTS – Project Statistics Tracking System R&S – Regulation and Supervision

ROA – Return on Assets

RSI – Rural Servicios Informaticos

RZB – Raiffeisen Zentralbank

SCE – European Co-operative Society

SMEs – Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)

WWOOF – World Wide Opportunities for Organic Farms

Περίληψη

Ανάμεσα στα πολλά δεινά που αντιμετωπίζει η Ελλάδα κατά τη διάρκεια της συνεχιζόμενης κρίσης είναι η έλλειψη πρόσβασης των επιχειρήσεων και των ιδιωτών, σε πολλές φτωχές περιοχές της χώρας, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Πολλές νεοσύστατες και μικρές επιχειρήσεις δεν έχουν πρόσβαση στο τραπεζικό δανεισμό προκειμένου να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες, ενώ εκείνοι που έχουν πρόσβαση σε πίστωση δανείζονται με υψηλά επιτόκια, τα οποία κυμαίνονται κατά μέσο όρο στο 8% (στα υψηλότερα επίπεδα από τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση), παρά τα χαμηλά επίπεδα-ρεκόρ που διατηρεί επί του παρόντος στα επιτόκια της η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ).

Επιπλέον, τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα έχουν πολύ περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Αν και ο αποκλεισμός των χαμηλοεισοδηματιών από την τραπεζική πίστωση υπήρχε πριν από την κρίση, η τάση αυτή επιδεινώθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης στην Ελλάδα. Πράγματι, έχει υπάρξει μείωση του δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα στο σύνολο της ευρωζώνης λόγω της οικονομικής ύφεσης και της έλλειψης ζήτησης, αλλά στην Ελλάδα η κεφαλαιακή επάρκεια του ελληνικού τραπεζικού τομέα εξακολουθεί να είναι αδύναμη, καθιστώντας πολύ δύσκολη την πρόσβαση στη χρηματοδότηση και την πιστωτική ρευστότητα. Οι τράπεζες κοινοτικής ανάπτυξης στις Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν μια τολμηρή και σοβαρή πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση της κύριας λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δηλαδή την κεφαλαιακή ανάπτυξη της οικονομίας. Φαίνεται ότι στην παρούσα χρονική φάση οι δραστηριότητες των τραπεζών κοινοτικής ανάπτυξης και άλλων χρηματοπιστωτικών συνεταιρισμών, ειδικά εκείνων στην Ευρώπη, κερδίζουν έδαφος ανάμεσα στις μικρές και γεωργικές επιχειρήσεις σε όλη την Ελλάδα. Σε μια πρόσφατη μελέτη, ο γερμανικός τραπεζικός Sparkassestiftung fuer der internationalen Kooperation προέτρεψε τη δημιουργία στην Ελλάδα ενός δικτύου αυτόνομων ταμειωτηρίων και/ή συνεταιριστικών τραπεζών στα πλαίσια του προτύπου που επικρατούν στη Γερμανία (Sparkassen), προσφέροντας μάλιστα οικονομική και τεχνική στήριξη από την Ένωση των Γερμανικών Ταμειωτηρίων (Katsaganis 2014). Ο Ελληνικός Οργανισμός Μικρών-Μεσαίων Επιχειρήσεων κάνει τακτικά έκκληση για αναδιάρθρωση και αύξηση του υφιστάμενου αριθμού συνεταιριστικών τραπεζών που λειτουργούν στην Ελλάδα (Katsaganis 2013, «Το Βήμα» 2013), προκειμένου να επιτραπεί στην ελληνική οικονομία να πάρει ξανά μπρος.

Η πρότασή μας υιοθετεί μια ευρύτερη άποψη όσον αφορά την επέκταση της εμβέλειας και των υπηρεσιών των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αντλώντας διδάγματα από την εμπειρία των κοινοτικών τραπεζών στις ΗΠΑ και σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η καθιέρωση ενός πανεθνικού συστήματος τραπεζών κοινοτικής ανάπτυξης στις Ηνωμένες Πολιτείες αποτελεί εδώ και πολύ καιρό μέρος της πολιτικής ατζέντας του Levy Economics Institute (1992 Minsky et al, 1993, Papadimitriou, Phillips and Gray 1993a, b). Η ανάγκη αυτή βασίζεται στην ιδέα ότι τα υπάρχοντα τραπεζικά ιδρύματα δεν εκτελούν σε ικανοποιητικό επίπεδο τις απαραίτητες λειτουργίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος ούτε για την ίδρυση- εκκίνηση νέων επιχειρήσεων αλλά ούτε για τις ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρηματιών και των πολιτών με χαμηλά

εισοδήματα στα αστικά κέντρα και την επαρχία. Οι πρωταρχικοί στόχοι των τραπεζών κοινοτικής ανάπτυξης είναι να χορηγούν πίστωση, να εκτελούν πληρωμές και να προσφέρουν δυνατότητες αποταμίευσης σε περιφέρειες και κοινότητες που δεν εξυπηρετούνται επαρκώς από τις τράπεζες, καθώς και να παρέχουν χρηματοδότηση για τις επιχειρήσεις σε μια καθορισμένη γεωγραφική περιοχή που είναι πολύ μικρές για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των επενδυτικών και εμπορικών τραπεζών. Ένα ανάλογο, αν και σε γενικές γραμμές διαφορετικό σύστημα επικρατεί ήδη στις Ηνωμένες Πολιτείες με το δίκτυο των πιστωτικών ενώσεων και ανάμεσα στα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Ευρώπη.

Οι πρωταρχικοί στόχοι των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα θα είναι να παρέχουν πίστωση, να προωθούν πληρωμές και να προσφέρουν δυνατότητες αποταμίευσης σε κοινότητες που δεν εξυπηρετούνται κατάλληλα από τις μεγάλες και υποκεφαλαιοποιημένες ελληνικές τράπεζες. Επιπλέον, το μαζικό κλείσιμο μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα και το σχετικά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού που επιστρέφει στην επαρχία με σκοπό την αγροτική επιχειρηματικότητα ή τις επιχειρηματικές δραστηριότητες στο τομέα του τουρισμού καθιστούν τις τράπεζες κοινοτικής ανάπτυξης μια σημαντική συνιστώσα του έργου για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες περιλαμβάνουν τόσο αποταμιευτές όσο και δανειολήπτες, χρησιμοποιώντας τις αποταμιεύσεις για τη στήριξη παροχής δανείων και για την αύξηση των διαθέσιμων πόρων από τα κεφάλαια των τοπικών και περιφερειακών καταθετών. Τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία συμπεριλαμβάνουν συνεταιριστικές τράπεζες και αποταμιευτικούς και πιστωτικούς συνεταιρισμούς, δεν θα στηρίζονται στις κεφαλαιαγορές για τη χρηματοδότηση, αλλά θα χρηματοδοτούνται αρχικά από το κράτος, από μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, από κοινωνικούς επιχειρηματίες και από τις καταθέσεις των μελών. Η περιορισμένη πρόσβαση σε εξωτερικά παράθυρα δανεισμού υπαγορεύει αυστηρότερα πρότυπα αναδοχής για τα δάνεια, χαμηλότερο επίπεδο μόχλευσης, περιορισμούς σχετικά με τα είδη των αποκτημένων περιουσιακών στοιχείων και υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Η εμπειρία δείχνει ότι οι συνεταιρισμοί που ανήκουν στα μέλη τους τείνουν να επικεντρώνονται στις στενές προσωπικές σχέσεις ανάμεσα στην τράπεζα και τον πελάτη («relationship banking») και, γενικά, να είναι πιο επιφυλακτικοί στην ανάληψη κινδύνου από τα μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η εμπειρία έχει επίσης δείξει ότι όταν οι χρηματοπιστωτικοί συνεταιρισμοί λειτουργούν αποτελεσματικά, η αποπληρωμή των δανείων κυμαίνεται σε συγκριτικά καλύτερα επίπεδα απ' ό,τι στις εμπορικές τράπεζες. Οι αποταμιευτικοί και πιστωτικοί συνεταιρισμοί θα είναι κερδοσκοπικά ιδρύματα, αλλά δεν θα επιδιώκουν υψηλότερες αποδόσεις, κάτι που σε τελική ανάλυση θα μετρίαζε το σκοπό της ύπαρξής τους στην χρηματοπιστωτική δομή της χώρας.

Οι πτυχές των κοινοτικών υπηρεσιών των τραπεζών αφορούν το μηχανισμό πληρωμών και τη δυνατότητα αποταμίευσης. Οι διεργασίες αυτές απαιτούν επιστροφή στις παραδοσιακές τραπεζικές διαδικασίες όπου ο/η υπεύθυνος/η για την χορήγηση δανείων είναι εξοικειωμένος/η με τις ανάγκες του πελάτη και μπορεί να κάνει χρήση της καθιερωμένης έννοιας του «relationship banking» για την αξιολόγηση και την

τιμολόγηση του κινδύνου. Σε αυτό το πλαίσιο, μια βασική υπόθεση εργασίας για την έλλειψη πιστωτικών διευκολύνσεων είναι ότι υπάρχουν «αποδεκτοί κίνδυνοι» και εφικτές «επενδύσεις ιδίων κεφαλαίων» στις προβληματικές και υποβαθμισμένες κοινότητες, που έχουν ανάγκη από ποσά πολύ μικρά για να ασχοληθούν μαζί τους οι μεγάλες εμπορικές τράπεζες. Ακόμη και οι μικρές εμπορικές τράπεζες χειρίζονται συνήθως ονομαστικές αξίες ενεργητικού και παθητικού που είναι μεγαλύτερες από εκείνες που συνήθως δημιουργούνται σε κοινότητες με χαμηλά εισοδήματα.

Υπάρχουν, συνήθως, έξι αναγνωρίσιμες τραπεζικές λειτουργίες που θα μπορούσαν να εκτελούν τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα:

1. Η παροχή ενός συστήματος πληρωμών για αναλήψεις μετρητών και καταθέσεις, περιλαμβανομένης της ασφάλισης των καταθέσεων και της έκδοσης πιστωτικών και χρεωστικών καρτών.
2. Ένα ασφαλές αποθετήριο για τις αποταμιεύσεις και τις συναλλαγές στους τραπεζικούς λογαριασμούς.
3. Η παροχή χρηματοδότησης στα νοικοκυριά, συμπεριλαμβανομένων των στεγαστικών δανείων, των δανείων για αυτοκίνητα και άλλα καταναλωτικά αγαθά.
4. Η παροχή εμπορικών τραπεζικών υπηρεσιών για δάνεια, υπηρεσίες μισθοδοσίας, καθώς και συμβουλές για την εκκίνηση επιχειρήσεων και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
5. Η παροχή επενδυτικών τραπεζικών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.
6. Η παροχή χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και συμβουλών για τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών.

Η λίστα αυτή δεν υπονοεί ότι κάθε τράπεζα θα πρέπει να εκτελεί όλες αυτές τις λειτουργίες. Το επιχειρήμα για τα κοινοτικά ή συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι ότι μία ή περισσότερες από τις παραπάνω λειτουργίες δεν εκτελούνται επαρκώς από τα υπάρχοντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για συγκεκριμένα τμήματα του πληθυσμού: τους κατοίκους των πόλεων με χαμηλά εισοδήματα, τους πολίτες της επαρχίας, τους τεχνίτες ή τους επιχειρηματίες που αναζητούν μικτού μεγέθους τραπεζικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης για την ίδρυση-εκκίνηση επιχειρήσεων και για τις υπάρχουσες μικρές επιχειρήσεις.

Επιπλέον, συνεταιριστικές επιχειρήσεις έχουν μια διαφορετική δομή διακυβέρνησης, όπου οι τοπικοί φορείς ελέγχουν τις αποφάσεις των κεντρικών οργάνων. Στην περίπτωση των χρηματοοικονομικών συνεταιρισμών, η διαφάνεια και η άμεση σχέση μεταξύ αποταμιεύσεων και δανείων, που δεν αποτελούν πάντα προφανή χαρακτηριστικά των εμπορικών τραπεζών, ακόμη και των πρώιμων συνεταιριστικών τραπεζών, θα χρησιμεύσουν για την αποτροπή της διαφθοράς και του νεποτισμού. Σε σύγκριση με τις εμπορικές τράπεζες, τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παγώνουν την

πίστωση μόνο κάτω από εξαιρετικές περιστάσεις, έχουν χαμηλότερες αυξήσεις των επιτοκίων και γενικά είναι πιο σταθερά λόγω των αυστηρότερων απαιτήσεων κεφαλαιακής επάρκειας, της ποιότητας των περιουσιακών στοιχείων και τις πρακτικές δανεισμού.

Η επιτυχία των ιδρυμάτων μικροδανεισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες (όπως η Grameen Bank) ανέδειξε τη θετική οικονομική συνεισφορά της κοινοτικής πίστωσης. Η ανάπτυξη αυτών των μοντέλων δανεισμού έχει αποδειχθεί ότι είναι μια σημαντική εναλλακτική πολιτική για την αντιμετώπιση της φτώχειας σε περιοχές όπου δεν υπάρχουν ευκαιρίες για μεταβιβάσεις πληρωμών προς τους δανειζόμενους. Για την Ελλάδα, κατάλληλο παράδειγμα είναι η ανθεκτική απόδοση των αμερικανικών πιστωτικών ενώσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης των subprime δανείων. Ενώ οι εμπορικές τράπεζες κατέρρεαν στις Ηνωμένες Πολιτείες σε ποσοστά που είχαμε να δούμε από τη δεκαετία του 1980, οι ομοσπονδιακές πιστωτικές ενώσεις προσέλκυαν καταθέσεις και συνέχιζαν να δανείζουν. Ωστόσο, ενώ και τα δύο αυτά συστήματα δανεισμού καταγράφουν ποσοστά χρεοκοπίας που κυμαίνονται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από αυτά για τις περισσότερες εμπορικές τράπεζες, τα διαδικαστικά και οι εκτιμήσεις των επιπτώσεων του δανεισμού σπανίζουν.

Η παρούσα έκθεση περιλαμβάνει μια ιστορική επισκόπηση των συνεταιριστικών τραπεζών στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη και προτείνει διαδικαστικές κατευθυντήριες γραμμές για την αναδιαμόρφωση του δικτύου των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ελλάδα που επικεντρώνονται στο δανεισμό προς περιοχές και πληθυσμούς που δεν εξυπηρετούνται επαρκώς από τις παραδοσιακές υπηρεσίες των πιστωτικών και τραπεζικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, οι κατευθυντήριες γραμμές θα καθοδηγούνται από την διαφάνεια, θα βάζουν φρένο στο φαινόμενο του νεποτισμού και θα παρακολουθούν τις επιπτώσεις του δανεισμού. Ένα δεύτερο κείμενο που θα ακολουθήσει θα περιλαμβάνει το στοιχείο παρακολούθησης και αξιολόγησης που θα συνδυάζεται με μελέτες περίπτωσης πιλοτικών προγραμμάτων. Το σύστημα δανεισμού δεν αποτελεί μόνο σημαντικό στοιχείο για τη διασφάλιση ότι τα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα και οι μικρές επιχειρήσεις μπορούν να ανταπεξέλθουν τις προκλήσεις της κρίσης και να συμμετάσχουν σε μια ενδεχόμενη ανάκαμψη, αλλά η προσθήκη του στοιχείου παρακολούθησης και αξιολόγησης και οι μελέτες περίπτωσης αποτελούν επίσης μια σημαντική προσθήκη σε μια πτυχή έρευνας που στην παρούσα φάση δεν καλύπτεται επαρκώς.

I. Επισκόπηση

Η επικίνδυνη ιδέα της λιτότητας και η σκληρότητα της εφαρμογής της στην Ελλάδα έχουν οδηγήσει σε μια εξαετή μεγάλη ύφεση, χωρίς ξεκάθαρες προοπτικές για την ανάκαμψη της οικονομίας. Η οικονομική κρίση οδήγησε ένα τρεμάμενο και ασταθές τραπεζικό σύστημα στα πρόθυρα της κατάρρευσης όχι μόνο εξαιτίας των τεράστιων απωλειών από την πλευρά του ενεργητικού—κούρεμα άνω του 70% της αξίας των κρατικών ελληνικών ομολόγων που διατηρούσε ενώ τα καθυστερημένα και μη εξυπηρετούμενα δάνεια ανέρχονται σε υψηλά επίπεδα—αλλά και λόγω της επίδρασης

στην πλευρά του ενεργητικού που είχε η φυγή καταθέσεων στο εξωτερικό. Οι τράπεζες παραμένουν υποκεφαλαιοποιημένες και ο δανεισμός έχει περιοριστεί μόνο προς τους πιο αξιόπιστους ιδιώτες ή τις οικονομικά εύρωστες επιχειρήσεις.

Παρά το γεγονός ότι το πρόβλημα της ρευστότητας δεν δείχνει να υποχωρεί, υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις μέσα στο πλαίσιο της υφιστάμενης δομής δανεισμού. Αξίζει να σημειωθεί ό,τι οι συνεταιριστικές τράπεζες διαθέτουν τις προϋποθέσεις ώστε να ανακαλύψουν τον εαυτό τους εκ νέου με σκοπό την εξυπηρέτηση των τραπεζικών αναγκών των πολιτών και των επιχειρήσεων που δεν εξυπηρετούνται επαρκώς από το παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα. Αν και αυτοί οι χρηματοοικονομικοί συνεταιρισμοί έχουν παραδοσιακά επικεντρωθεί στις γεωργικές επιχειρήσεις και στον τοπικό δανεισμό, θα μπορούσαν να εκτελέσουν μια κρίσιμη χρηματοπιστωτική λειτουργία με την επέκταση των δραστηριοτήτων τους στα επιχειρηματικά δάνεια και με την προσφορά χαμηλού κόστους τραπεζικών υπηρεσιών από τη στιγμή που οι μεγάλες τράπεζες είτε είναι απρόθυμες να προσφέρουν, είτε δεν μπορούν λόγω των προβλημάτων υποκεφαλαιοποίησης, είτε επειδή τις αποφεύγει το κοινό λόγω φόβου πιθανής κατάρρευσής τους αλλά και για διάφορους άλλους λόγους (συμπεριλαμβανομένου ενός ελάχιστου ποσού για το άνοιγμα λογαριασμού, υψηλά τέλη και γραφειοκρατία). Ενώ υπάρχουν συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα, η πρότασή μας αναφέρεται σε ένα δίκτυο τραπεζών που δεν εξαρτώνται τόσο πολύ από τα κεφάλαια των μετόχων για χορήγηση δανείων στην τοπική κοινωνία, αλλά μπορούν ωστόσο να αντλήσουν δημόσιους πόρους και να έχουν πρόσβαση στον διατραπεζικό δανεισμό. Με τη σύνδεση αυτών των τραπεζών και την πρόσβασή τους σε δημόσιους πόρους, τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορούν να δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακας ενώ θα διατηρούν τη χορήγηση δανείων σε υποεξυπηρετούμενες περιοχές.

Τα επίσημα δανειοδοτικά ιδρύματα διστάζουν να δανείσουν σε νοικοκυριά χωρίς μια πιστωτική ιστορία και σταθερή απασχόληση, φαινόμενα που φυσικά έχουν εντατικοποιηθεί στην Ελλάδα από την έναρξη της κρίσης. Επιπλέον, αυτά είναι κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στα άτομα που απασχολούνται στον ανεπίσημο τομέα της οικονομίας, ο οποίος περιλαμβάνει κάθε οικονομική δραστηριότητα που δεν φορολογείται ή δεν εποπτεύεται από το κράτος. Είναι λάθος να πιστεύουμε ότι ο δανεισμός κυμαίνεται σε χαμηλότερα επίπεδα ανάμεσα σε αυτές τις ομάδες ατόμων. Όσοι δεν έχουν πρόσβαση στην επίσημη πίστωση στρέφονται προς εναλλακτικούς προμηθευτές: φίλους, συγγενείς και, μερικές φορές, σε πολύ ακριβές εναλλακτικές λύσεις άτυπου δανεισμού.

Υπάρχουν τρεις κύριοι τύποι συνεταιρισμών. Πρώτον, οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι περιλαμβάνουν τους χρηματοπιστωτικούς συνεταιρισμούς και επιτρέπουν στα μέλη τους να αγοράζουν αγαθά ή υπηρεσίες κοντά στο επίπεδο κόστους. Δεύτερον, οι παραγωγικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι περιλαμβάνουν αγροτικούς συνεταιρισμούς και επιτρέπουν στα μέλη τους να αυξήσουν την αποδοτικότητα μέσω της μείωσης του κόστους της προμήθειας πρώτων υλών και να βελτιώσουν την προώθηση των προϊόντων τους. Τέλος, οι συνεταιρισμοί εργαζομένων, οι οποίοι παρέχουν στα μέλη τους ευκαιρίες για απασχόληση και βελτίωση των δεξιοτήτων τους. Η παρούσα έκθεση επικεντρώνεται αποκλειστικά στους χρηματοπιστωτικούς συνεταιρισμούς, αν και περιλαμβάνει κάποια

συζήτηση σχετικά με τις δυνητικές συνέργειες των παραγωγικών συνεταιρισμών και των καταναλωτικών συνεταιρισμών. Στην πραγματικότητα, αν κι υπάρχει αρκετή διαφοροποίηση μεταξύ των συστημάτων κάτω από τα οποία λειτουργούν οι συνεταιριστικές τράπεζες, υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά σε όλα τα συστήματα, από τα οποία τα ακόλουθα είναι τα πιο σημαντικά:

- Η μεγιστοποίηση του ποσοστού απόδοσης του κεφαλαίου δεν είναι ο πρωταρχικός στόχος, καθώς οι μέτοχοι είναι μέλη της τράπεζας, κοινωνικά ευσυνείδητοι και ενδιαφέρονται για την οικονομική σταθερότητα της περιοχής. Αυτή η δομή είναι παρόμοια με το σύστημα των ομοσπονδιακών πιστωτικών ενώσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, μεταξύ των συνεταιριστικών τραπεζών, οι μέτοχοι μπορούν να κάνουν επενδύσεις μεγαλύτερου μεγέθους από τις απλές συνδρομές των μελών. Αν και αυτή η γενίκευση αληθεύει για τους περισσότερους συνεταιρισμούς, οι ελληνικές συνεταιριστικές τράπεζες έχουν συχνά καταχωρήσει δυσανάλογη εξουσία στους μεγάλους μετόχους ή/και διαχωρίζουν τις επενδύσεις από τη συμμετοχή.
- Τα μέλη μιας συνεταιριστικής τράπεζας δεν είναι μόνο ιδιοκτήτες, αλλά αποτελούν επίσης μέρος της δομής διακυβέρνησης της τράπεζας. Έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου, ανεξάρτητα του ύψους του επενδυτικού τους κεφαλαίου.
- Τα μέλη δεν μπορούν να πουλήσουν τα μερίδια ιδιοκτησίας τους σε μια ανοικτή δευτερογενή αγορά. Περιστασιακά, ωστόσο, μπορούν να πωλήσουν τα μερίδια τους στην τράπεζα.
- Αντίθετα με τις αμερικανικές πιστωτικές ενώσεις, όλοι οι πελάτες δεν είναι μέλη. Η δομή διακυβέρνησης μπορεί στην πράξη να διαφέρει από τη δήθεν ισότιμη δομή διακυβέρνησης που ισχυρίζονται ότι έχουν πολλές από αυτές τις τράπεζες. Αυτή ήταν η ατυχής περίπτωση στην Ελλάδα, όπου ο νεποτισμός και τα δάνεια εκτός ισολογισμού αποτελούσαν κοινές πρακτικές, μεγιστοποιώντας τις αποδόσεις για ένα μικρό αριθμό μεγάλων επενδυτών.

Επιπλέον, η πηγή κεφαλαίων για μια συνεταιριστική τράπεζα πηγάζει συχνά από τα παρακρατηθέντα κέρδη. Τα μερίδια των μελών δεν είναι μεταβιβάσιμα και τα κέρδη δεν χρησιμοποιούνται για την αποπληρωμή του κεφαλαίου, αλλά επανεπενδύονται στην επιχείρηση με τη μορφή αποθεματικών. Ως εκ τούτου, η κεφαλαιακή βάση της συνεταιριστικής τράπεζας δεν ανήκει στην τρέχουσα ομάδα των μελών. Οι συνεταιριστικές τράπεζες αποτελούν συχνά μέρος ενός τραπεζικού δικτύου που τους επιτρέπει να κεντριοκοπούν την παροχή ορισμένων υπηρεσιών, ιδίως όπου υπάρχουν οικονομίες κλίμακας. Οι συνεταιριστικές τράπεζες συνήθως ενθαρρύνουν τις στενές τραπεζικές σχέσεις με τους πελάτες, που ενισχύονται μέσω της γεωγραφικής εγγύτητας (Ayadi et al. 2010). Το ελληνικό σύστημα χωλαίνει κάπως σε αυτό το σημείο. Η μεγάλη καθυστέρηση στη θεσμική θεμελίωση και την ανάπτυξη των συνεργατικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, ειδικά σε σύγκριση με την εντυπωσιακή ανάπτυξη των εν λόγω ιδρυμάτων στην Ευρώπη, είναι στενά συνδεδεμένη με την ιστορία των κρατικά ελεγχόμενων γεωργικών πιστώσεων στην πρώην Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας.

Ακόμα και ενόψει της κρίσης του ευρώ, οι συνεταιριστικές τράπεζες εξακολουθούν να αποτελούν μια μεγάλη δύναμη στο τοπικό ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, αν και σε διαφορετικό βαθμό ανά χώρα. Το 2010, οι ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες αντιπροσώπευαν το 21% του μεριδίου αγοράς στις καταθέσεις, με το συνολικό ποσό να ανέρχεται στα 3.1 τρις ευρώ, και το 19% του μεριδίου αγοράς των δανείων, που ανερχόταν σε 3.3 τρις ευρώ, και κατείχαν περιουσιακά στοιχεία της τάξης των 5.6 τρις ευρώ. Οι τράπεζες απασχολούσαν 777.469 εργαζόμενους σε 3.874 υποκαταστήματα. Ως παράδειγμα του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν οι συνεταιριστικές τράπεζες, η ολλανδική τράπεζα Rabobank κατείχε το 40% του μεριδίου αγοράς στις καταθέσεις και το 29% του μεριδίου αγοράς των δανείων (Birchall 2013).

Η επόμενη ενότητα εξετάζει την προέλευση των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ευρώπη και τη μοναδικότητά τους σε σχέση με τα παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Στη συνέχεια, η έκθεση στρέφει την προσοχή της, στην ενότητα III, στην Ελλάδα, μια χώρα με προβληματικό παρελθόν στον τομέα των συνεταιριστικών τραπεζών. Η ενότητα IV προτείνει μια νέα δομή για τη δικτύωση των συνεταιριστικών τραπεζών και των βασικών υπηρεσιών. Η έκθεση ολοκληρώνεται με την ενότητα V. Επιπλέον, έχουμε προσθέσει μια σειρά από παραρτήματα με την κατάλληλη παραπομπή αλλά και για λόγους περαιτέρω ανάγνωσης, καλύπτοντας τα εύρωστα δίκτυα δανεισμού που περιλαμβάνουν τα συνεταιριστικά και κοινοτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των Ηνωμένων Πολιτειών, τις εμπειρίες χωρών με συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε όλη την Ευρώπη, χρονολογικές σειρές δεδομένων για τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα την περίοδο της κρίσης στην ευρωζώνη και, τέλος, μια αναφορά γύρω από τον αγροτουρισμό, μια πτυχή επιχειρηματικής δραστηριότητας που θα μπορούσε να συνδυάσει τα οφέλη των συνεταιριστικών τραπεζικών ιδρυμάτων με την αγροτική ανάπτυξη.

II. Συνεταιριστική τραπεζική στην Ευρώπη

Η Γερμανία καθιέρωσε τις πρώτες συνεταιριστικές τράπεζες στην Ευρώπη στις αρχές του 19ου αιώνα. Τα ιδρύματα αυτά ήταν απόφυση των ιδεών του Hermann Schulze (1808–1883) και του Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818-1888), και οι δύο συνήγοροι της πρόσβασης των αγροτών στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Μετά το ξεκίνημά τους, οι συνεταιριστικές τράπεζες εξαπλώθηκαν σε όλη την Ευρώπη. Η ίδρυση των αγροτικών συνεταιριστικών τραπεζών στη Γερμανία γνώρισε μεγάλη επιτυχία μέχρι το 1870, με την εμφάνιση των 75 συνεταιρισμών και τη δημιουργία του πρώτου συνεταιρισμού πιστωτικής ένωσης με την επωνυμία «Η Αγροτική Συνεταιριστική Τράπεζα του Ρήνου». Το ίδρυμα συνοδεύθηκε από τη θέσπιση άλλων ενώσεων, καθώς και από τη σύσταση του Κεντρικού Αγροτικού Ταμείου, που αργότερα μετονομάστηκε σε Γερμανική Τράπεζα Raiffeisen, παίρνοντας το όνομα του ιδρυτή της. Ο Schulze ήταν ο ιδρυτής των αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών, που αρχικά εξυπηρετούσαν τους τεχνίτες.

Σήμερα, η εστίαση στον αγροτικό τομέα παραμένει χαρακτηριστικό πολλών συνεταιριστικών τραπεζών. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών και των εμπορικών τραπεζών. Υπάρχουν 60.000 πιστωτικές

ενώσεις ή συνεταιρισμοί με πάνω από 200 εκατομμύρια μέλη σε περισσότερες από 100 χώρες σε όλο τον κόσμο. Ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Συνεταιριστικών Τραπεζών ιδρύθηκε το 1970, εδρεύει στις Βρυξέλλες και αντιπροσωπεύει 34 εθνικές συνεταιριστικές οργανώσεις και μέλη σε 21 ευρωπαϊκές χώρες.

Το γερμανικό σύστημα, που περιγράφεται λεπτομερώς στο παράρτημα Β, είναι χαρακτηριστικά αποκεντρωμένο, παρά την εμφάνιση ρυθμιστικών βαθμίδων. Στη Γαλλία και τη Φινλανδία υπάρχει μια πολύ πιο ιεραρχική προσέγγιση, με διάφορα στάδια υποβολής εκθέσεων και εποπτείας. Τόσο η Γαλλία όσο και η Φινλανδία χαρακτηρίζονται από εκτεταμένη δημόσια στήριξη, ένα πλαίσιο που θα ισχυριστούμε αργότερα ότι ταιριάζει καλύτερα για την περίπτωση της Ελλάδας από τις αποκεντρωμένες και τοπικές δομές που συναντά κανείς στις γερμανικές συνεταιριστικές τράπεζες. Ένα μέρος της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στα συνεταιριστικά συστήματα μεταξύ χωρών είναι προϊόν της ιστορίας. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, το κοινωνικό Καθολικό κίνημα διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών. Άλλες συνεταιριστικές τράπεζες έχουν συσταθεί με τη βοήθεια συνδικαλιστικών οργανώσεων ή γεωργικών συνδέσμων (Ayadi et al. 2010). Αφήνοντας στην άκρη την ιστορία, η εκτεταμένη αδυναμία πολλών τραπεζών στην Ελλάδα προσφέρει μια ευκαιρία για την αποκατάσταση του συστήματος με την άντληση διδαγμάτων από άλλες χώρες.

Για ένα μεγάλο μέρος της περιόδου πριν από τη «Μεγάλη Υποχώρηση» (Great Recession), η ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ευρώπη ήταν σχετικά στάσιμη. Μερικές από τις τράπεζες απώλεσαν τη σημαντικότητα που κατείχαν στην οικονομία την περίοδο της χρηματιστικοποίησης που συνόδευσε την έναρξη του 20^{ου} αιώνα, καθώς αναπτύχθηκαν γιγαντιαίες τράπεζες στη Γαλλία και τη Γερμανία. Στον πίνακα 1α εμφανίζεται το μερίδιο αγοράς των συνεταιριστικών τραπεζών στην Αυστρία, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, την Πορτογαλία και την Ισπανία μεταξύ 1994 και 2003—η μεταβατική περίοδος για την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση.

Table 1a: Co-operative Banks Over EMU Convergence—Market Share of Assets (percent of total banking system asset)

	1994	1997	2000	2003
Austria	...	29.4	29.5	35.6
Finland	18.5	17.5	16.2	15.9
France 1/	28.4	27.9	28.1	24.1
Germany	14.3	12.4	9.8	10.3
Greece	...	0.2	0.3	0.6
Italy	...	17.0	16.8	14.9
Netherlands	...	21.2	29.0	26.7
Portugal	...	3.5	3.4	3.5
Spain	3.0	3.5	3.7	3.9

Sources: OECD – Bank profitability report; and IMF staff calculations

1/ Including savings banks, before and after their conversion to cooperative banks in 2000

Στη Γαλλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες επικρατεί ευρεία χρήση των συνεταιριστικών αποταμιευτικών τραπεζών τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Οι τράπεζες αυτές διασυνδέονται με το χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω μιας συνεκτικής δομής που να είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί τα οφέλη των μεγάλων ποσοτήτων κεφαλαίων στις αγορές χρήματος. Με τον τρόπο αυτό, οι συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να προσφέρουν τα πλεονεκτήματα των μεγάλων τραπεζών από πλευράς δανεισμού, διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου, συμβουλευτικών υπηρεσιών και, φυσικά, εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας. Ορισμένες από τις μεγαλύτερες τράπεζες στον κόσμο είναι συνεταιρισμοί: η ολλανδική Rabobank, για παράδειγμα, είναι η μεγαλύτερη γεωργική τράπεζα στον κόσμο και βαθμολογήθηκε το 2010 ως η τρίτη ασφαλέστερη τράπεζα στον κόσμο (Ayadi et al 2010).

Σε συνολικό επίπεδο, οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν μερίδιο αγοράς της τάξης σχεδόν του 20% των καταθέσεων και της χρηματοδότησης και σχεδόν του 30% των δανείων προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ευρώπη (EACB 2014). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι συνεταιριστικές τράπεζες τετραπλασίασαν το μερίδιο της αγοράς τους, από το 1,2% το 2009 στο 5% το 2010. Τα τελευταία χρόνια, στην Ιταλία, η Banche di Credito Cooperativo αύξησε τις καταθέσεις κατά 49%, τα δάνεια κατά 60% και την απασχόληση κατά 17% (ενώ η απασχόληση στο υπόλοιπο μέρος του ιταλικού τραπεζικού τομέα μειώθηκε κατά 5%). Στην Κύπρο, σύμφωνα με την αρχή που είναι υπεύθυνη για την εποπτεία και την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, οι συνεταιριστικές τράπεζες αύξησαν το μερίδιο αγοράς στις καταθέσεις το 2011 από 35% σε 38% και των δανείων από 27% σε 29% (EACB 2013). Στον πίνακα 1β εμφανίζεται μια σύντομη περιγραφή των συνεταιρισμών στην Ευρώπη το 2010.

Table 1β: Co-operative Banks in Europe: 2010

Country	Co-operative Organizations	Members (x 1,000)	Employees	Branches	Book € (x 1,000,000)
Bulgaria	805	153	9,761	2,856	127.8
Cyprus	157	29.9	140	19	41.8
Czech Republic	56	231.7	14,075	2,893	1,057.7
Denmark	418	1,600	35,000	1,196	5,888.0
Estonia	19	83	4,400	358	391.0
Finland	22	1,994	42,142	1,668	11,460.7
Germany	1	53,027	5,161	224	1,260.0
Hungary	97	50	32,000	5,250	1,851.3
Italy	114	7,702	56,951	1,474	13,140.0
Netherlands	1	780	4,547	211	740.0
Norway	117	1,306	22,500	955	4,047.1
Romania	899	27	7,916	6,303	83.5
Slovakia	31	173	13,089	2,225	1,146.0
Spain	170	2,347	50,951	2,827	8,436.0
Sweden	42	3,237	8,366	760	4,463.0
Ukraine	2,163	469.9	54,872	9,675	489.6
United Kingdom	24	7,200	102,007	5,000	16,951.0
Total	5,138	27,378.50	463,529	43,894	71,560.5

Source: International Co-operative Alliance, OTOE 2013 (translated from the Greek)

Το επιχείρημα υπέρ των χρηματοπιστωτικών συνεταιρισμών

Η επέκταση των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μπορεί να οφείλεται στην απογοήτευση που προέκυψε προς τα παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στον απόηχο της Μεγάλης Οπισθοχώρησης, ωστόσο, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η τοπική τραπεζική αποτελεί συχνά ένα ασφαλέστερο καταφύγιο για τις αποταμιεύσεις των φυσικών προσώπων. Πράγματι, η εμπειρία των ΗΠΑ με τις πιστωτικές ενώσεις (μια δομή ανάλογη με αυτή πολλών συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων) δείχνει ότι αυτά τα ιδρύματα έμειναν σε μεγάλο βαθμό ανεπηρέαστα από την κρίση των subprime δανείων και πως δεν είχαν υιοθετήσει τα σύνθετα χρηματοπιστωτικά μέσα που διόγκωσαν την αμερικανική οικονομική κρίση. Στο παράρτημα Α σκιαγραφείται το αμερικανικό σύστημα με περισσότερη λεπτομέρεια ως σημείο σύγκρισης. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) υπογράμμισε τη σχετική ασφάλεια των συνεταιριστικών τραπεζών ως εξής:

Οι μικρές συνεταιριστικές τράπεζες ή οι οργανισμοί αμοιβαίας ασφάλισης μπορεί επίσης να ευδοκιμήσουν. Οι συγκεκριμένες τράπεζες, οι οποίες βασίζονται λιγότερο στις προσδοκίες των μετόχων, ήταν γενικά σε θέση να αποφύγουν πολλά από τα λάθη που διέπραξαν τα μεγάλα ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα. Μολονότι δεν θεωρούνται πάντοτε τα πιο αποδοτικά, δυναμικά ή καινοτόμα ιδρύματα, σε πολλές χώρες καλύπτουν με αξιοπιστία και ασφάλεια τις πιστωτικές ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και πολλών νοικοκυριών. (Kodres and Narain 2010)

Αυτή η παρατήρηση του ΔΝΤ είναι σε συμφωνία με τις απόψεις του Hyman Minsky ότι η επιτυχημένη τραπεζική πρέπει να είναι «βαρετή». (Minsky, 2008 [1986]). Επιπλέον, οι συνεταιριστικές τράπεζες είχαν εξαιρετική επιτυχία στην πρόβλεψη των αναγκών της αγοράς, συμμετέχοντας συχνά με πρωτοποριακή προϊόντα και τεχνολογία. Για παράδειγμα, στις δεκαετίες 1970-1980, οι γαλλικές συνεταιριστικές τράπεζες, με επικεφαλής την Crédit Mutuel, καθι ρωσαν την  ννοια της τραπεζικής ασφάλισης (bancassurance). Η πρόσφατη επιτυχία των ηλεκτρονικών τραπεζικών εργασιών από την φινλανδική Okobank και την ολλανδική Rabobank είναι ένα ακόμη παράδειγμα της καινοτόμου δύναμης των συνεταιριστικών τραπεζών.

Συνεταιριστικές αξίες

Οι συνεταιρισμοί, σε γενικές γραμμές, έχουν ως επίκεντρο τον άνθρωπο και τονίζουν την αξία της δημοκρατίας. Οι συνεταιρισμοί εστιάζουν την προσοχή τους στα μέλη τους. Οι συνεταιρισμοί παρέχουν στα μέλη τους τα απαραίτητα δικαιώματα και τις αναγκαίες υποχρεώσεις μέσω των οποίων μπορεί να καθιερωθεί η σωστή σταδιοποίηση και διαχείριση, που οδηγούν στην ευημερία του συνεταιρισμού. Οποιοσδήποτε μπορεί να γίνει μέλος ενός χρηματοπιστωτικού συνδέσμου και όλα τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα και ευθύνες ανεξάρτητα από το μερίδιο των καταθέσεων. Όλα τα μέλη έχουν πλήρη πρόσβαση στις προσφερόμενες υπηρεσίες.

Οι υποχρεώσεις των μελών δεν είναι μόνο προς τον συνεταιρισμό, αλλά και προς την

κοινωνία στο σύνολό της. Πολλές συνεταιριστικές τράπεζες έχουν περιφερειακό ή βιομηχανικό επίκεντρο, καθιστώντας τες επιχειρήσεις που απαιτούν να έχουν γνώση των τοπικών συνθηκών και των επενδυτικών δυνατοτήτων. Την ίδια στιγμή, η ειλικρίνεια και η διαφάνεια μεταξύ μελών και τρίτων θα πρέπει να χαρακτηρίζει τις συναλλαγές και τις δράσεις. Αυτό θα βοηθήσει στη διατήρηση μιας συνεχούς διαδικασίας ελέγχων και ισορροπιών στην επιχείρηση.

Τα χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των συνεταιριστικών συνδέσμων και των συνεταιριστικών τραπεζών είναι τα εξής (ΟΤΟΕ 2013):

1. Η απόκτηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στην τράπεζα: το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της συνεταιριστικής τράπεζας είναι ότι οι πελάτες της είναι επίσης οι ιδιοκτήτες της. Η συνεταιριστική τράπεζα είναι μια τράπεζα που εξυπηρετεί μόνο τους συνεργάτες της.
2. Οι συνεργάτες έχουν το δικαίωμα να κατέχουν θέση στην συνεταιριστική τράπεζα: Τα μέλη-συνεργάτες της συνεταιριστικής κάνουν αίτηση για οποιαδήποτε διαθέσιμη θέση που καθορίζεται από το καταστατικό και τη σχετική νομοθεσία. Είναι επιτρεπτό να εκλεχθούν μέλη που δεν έχουν συνεισφέρει κεφάλαια, αλλά που έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να αναλάβουν μια συγκεκριμένη θέση στον συνεταιρισμό. Θα επανέλθουμε αργότερα σε αυτό το ζήτημα.
3. Το δικαίωμα ψήφου: τα μέλη έχουν το δικαίωμα να εκλέγουν τους καλύτερους δυνατούς υποψηφίους που θα έχουν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα, συμπεριλαμβανομένων των υψηλών ποσοστών απόδοσης για τη συνεργατική στο σύνολό της, σύμφωνα με τις αξίες και τις αρχές της συνεταιριστικής, για να διασφαλιστεί η παροχή ικανοποιητικών κερδών στα μέλη ενώ η συνεταιριστική θα παραμείνει ωφέλιμη για την τοπική κοινότητα.
4. Η ικανότητα της αύξησης των ιδίων κεφαλαίων: τα ίδια κεφάλαια των συνεταιριστικών τραπεζών μπορούν εύκολα να αυξηθούν με την έκδοση νέων μετοχών σε νέα μέλη. Οι εμπορικές τράπεζες, από την άλλη πλευρά, πρέπει να περάσουν από πολλές δαπανηρές διαδικασίες και επίπεδα γραφειοκρατίας για την προσέλκυση νέων επενδυτών.
5. Πλήρης διαφάνεια: όλα τα μέλη είναι ισότιμα όσον αφορά στον έλεγχο της συνεταιριστικής, εκλέγοντας στελέχη με ένα εντελώς διαφανές και προσβάσιμο τρόπο, δεδομένου ότι έχουν στη διάθεσή τους όλα τα έγγραφα της συνεταιριστικής. Τα εκλεγμένα μέλη του εποπτικού συμβουλίου συνεχώς ελέγχονται για τη διασφάλιση ορθής διαχείρισης. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, η νομοθεσία προβλέπει για την Τράπεζα της Ελλάδας να θέτει ελέγχους στις συνεταιριστικές τράπεζες ως ιδρύματα που εκδίδουν επιταγές και παρέχουν πίστωση.
6. Το δικαίωμα στον δανεισμό εξαρτάται από τις συνεταιριστικές μετοχές: οι συνεταιριστικές τράπεζες δανείζουν στις επιχειρήσεις που είναι μέλη χωρίς διακρίσεις.

Το ποσό της πίστωσης είναι ανάλογο με το ποσό των αποταμιεύσεων (υποχρεωτικές και προαιρετικές) του κάθε μέλους.

7. Περιορισμένη και απεριόριστη ευθύνη: ανάλογα με το καταστατικό, τα μέλη μπορεί να καθιστούν υπεύθυνα για τυχόν ζημιές στη συνεταιριστική, κάτι που ίσως να αποτελεί ένα σαφές μειονέκτημα της σημερινής δομής.

8. Μεγάλη ρευστότητα: Οι συνεταιρισμοί χορηγούν κατά κανόνα μόνο βραχυπρόθεσμα δάνεια ενώ τα περιουσιακά στοιχεία που αγοράζονται με τα δάνεια είναι άμεσα ρευστοποιήσιμα. Ως εκ τούτου, χορηγούνται ελάχιστα μεγάλα ή μακροπρόθεσμα δάνεια.

9. Η συμμετοχή στη διανομή κερδών: Ένα μικρό κλάσμα των κερδών κατανέμεται ομοιόμορφα ανάμεσα στα μέλη. Τα υπόλοιπα κέρδη διατηρούνται για τη μεγέθυνση και την ανάπτυξη του συνεταιρισμού. Το εκλεγμένο εποπτικό συμβούλιο είναι επιφορτισμένο με την ευθύνη της διανομής ή/και της διατήρησης των κερδών.

10. Εύκολη μεταβίβαση των μεριδίων: Οι μετοχές μπορούν εύκολα να μεταβιβαστούν σε άλλα μέλη, σε τρίτους ή κληρονόμους εφόσον ακολουθείται η σωστή διαδικασία.

11. Η ανατίμηση των αποταμιεύσεων: Καθώς μεγαλώνει η συνεταιριστική, τα ίδια κεφάλαια των μελών-επενδυτών αυξάνονται και η αξία των ιδίων κεφαλαίων των μελών είναι μεγαλύτερη από ότι ήταν στο ξεκίνημα της συνεταιριστικής.

12. Περιφερειακή πιστωτική πολιτική: Οι συνεταιρισμοί μπορούν να λειτουργούν από διάφορες περιοχές της χώρας και να χορηγούν δάνεια από τοπικά γραφεία.

13. Κοινή ευθύνη του διοικητικού συμβουλίου και των μελών: Εφόσον το διοικητικό συμβούλιο του συνεταιρισμού έχει ίσο μερίδιο μετοχών με τα άλλα μέλη, θα έχει τα ίδια κίνητρα όπως κάθε άλλο μέλος για το κοινό καλό του συνεταιρισμού.

Η οικονομική και κοινωνική σημασία των συνεταιριστικών τραπεζών

Οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν προσφέρουν μόνο πλεονεκτήματα στα μέλη τους και στις κοινότητες που δραστηριοποιούνται, αλλά διαδραματίζουν επίσης ένα σημαντικό ρόλο στην οικονομία της χώρας. Κάθε επιτόπου εγκατεστημένη συνεταιριστική τράπεζα ανταγωνίζεται με άλλες τράπεζες, προσφέροντας έτσι ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις τοπικές οικονομίες. Επιπλέον (στο ίδιο):

1. Οι συνεταιρισμοί συμβάλουν στην κινητοποίηση και την αξιοποίηση ενός σημαντικού μέρους της εγχώριας κοινωνικής αποταμίευσης, επιτυγχάνοντας έτσι την αυτοχρηματοδότηση και την αυτάρκεια της τοπικής πίστωσης για την οικονομία.

2. Οι συνεταιριστικές τράπεζες ασκούν επιλεκτική πιστωτική πολιτική ανάλογα με την οικονομική κατάσταση και τις συνθήκες της περιοχής. Αυτό, με τη σειρά του, βοηθά στην υποστήριξη και την ενίσχυση συγκεκριμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή επαγγελματικών τάξεων στην περιοχή.

3. Η διοίκηση της συνεταιριστικής τράπεζας αποτελείται εν μέρει από τα μέλη της, όπερ είναι σε καλύτερη θέση να κατανοήσει τις ανάγκες του δυνητικού δανειολήπτη, την αναγκαιότητα της ανάπτυξης μιας συγκεκριμένης περιοχής και τις τοπικές επιπτώσεις από τη βελτίωση των επιχειρηματικών προσπαθειών.

4. Η ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας μιας περιοχής θα αποτρέψει τη μετανάστευση και τη συγκεντροποίηση της εργατικής δύναμης, εμποδίζοντας έτσι την κοινωνική σύγκρουση που αντιμετωπίζουν πολλά αστικά κέντρα.

5. Δεδομένου ότι οι συνεταιρισμοί αποτελούν τοπικούς φορείς, δημιουργούν μια σύνδεση μεταξύ του ιδιωτικού τομέα και της τοπικής κουλτούρας στην οποία δραστηριοποιούνται, συμβάλλοντας έτσι στην περαιτέρω ανάπτυξη των τοπικών επιχειρήσεων και διασφαλίζοντας τη συνέχιση της ανάπτυξης της περιοχής.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες συμβάλλουν επίσης σημαντικά στο οικονομικό περιβάλλον της χώρας, ενισχύοντας την κερδοφορία του τραπεζικού συστήματος, τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της οικονομίας στο σύνολό της. Τα κέρδη είναι απαραίτητα για τη συνέχιση της ανάπτυξης του συνεταιρισμού. Λόγω της εγγύτητάς τους προς τα μέλη και τη συνεχή παρουσία τους στις συγκεκριμένες περιοχές που δραστηριοποιούνται, οι συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να συγκεντρώνουν αποτελεσματικά τις πιο αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τους πελάτες τους με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να αξιολογούν τις ανάγκες και την ικανότητα των πελατών τους με περισσότερη λεπτομέρεια από ό,τι οι εμπορικές τράπεζες. Η ασυμμετρία πληροφοριών μειώνεται και έτσι ελαχιστοποιείται ο πιθανός κίνδυνος από κακές επιλογές. Οι συνεταιριστικές τράπεζες, ως εκ τούτου, είναι σε θέση να διαμορφώνουν μεγαλύτερες ικανότητες δανεισμού και να παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες που είναι κατάλληλα προσαρμοσμένα προς τις πραγματικές ανάγκες των πελατών στις καλύτερες δυνατές τιμές. Αυτή η ικανότητα έχει εντείνει τον ανταγωνισμό με τις εμπορικές τράπεζες, καθιστώντας έτσι το συνολικό τραπεζικό σύστημα πιο αποτελεσματικό και σταθερό και την οικονομία στο σύνολό της πιο σταθερή. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες συμβάλλουν επίσης στην αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας, δεδομένου ότι η τοπική παρουσία τους έχει βελτιώσει για τις αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης την πρόσβαση στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Η βαθιά ριζωμένη σύνδεση που έχουν οι συνεταιριστικές τράπεζες με την τοπική οικονομία εξασφαλίζει τη συνεχή υποστήριξή τους για την ανάπτυξη της περιοχής με τη βοήθεια της δημιουργίας περισσότερων θέσεων εργασίας και επιχειρήσεων, αυξάνοντας έτσι το ΑΕΠ. Σε αντίθεση με τις εισηγμένες εμπορικές τράπεζες, οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν υπόκεινται στη μεταβλητότητα των αγορών και, κατά κάποιο τρόπο, προστατεύεται τόσο η τράπεζα όσο και οι πελάτες της, με τη συνεταιριστική τράπεζα να είναι σε θέση να συνεχίσει να προσφέρει την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο των συνεταιριστικών τραπεζών: Τάσεις και παρατηρήσεις

Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τις συνεταιριστικές τράπεζες είναι ότι το ρυθμιστικό πλαίσιο έχει συχνά σχεδιαστεί με τις εμπορικές τράπεζες κατά νου. Ο τρίτος

πυλώνας του Συμφώνου της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια (Basel II) μείωσε σημαντικά την αποτελεσματικότητα στην περίπτωση των συνεταιριστικών τραπεζών (Fonteyne 2007). Σε αντίθεση με τις εμπορικές τράπεζες, οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν μπορούν ούτε να επικαλεστούν την πίεση των μετόχων ούτε να εξαρτηθούν από τις διατραπεζικές αγορές ή την έκδοση χρέους ως πηγές κεφαλαίων (Hesse και Čihák 2007). Οι ρυθμιστές σε όλες τις χώρες έχουν συμφωνήσει να υιοθετήσουν μια πιο ολοκληρωμένη ρύθμιση για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής παρακολούθησης και για την άσκηση πιο πρακτικών ελέγχων στο τραπεζικό σύστημα. Οι De Serres, Jaeger και Ory (2010) τονίζουν ότι οι ακόλουθες επιλογές είναι υπό μελέτη ή/και έχουν ήδη εφαρμοστεί:

- Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου και αποθεματικών
- Επιθεώρηση των κανόνων αξιολόγησης για τις διάφορες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων
- Φορολόγηση των αμοιβών των τραπεζικών στελεχών με βάση την υπερβολική κερδοφορία
- Απαγόρευση των τραπεζών από την κερδοσκοπία με τα δικά τους κεφάλαια και την επένδυση σε κερδοσκοπικά κεφάλαια
- Επέκταση της ρύθμισης των παραγώγων (κυρίως των πιστωτικών παραγώγων) και θεσμοθέτηση διαρθρωμένων αγορών για τη μείωση του όγκου των συναλλαγών που διαπραγματεύονται εξωχρηματιστηριακά
- Ενίσχυση του ελέγχου και της ενοποίησης των διαφόρων δραστηριοτήτων των χρηματοοικονομικών ομίλων.

Αν και οι συγκεκριμένοι κανόνες και αρχές δημιουργήθηκαν κυρίως για τη ρύθμιση των τραπεζών που βασίζονται σε μετοχικά κεφάλαια, εφαρμόστηκαν χωρίς καμία διάκριση για τις συνεταιριστικές τράπεζες. Ωστόσο, υπάρχουν θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ συνεταιριστικών τραπεζών και των τραπεζών που βασίζονται σε μετοχικά κεφάλαια από την άποψη της αποστολής και της διακυβέρνησης των συγκεκριμένων ιδρυμάτων και, ως εκ τούτου, όσον αφορά τους στόχους τους σε οικονομικό και οργανωσιακό επίπεδο, καθώς και στον τομέα της κοινωνικής επίδοσης (στο ίδιο). Σε προηγούμενες μελέτες, οι συγγραφείς ανέφεραν την περιοριστική επίδραση των εν λόγω κανόνων στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συνεταιριστικών τραπεζών (De Serres and Roux 2008, Ory, Gurtner, and Jaeger 2006, De Serres and Ramboarisata 2008).

Τα όργανα ρύθμισης και εποπτείας του επιπέδου ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα της Ευρώπης θα πρέπει να έχουν κατά νου ότι οι περιφερειακές οικονομικές συνθήκες παίζουν σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό της σταθερότητας των τραπεζών. Μερικά αποτελέσματα δείχνουν ότι οι τραπεζικοί κίνδυνοι αυξάνονται σε περιοχές με υψηλά ποσοστά ανεργίας και ότι οι διαφοροποιημένες τράπεζες είναι λιγότερο σταθερές από τις μικρότερες και πιο επικεντρωμένες τράπεζες (Liu, Molyneux, and Wilson 2010).

Επιπλέον, οι αποταμιευτικές τράπεζες φαίνεται να είναι πιο σταθερές από ό, τι οι εμπορικές τράπεζες. Φαίνεται επίσης να υπάρχει μια μη γραμμική σχέση μεταξύ τραπεζικού ανταγωνισμού και σταθερότητας. Αυτό σημαίνει ότι η ρύθμιση της προληπτικής εποπτείας είναι απαραίτητη για να εξασφαλιστεί ότι ο ανταγωνισμός στον τραπεζικό τομέα διατηρείται σε μέτρια επίπεδα. Εάν ο ανταγωνισμός γίνει πολύ έντονος ή πολύ χαμηλός, οι τράπεζες θα βρεθούν αντιμέτωπες με υψηλότερα επίπεδα κινδύνου και μεγαλύτερη χρηματοοικονομική αστάθεια.

Πανευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική ρύθμιση και εποπτεία

Σε επίπεδο ΕΕ, οι συνεταιρισμοί ανήκουν στις μεγάλες ομάδες των ιδρυμάτων που αποτελούν τη λεγόμενη «κοινωνική οικονομία», καθώς δημιουργούν ευκαιρίες απασχόλησης και κινητοποιούν τα τοπικά κεφάλαια για παραγωγικές πρωτοβουλίες. Στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, ο τομέας αυτός διέπεται από ειδικό νομικό καθεστώς και υποστηρίζεται από συγκεκριμένα χρηματοπιστωτικά εργαλεία που προωθούν οι κυβερνητικοί οργανισμοί, οι τράπεζες ή εξειδικευμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Επαναλαμβάνοντας παλαιότερες γνωμοδοτήσεις, καθώς και εκείνες που εγκρίθηκαν με το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το 2012 (CCMI / 093), η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της ΕΕ υπογράμμισε τη σημασία και την αναγκαιότητα της επιτυχίας των συνεταιρισμών όσον αφορά στην επίτευξη των στόχων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και ενθάρρυνε την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, ιδίως στις μειονεκτικές περιοχές της κοινότητας (ΟΤΟΕ 2013).

Η ΕΕ διευκολύνει την ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών με την προώθηση των διασυννοριακών δραστηριοτήτων και λαμβάνοντας υπόψη τη μοναδικότητα αυτού του συστήματος. Η ΕΕ έχει εξοπλίσει αυτές τις τράπεζες με τα κατάλληλα νομικά μέσα και διευκολύνει τη δημιουργία νέων συνεταιρισμών σε όλη την Ευρώπη. Με την έκδοση του κανονισμού (ΕΕ) Νο. 1435/2003 για τη θέσπιση ενός πραγματικά ενοποιημένου νομικού πλαισίου για την Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία (SCE), είναι τώρα δυνατόν για μια ομάδα ατόμων ή νομικών προσώπων ή κατοίκων να δημιουργήσουν μια ένωση ακόμη και αν βρίσκονται σε διαφορετικές χώρες-μέλη της ΕΕ. Αυτοί οι νέοι συνεταιρισμοί, με ελάχιστο κεφάλαιο 30 χιλιάδων ευρώ, θα είναι σε θέση να ασκούν δραστηριότητες ως μια ενιαία νομική οντότητα στην ενιαία αγορά της ΕΕ και να διατηρούν ένα ενιαίο σύνολο κανόνων και δομών σε όλα τα κράτη- μέλη της ΕΕ. Αυτό θα επιτρέψει στους συνεταιρισμούς να επεκταθούν και να αναδιαρθρωθούν χωρίς να χρειάζεται να δημιουργήσουν ένα δίκτυο θυγατρικών, που μπορεί να αποτελεί μια δαπανηρή διαδικασία από την άποψη του χρήματος και του χρόνου. Επιπλέον, οι συνεταιρισμοί των διαφόρων χωρών μπορούν πλέον να συγχωνεύονται και να διαμορφώνουν μια Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία. Τέλος, μια ένωση ενός κράτους μέλους που έχει δραστηριότητες σε άλλα κράτη-μέλη μπορεί να μετατραπεί σε ευρωπαϊκή συνεταιριστική χωρίς να προχωρήσει σε διάλυση.

Το 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τη δημιουργία ενός ενιαίου εποπτικού μηχανισμού για τις τράπεζες στην ευρωζώνη, όπου η τελική ευθύνη για την εποπτεία θα ανήκει στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ενώ οι εθνικές εποπτικές αρχές θα συνεχίσουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καθημερινή εποπτεία καθώς και

στην προετοιμασία και την υλοποίηση των αποφάσεων της ΕΚΤ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών (EACB) τονίζει ότι οι κανονισμοί και οι αλλαγές στη νομοθεσία συνοδεύονται με σημαντικό κόστος για τις συνεταιριστικές τράπεζες, πράγμα που συχνά παραβλέπεται από τις ρυθμιστικές αρχές (EACB 2012). Η αίσθηση που επικρατεί ανάμεσα στις συνεταιριστικές τράπεζες είναι ότι η προσέγγιση στην κανονιστική ρύθμιση που συμβαδίζει με την άποψη «ένα μοντέλο για να ταιριάζει σε όλους» δεν είναι πάντα η πλέον κατάλληλη για το συνεταιριστικό τραπεζικό μοντέλο (McCarroll και Habberfield 2012).

Σχετικά με το θέμα των συνεταιριστικών τραπεζών, η Παγκόσμια Τράπεζα (2011) έχει δηλώσει ότι οι ακόλουθες παγίδες των νομικών, ρυθμιστικών και εποπτικών πλαισίων πρέπει να διορθωθούν για την ανάπτυξη της αειφόρου αγροτικής χρηματοδότησης:

1. Έλλειψη νομοθεσίας ή ακατάλληλη νομοθεσία για την ακίνητη ιδιοκτησία, ιδίως για τη γη, αλλά και άλλα είδη φυσικής ιδιοκτησίας και τη χρήση τους ως εξασφαλίσεις, καθώς και την έλλειψη αποτελεσματικής νομοθεσίας για την πτώχευση. Αυτά τα δικαιώματα πρέπει να χορηγούνται και να επιβάλλονται από όργανα που διαθέτουν τόσο νομική υποστήριξη όσο και κοινωνική νομιμοποίηση και θα πρέπει να είναι προσβάσιμα από και υπόλογα προς τους κατόχους των δικαιωμάτων ακίνητης ιδιοκτησίας.

2. Η σημασία των συναλλαγών γης, όπως ενοικιάσεις και πωλήσεις για την υλοποίηση πλήρων οφελών. Τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν παρέχουν πίστωση χωρίς εξασφαλίσεις, κάτι που στις περισσότερες περιπτώσεις σημαίνει γη ή το δικαίωμα χρήσης της γης. Ωστόσο, η γη ως εγγύηση από μόνη της είναι πολύτιμη μόνο αν μπορεί να κατασχεθεί ή εάν η απειλή της κατάσχεσης συμβάλλει στην πειθαρχία πίστωσης. Οι προσπάθειες για τη στήριξη των τίτλων ιδιοκτησίας της γης καθώς και η δημιουργία μητρώων ακίνητης ιδιοκτησίας μπορεί να αποτελέσουν σημαντική συνεισφορά στην πρόσβαση της πίστωσης για τον αγροτικό πληθυσμό, καθώς και οι προσπάθειες για την καθιέρωση αποτελεσματικών αγορών για τη γη.

3. Έλλειψη δυνατοτήτων στην εκτέλεση των συμβάσεων ή προθυμία για την ανάληψη δράσης κατά των παραβατών, ακόμα και αν δεν υπάρχει το κατάλληλο νομικό πλαίσιο.

4. Θέματα με τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Αυτά τα θέματα επεκτείνονται από την ανεπαρκή ρύθμιση στην υπερβολική ρύθμιση και σε διαφωνίες σχετικά με το ποια ιδρύματα θα πρέπει να ορίζονται ως μέρος του χρηματοπιστωτικού τομέα και να υπόκεινται ως εκ τούτου σε εποπτεία. Συνήθως, στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δεν εποπτεύονται δεν επιτρέπεται να μπορούν να προσελκύουν καταθέσεις προκειμένου να προστατεύονται οι καταθέτες. Τα ιδρύματα αυτά, συνεπώς, είναι πιθανόν να εξαρτώνται από δωρητές ή από κυβερνήσεις για αναχρηματοδότηση ή από τις αγορές κεφαλαίων σε πιο ώριμες αγορές και συχνά έχουν περιορισμένη ικανότητα ανάπτυξης.

5. Έλλειψη θεσμικής ικανότητας στην τραπεζική εποπτεία. Η εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι δαπανηρή και χαρακτηρίζεται από ένταση πόρων. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα μικρότερα ιδρύματα στις αγροτικές περιοχές.

Παραδόξως, αυτές οι ανησυχίες ισχύουν σε μεγάλο βαθμό για την περίπτωση της Ελλάδας, η οποία, παρά το γεγονός ότι είναι μια αναπτυγμένη οικονομία, κατέχει μεγάλο μερίδιο στις γεωργικές δραστηριότητες και στον πρωτογενή τομέα παραγωγής. Τα προβλήματα κτηματογράφησης, καθώς και τα ζητήματα άδειας, ζώνης και κληρονομικότητας, επίσης μαστίζουν την Ελλάδα εδώ και πάρα πολλά χρόνια.

Μια άλλη πιθανή παγίδα είναι ότι οι εποπτικές αρχές θα μπορούσαν να έχουν την τάση να προστατεύουν τις συνεταιριστικές τράπεζες από τον ανταγωνισμό μέσω της ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης, τον έλεγχο των τιμών και της επιδότησης των δανείων. Αυτού του είδους οι πολιτικές είναι πιθανό να αυξήσουν τον κίνδυνο της αφερεγγυότητας των συνεταιριστικών (Rabobank 2012). Παρ' όλα αυτά, υπάρχει μια σειρά ρυθμιστικών και εποπτικών πλαισίων ανάμεσα στις συνεταιριστικές τράπεζες. Στον πίνακα 2 εμφανίζονται τα πιο κοινά από αυτά τα ρυθμιστικά και εποπτικά πλαίσια.

		Cooperative	CFI Specialized	Banking
Direct		IC: New Zealand, UK DC: Argentina, Bangladesh, Benin, Botswana, Bolivia, Colombia, Costa Rica, Ecuador, Ghana, India, Malaysia, Nigeria, Panama, Paraguay, Philippines, Thailand	IC: Ontario (Ca)§, Saskatchewan (Ca)§, United States, DC: Belize(☼)	IC: Italy (B. Popolari), Switzerland DC: Argentina*, Bolivia, Colombia, Costa Rica, Ecuador, Jamaica, Uruguay*
Indirect (2)	Auxiliary	IC: DC:	IC: DC:	IC: Australia, Austria, British Columbia (Ca), France, Germany, Ireland, Italy (BCC), Netherlands, DC: Benin, Brazil, Korea, Lithuania, Mali, Madagascar, Mexico, Senegal
	Delegated	IC: DC:	IC: DC:	IC: Quebec (Ca), DC: Peru
Auto-control (2)		IC: DC: Colombia, Sri Lanka		

Notes:

IC: industrialized countries; DC: developing countries.

1. Countries that are mentioned twice are under a split regime under which some CFIs are under banking authority supervision and others (smaller or “close”) are under cooperative authority supervision. This is the case of Argentina, Bolivia, Colombia, etc.

2. Empty cells are those in which information available does not allow to pinpoint examples unambiguously. They tend to be the odd cases

* Argentina and Uruguay can be considered under direct banking authority supervision if one considers the BCC and COFAC as consolidated structure. If they are regarded as networks that were forced to merger by the regulators, then they would fall under the “delegated” category. Directives of both institutions often insist that in reality they are federations with a consolidated balance sheet.

§ The Deposit Insurance Corporation performs the supervision on behalf of the state.

☼ The “authority” is the registrar of credit unions. Insufficient information to assert whether it can be considered a specialized CFI supervisory authority in the sense of the United States’ NCUA.

Source: Authors’ compilation. While we are confident in the correctness of the classification, there might be small errors in it. Many other countries were not listed due to difficulties in inferring the regulatory regime from the patchy documentation available.

Source: Cuevas and Fischer 2006

Σε αντίθεση με τις μεγάλες εμπορικές και επενδυτικές τράπεζες, τα μέλη των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών τραπεζών δεν έχουν κανένα κίνητρο να εκθέσουν το χαρτοφυλάκιο σε κίνδυνο ή να επιδιώξουν την κερδοσκοπία από ριψοκίνδυνες επενδυτικές κινήσεις (επιτόκια, συνάλλαγμα, υποχρεώσεις εκτός ισολογισμού) για χάρη της αύξησης της μεταβλητότητας των στοιχείων του ενεργητικού. Το ερώτημα συνεπώς είναι αν ένα ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο εξακολουθεί να ισχύει όταν το θέμα της

παρακολούθησης αφορά ένα αποταμιευτικό ίδρυμα. Σύμφωνα με τους Cuevas και Fisher (2006), ένα εξειδικευμένο ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο θα πρέπει να λάβει υπόψη τρεις θεμελιώδεις παράγοντες:

1. Οι πηγές σύγκρουσης που καθιστούν τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πιο ευάλωτα δεν είναι αυτές που καθιστούν ευάλωτες τις τράπεζες που ανήκουν στους επενδυτές. Γι' αυτές τις τράπεζες, είναι η σύγκρουση των μετόχων-καταθετών που ενθαρρύνει τους μετόχους να εκμεταλλεύονται τις διάφορες δυνατότητες ανάληψης κινδύνου. Για τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, είναι η σύγκρουση μελών-διευθυντών που ενθαρρύνει τους διευθυντές να προβαίνουν σε κινήσεις που οικονομικά εξασθενίζουν το ίδρυμα.

2. Το γεγονός ότι τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τείνουν και πρέπει να βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητά τους με το να οργανώνουν ενώσεις με σκοπό τον περιορισμό των κινδύνων στην απόκτηση παραγωγικών συντελεστών και την εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας, με αποτέλεσμα την πολυεπίπεδη δομή ενός τυπικά ολοκληρωμένου συστήματος συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

3. Το γεγονός ότι τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λειτουργούν σε ένα ειδικό τμήμα της αγοράς, όπου άλλα αγοραία ιδρύματα δεν είναι σε θέση να εκτελούν συναλλαγές λόγω της ασύμμετρης πληροφόρησης και του κόστους των συναλλαγών και τις αδυναμίες της αγοράς, αλλά πρέπει να το κάνουν με την προσαρμογή της ιδιοκτησιακής δομής, τη διάρθρωση του κόστους της συναλλαγής και των επιχειρηματικών πρακτικών για τις περιορισμένες δυνατότητες των κοινοτήτων που εξυπηρετούν. Για παράδειγμα, είναι αρκετά πολύ απίθανο να μπορεί μια συνεταιριστική τράπεζα που εξυπηρετεί μια φτωχή αγροτική κοινότητα να υποστηρίξει το κόστος των προτύπων αναφοράς των εμπορικών τραπεζών.

Η ευρω-κρίση

Τη στιγμή που οι περισσότερες επιχειρήσεις εξακολουθούν να υποφέρουν από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ευρωζώνη, οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν ανθεκτικότητα στην κρίση. Οι πρόσφατες μαζικές δημόσιες διασώσεις των μεγάλων εμπορικών και επενδυτικών τραπεζών έχουν φέρει στην επιφάνεια τις αρετές του συνεταιριστικού τραπεζικού συστήματος. Όπως σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές τράπεζες, οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν επηρεαστεί από την ευρω-κρίση που ξεκίνησε το 2007, αν και όχι πάντοτε με τον ίδιο βαθμό. Οι γερμανικές συνεταιριστικές τράπεζες έχουν επηρεαστεί από την οικονομική κρίση, αλλά οι συνέπειες μέχρι στιγμής είναι λιγότερο σοβαρές από ό, τι στην περίπτωση πολλών άλλων τραπεζών και τραπεζικών ομίλων, επειδή οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν κατείχαν περιουσιακά στοιχεία που θεωρήθηκαν «τοξικά». Οι απώλειες και οι απομειώσεις των συνεταιριστικών τραπεζών στη Γαλλία ήταν σημαντικές, ιδιαίτερα στον επενδυτικό τραπεζικό βραχίονα της Crédit Agricole και στον επενδυτικό βραχίονα της Banque Populaire (BP) και της Caisse d'Épargne (η οποία συγχωνεύθηκε το 2006 με την BP), ενώ και οι τρεις γαλλικές συνεταιριστικές τράπεζες δέχτηκαν δημόσια κεφάλαια από μια νεοσυσταθείσα τράπεζα ανακεφαλαιοποίησης στο αποκορύφωμα της κρίσης τον

Οκτώβριο του 2008. Στις Κάτω Χώρες, οι συνεταιριστικές τράπεζες επίσης επλήγησαν από την κρίση, αλλά ο αντίκτυπος στον συνεταιριστικό τραπεζικό τομέα δεν ήταν τόσο σοβαρός και ο τομέας αντιστάθηκε στην κρίση χωρίς δημόσια στήριξη (Ayadi et al. 2010). Συνολικά, φαίνεται ότι οι ευρωπαϊκοί συνεταιριστικοί τραπεζικοί όμιλοι δραπέτευσαν σχετικά αλώβητοι από την κρίση (Groeneveld 2013). Η Ελλάδα αποτελεί μια αξιοσημείωτη εξαίρεση. Ο πίνακας 3 εμφανίζει τις μεγαλύτερες συνεταιριστικές τράπεζες στην Ευρώπη έως το 2011 και παρουσιάζει τις επιδόσεις τους σε διάφορους χρηματοοικονομικούς δείκτες. Από αυτό, ωστόσο, δεν συνεπάγεται ότι οι συνεταιρισμοί δεν θα πρέπει να λαμβάνουν κρατική βοήθεια ή/και να μην έχουν πρόσβαση σε πολλές από τις προστασίες που παρέχονται στα παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Table 3. Key Statistics (Financial Indicators) 12.31.2011

Full Member Organisations	Economic indicators			Profitability indicators		
	Total assets (EUROmio)	Total deposits (EUROmio)	Total loans (EUROmio)	ROA (%)	ROE (%)	Cost/Income (%)
Austria						
Österreichische Raiffeisenbanken	269.629	161.151	171.166	0,60	5,54	68,19
Österreichischer Genossenschaftsverband ^(b)	65.167	29.588	45.021	0,3	5,1	62,5
Bulgaria						
Central Co-operative Bank ^(a)	1.535	1.318	728	0,48	4,34	79,32
Cyprus						
Co-operative Central Bank	20.714	14.468	14.820	0,01	0,11	48,47
Denmark						
Nykredit	187.364	7.722	156.470	0,10	2,00	62,10
Finland						
OP-Pohjola Group	92.287	45.974	60.331	0,49	6,50	63,00
France						
Crédit Agricole	1.879.536	833.000	929.800	n.a.	n.a.	61,60
Crédit Mutuel	605.096	584.300	338.400	0,36	7,95	67,84
BPCE ^(c)	1.138.000	537.700	583.100	n.a.	n.a.	n.a.
Germany						
BVR/DZ Bank	1.058.479	646.760	606.820	0,54	8,91	71,2
Greece						
Association of Cooperative Banks of Greece	3.610	2.879	3.181	0,01	0,09	n.a.
Hungary						
National Federation of Savings Co-operatives	4.654	3.885	2.103	0,44	5,66	69,87
Italy						
Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari ^(d)	481.472	425.375	378.391	0,70	5,10	57,6
FEDERCASSE	181.263	139.356	130.891	0,20	1,70	69,80
Lithuania						
Association of Lithuanian credit unions	415	351	246	-0,24	-2,01	105,04
Luxembourg						
Banque Raiffeisen	6.054	5.131	4.292	0,28	7,60	74,00
Netherlands						
Rabobank Nederland	731.665	329.892	448.337	0,38	7,60	65,20
Poland						
Krajowi Związek Banków Spółdzielczych	17.600	13.400	9.729	1,24	11,88	67,4
Portugal						
Crédito Agrícola	13.030	9.884	8.587	0,40	5,10	64,70
Romania						
Creditcoop	198	127	122	1,02	4,75	95,68
Slovenia						
Deželna Banka Slovenije d.d.	893	806	504	0,99	11,63	82,95
Spain						
Unión Nacional de Cooperativas de Crédito	126.891	93.489	93.793	n.a.	n.a.	n.a.
Sweden						
Landshypotek ^(e)	4.648	n.a.	4.123	n.a.	n.a.	n.a.
United Kingdom						
The Co-operative Bank	61.781	45.962	42.612	0,11	2,48	60,70
Total (EU 27)^(a)	6.951.981	3.932.516	4.033.568			

Source: European Association of Co-operative Banks, Annual Report 2012

Οι κυβερνήσεις που επιθυμούν να προωθήσουν συνεταιρισμούς όλων των ειδών έχουν ήδη λάβει συμβουλές με τη μορφή της Σύστασης 193 για την «Προώθηση των Συνεταιρισμών» από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας. Σύμφωνα με τη Σύσταση 193, οι αποταμιευτικές τράπεζες, οι πιστωτικές ενώσεις και οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν ανάγκη από άμεση πρόσβαση στο σύστημα πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού, ιδίως στα δίκτυα πιστωτικών καρτών. Η πρόσβαση στα συστήματα ασφάλισης των καταθέσεων θα πρέπει να είναι ίση με εκείνη για τις εμπορικές τράπεζες. Τέλος, υπάρχουν επίσης κοινοί διεθνείς κανονισμοί που μερικές φορές περιορίζουν ακούσια τη μεγέθυνση και την ανάπτυξη όλων των ειδών των συνεταιρισμών, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών λογιστικών προτύπων και των διεθνών χρηματοπιστωτικών κανονισμών, όπως αυτών της Βασιλείας. Επιπλέον, ο χρηματοπιστωτικός τομέας στην Ευρώπη παραμένει σε πολύ επισφαλή κατάσταση. Κάθε μελλοντικό οικονομικό πακέτο διάσωσης θα πρέπει, αν είναι απαραίτητο, να επεκταθεί και στα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Η σημερινή πίεση στα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στις ΗΠΑ που απορρέουν από τη ρύθμιση Dodd-Frank, που ψηφίστηκε ως απάντηση στην κατάρρευση των subprime στεγαστικών δανείων, μπορεί να χρησιμεύσει ως μια προειδοποιητική ρυθμιστική αφήγηση από τη μεριά των ΗΠΑ προς τον υπόλοιπο κόσμο. Οι πρώτες ενδείξεις είναι ότι οι κανονισμοί που σκόπευαν να ματαιώσουν τις παράνομες δραστηριότητες ανάμεσα στις μεγάλες τράπεζες μπορεί να είναι υπερβολικά επαχθείς για τα μικρά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η πρόσφατη άνοδος των πτωχεύσεων ανάμεσα στις συνεταιριστικές τράπεζες των Ηνωμένων Πολιτειών μπορεί να αποτελεί μια πρώιμη ένδειξη ότι η ρύθμιση έχει απρόβλεπτες συνέπειες για τα μικρά, αλλά εύρωστα κατά τα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

III. Η ελληνική συνεταιριστική τραπεζική στο ευρωπαϊκό πλαίσιο

Παρά τη μακρά ιστορία των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ευρώπη, υπάρχει σημαντική απόκλιση και αγοραία διείσδυση σε ολόκληρη την Ευρώπη για τα εν λόγω χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το παράρτημα Β περιγράφει λεπτομερώς τις διάφορες προελεύσεις και τις δομές των συνεταιριστικών τραπεζών ανά χώρα, αλλά όλες οι δομές ακολουθούν ένα συνδυασμό βαθμίδων. Η δομή της «ενιαίας βαθμίδας» είναι εντελώς αποκεντρωμένη, με όλα τα ιδρύματα να λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο, με ελάχιστη ή ανύπαρκτη εποπτεία, και μια ιεραρχική δομή δανεισμού ανάμεσα στο δίκτυο ή από τις μεγαλύτερες τράπεζες. Η δομή των «δύο βαθμίδων» ή της «διπλής βαθμίδας» λειτουργεί συχνά στη βάση μιας κεντρικής αρχής (είτε μια κεντρική τράπεζα είτε μια αρχή για τις συνεταιριστικές τράπεζες που είναι ενσωματωμένη μέσα σε ένα μεγάλο υπουργείο ή σε μια χρηματοοικονομική οντότητα), η οποία εποπτεύει τα τοπικά υποκαταστήματα. Η δομή των «τριών βαθμίδων» έχει μια τοπική, περιφερειακή και κεντρική αρχή, που είναι ιεραρχική όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων και τις ευθύνες δανεισμού. Στο σύστημα των «τριών βαθμίδων» η κεντρική εποπτεία των συνεταιριστικών τραπεζών είναι συνήθως ενσωματωμένη εντός της κεντρικής τράπεζας της χώρας. Αν και το Παράρτημα Β αναφέρει λεπτομερώς αυτές τις παραλλαγές για κάθε χώρα, το επίκεντρο αυτής της ενότητας είναι το σημερινό ελληνικό σύστημα των συνεταιριστικών τραπεζών,

προκειμένου να προετοιμαστεί το έδαφος για τις προτεινόμενες αλλαγές στη δομή που ακολουθούν στην ενότητα IV.

Βασικές διαφορές

Παρά το γεγονός ότι όλες οι ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες κάνουν χρήση της δομής στην οποία είναι μέλη, υπάρχουν διαφορές σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους διασφαλίζουν πρόσβαση σε κεφάλαια, διαφορές όσον αφορά στο επίπεδο της ολοκλήρωσής τους και διαφορές στο πεδίο των δραστηριοτήτων με τις οποίες ασχολούνται. Για να εξασφαλιστεί η πρόσβαση σε κεφάλαια, κάποια μοντέλα συνεταιριστικών τραπεζών έχουν απομακρυνθεί από το πρότυπο της απόκτησης κεφαλαίων μέσω των μελών τους. Κάποιες συνεταιριστικές τράπεζες έχουν σχηματίσει ομάδες που περιλαμβάνουν μη-συνεταιριστικές οντότητες, οι οποίες παρέχουν πρόσβαση σε εξωτερικά κεφάλαια. Η ολλανδική Rabobank και άλλες τράπεζες έχουν βρει καινοτόμους τρόπους να εκδίδουν κερδοφόρα χρηματοπιστωτικά προϊόντα.

Το δεύτερο σημείο σύγκρισης αφορά το επίπεδο της ολοκλήρωσης. Ενώ οι συνεταιριστικές τράπεζες ξεκίνησαν ως πλήρως αποκεντρωμένες δομές, μερικά από τα μοντέλα ευρωπαϊκών συνεταιριστικών τραπεζών περιλαμβάνουν πλέον κεντρικά ιδρύματα. Στη Φινλανδία, τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες, τα κεντρικά θεσμικά όργανα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο (βλέπε Παράρτημα Β). Στη Γαλλία τα κεντρικά θεσμικά όργανα είναι συγκεντρωμένα σε περιφερειακό επίπεδο, ενώ στη Φινλανδία και τη Ολλανδία είναι συγκεντρωμένα σε εθνικό επίπεδο. Οι γερμανικές συνεταιριστικές τράπεζες είναι περισσότερο αποκεντρωμένες, με τις ιταλικές και τις ισπανικές συνεταιριστικές τράπεζες να παραχωρούν το μικρότερο βαθμό της λειτουργίας τους στα κεντρικά ιδρύματα ή τις κεντρικές αρχές (Ayadi et al 2010, Di Salvo 2003).

Ένα τρίτο διακριτό χαρακτηριστικό ανάμεσα στις δομές των ευρωπαϊκών συνεταιριστικών τραπεζών είναι το πεδίο των δραστηριοτήτων τους, καθώς κάποιες από αυτές περιλαμβάνουν μεγαλύτερη ποικιλία από ό, τι κάποιες άλλες. Τα περισσότερα ιδρύματα που περιλαμβάνονται στην παρούσα μελέτη έχουν κάποια μορφή επενδυτικού-τραπεζικού βραχίονα και πολλές τράπεζες έχουν αναλάβει την παροχή ασφαλιστικών υπηρεσιών (κυρίως ο φινλανδικός όμιλος OP-Pohjola και η ολλανδική Rabobank).

Αποδοτικότητα

Οι επικριτές των συνεταιριστικών τραπεζών συχνά επισημαίνουν την έλλειψη του κίνητρου του κέρδους ως διασφάλιση της αποτελεσματικότητας. Οι Brunner et al. (2004) δεν βρίσκουν πειστικά στοιχεία που να δείχνουν ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και την Ισπανία είναι λιγότερο αποτελεσματικές στη διαχείριση των εσόδων και εξόδων από τις εμπορικές τράπεζες. Ο Fonteyne (2007) συμμαρτίζει αυτή την άποψη και σημειώνει ότι δεν υπάρχει καμία ένδειξη συστηματικού «ελλείμματος αποτελεσματικότητας» μεταξύ των συνεταιριστικών τραπεζών.

Ανάμεσα στις πιο παραδοσιακές μετρήσεις της αποδοτικότητας, οι Bos και Kool (2008) πραγματοποίησαν μια μελέτη όπου επικεντρώθηκαν στο θέμα του κατά πόσον είναι σκόπιμο να υποθέσουμε ένα κοινό σύνολο αποτελεσματικότητας κατά τη διεξαγωγή μελετών για την αποτελεσματικότητα του συνεταιριστικού τραπεζικού τομέα. Οι συγγραφείς θεωρούν ότι οι περιβαλλοντικοί παράγοντες μπορούν εύκολα να προκαταλάβουν τις εκτιμήσεις της αποτελεσματικότητας των συνεταιριστικών τραπεζών στο βαθμό που δεν είναι ελεγχόμενοι. Τα ευρήματά τους δείχνουν ότι σε κάποιο βαθμό οι περιβαλλοντικοί παράγοντες παίζουν ρόλο. Σημειώνουν ότι οι τράπεζες μπορούν να επηρεάσουν το κόστος τους και την αποτελεσματικότητα μέσα από την προσεκτική επιλογή των κεντρικών γραφείων και των υποκαταστημάτων, καθώς και από τη διανομή των αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών (ATM). Η κεντρικοποίηση, ωστόσο, δεν αυξάνει πάντα την αποτελεσματικότητα.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα κουβαλούν σε πολλές περιπτώσεις ένα πολυτάραχο παρελθόν. Ενώ η διαφθορά και ο νεποτισμός είναι γνωστά προβλήματα στην Ελλάδα, οι συνεταιριστικές τράπεζες ήταν τόσο τα αρχέτυπα όσο και τα εξιλαστήρια θύματα διαφόρων μορφών αδικοπραγίας. Υπήρχαν τρεις κύριοι τύποι απίστευτης διαφθοράς στις λειτουργίες τους. Πρώτον, οι εκτός ισολογισμού καταθέσεις, όπου οι καταθέτες είχαν υποσχεθεί υψηλότερα επιτόκια, κατέληγαν σε σκιώδη αρχεία. Αυτά τα χρήματα τα δάνειζαν με τοκογλυφικά επιτόκια προς τους απελπισμένους δανειολήπτες, με τον μεσίτη (συνήα ο ίδιος ο τραπεζίτης) να παίρνει προμήθειες κάτω από το τραπέζι. Μια τέτοια περιθωριακή τράπεζα εντός της συνεταιριστικής τράπεζας ήταν αρκετά συνηθισμένο φαινόμενο στην πράξη, αν και τα στατιστικά στοιχεία για την επικράτηση αυτού του φαινομένου είναι δύσκολο να υπολογιστούν. Δεύτερον, οι εγκρίσεις των δανείων που δεν πληρούν τα πρότυπα της εκτίμησης κινδύνου. Τα περισσότερα από τα λεγόμενα «κόκκινα δάνεια» δεν αποπληρώνονταν. Τρίτον, συχνά συνδεδεμένα με τα «κόκκινα δάνεια» ήταν η πανταχού παρουσία της διαφθοράς και του νεποτισμού. Ενώ υπάρχει μια κατανοητή δυσπιστία απέναντι στην γραφειοκρατία στην Ελλάδα, πολλά από τα προβλήματα με τις συνεταιριστικές τράπεζες προερχόντουσαν από την έλλειψη εποπτείας και ρύθμισης από εξωτερικούς φορείς.

Οι απαρχές του ελληνικού συνεταιριστικού συστήματος

Στην Ελλάδα, η πρώτη πιστωτική ένωση ιδρύθηκε στη Λαμία, αλλά η μεγάλη ανάπτυξη της συνεταιριστικής πίστωσης στην Ελλάδα ξεκίνησε κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και διήρκεσε έως τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Η λειτουργία των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών διέπεται από το νόμο 2076/92, που είναι ενσωματωμένος στην ελληνική νομοθεσία με την οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 77/78 και ο οποίος νόμος διατυπώνει τη δομή και τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, και από το νόμο της Τράπεζας της Ελλάδας περί πιστωτικών ιδρυμάτων Νο. 2258 / 02.11.1993. Μετά την αύξηση του ελάχιστου απαιτούμενου κεφαλαίου και την εκπλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων, οι υποψήφιοι συνεταιριστικές χρηματοπιστωτικές τράπεζες μπορούν να υποβάλλουν αίτηση και να λάβουν άδεια από την Τράπεζα της Ελλάδας να λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα σε μια καθορισμένη γεωγραφική περιοχή λειτουργίας. Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί που αποκτούν άδεια να λειτουργήσουν ως

πιστωτικό ίδρυμα δεν μεταβάλλουν το νομικό καθεστώς τους και μπορούν να κάνουν χρήση του όρου «Συνεταιριστική Τράπεζα».

Οι συνεταιριστικές τράπεζες συναλλάσσονται μόνο με τα μέλη τους και μπορεί να εκτελούν όλες τις τραπεζικές δραστηριότητες εκτός από το *underwriting*. Οι συνεταιριστικές τράπεζες επιτρέπεται να συναλλάσσονται με μη μέλη μετά την απόκτηση ειδικής άδειας από την Τράπεζα της Ελλάδας με την αιτιολογία ότι το ίδρυμα πληροί ορισμένες προϋποθέσεις (που ορίζονται σύμφωνα με το νόμο 3483 / 07.08.06, κεφάλαιο Β, άρθρο 8).

Το ελληνικό συνεταιριστικό σύστημα πριν από το 2004

Στην πορεία προς την ένταξη στο ευρώ και τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, η Ελλάδα κατέγραψε μεγάλες εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, λειτουργούσαν στην Ελλάδα 16 συνεταιριστικές τράπεζες: τρεις από αυτές σε εθνικό επίπεδο, οκτώ σε περιφερειακό επίπεδο και πέντε σε τοπικό επίπεδο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι ελληνικές συνεταιριστικές τράπεζες είναι οντότητες σχετικά πρόσφατης ιστορίας, καθώς επτά από αυτές δημιουργήθηκαν μεταξύ 1993-1997, έξι ιδρύθηκαν το 1996 και τρεις μεταξύ 1999- 2004. Ωστόσο, παρά την 20ετή ιστορία τους, η αγοραία διείσδυση κυμαινόταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα πριν από την οικονομική κρίση, με μόνο το 0,8% του συνόλου των καταθέσεων και το 1% των συνολικών δανείων (Staikouras, Gortsos, and Livada 2007). Το δίκτυο των υποκαταστημάτων τους, ωστόσο, κατείχε το 4% των συνολικών τραπεζικών υποκαταστημάτων στην Ελλάδα και το 8% στην περιοχή της Ελλάδας, εξαιρώντας τις περιοχές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης (στο ίδιο).

Στην επιφάνεια, τα νούμερα αυτά φαίνονται ασήμαντα, αλλά κοιτάζοντας τα ποσοστά, οι ελληνικοί συνεταιρισμοί είχαν εκρηκτική άνοδο πριν από την περίοδο της ύφεσης. Τα υποκαταστήματα τριπλασιάστηκαν, από 39 το 1999 σε 171 το 2008. Τα μέλη αυξήθηκαν πάνω από το 150% μεταξύ 1999-2008. Οι καταθέσεις αυξήθηκαν κατά δέκα φορές την ίδια περίοδο και τα δάνεια κατά 895% (Poli-Karadouka 2009). Το 74% των μελών ήταν μικρομεσαίες επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενοι επαγγελματίες (Alexopoulos and Goglio 2009). Το τελευταίο αυτό στοιχείο είναι σημαντικό να εξεταστεί αργότερα όταν και θα αναφερθούμε στη σύνθεση των επιχειρηματικών ομάδων στην Ελλάδα.

Το ελληνικό συνεταιριστικό σύστημα την περίοδο 2004–08

Το σύνολο του ενεργητικού του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ελλάδα για το 2008 ανερχόταν σε 531 δις ευρώ, το οποίο, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδας, ήταν περισσότερο από το διπλάσιο του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ). Το μέσο μερίδιο αγοράς των πιστωτικών ιδρυμάτων, όσον αφορά τα περιουσιακά στοιχεία, τα δάνεια και τις καταθέσεις, κατά την περίοδο 2004-08, παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα (μεταφρασμένο από τη μελέτη της Poli-Karadouka 2009):

	Greek Commercial Banks	Foreign Banks	Co-operative Banks	Special Credit Organizations
Assets:	85.9%	9.7%	0.8%	3.6%
Loans:	85.1%	8.7%	1.1%	3.3%
Deposits:	86.0%	8.7%	0.9%	4.3%

Ο συνολικός αριθμός των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα αυξήθηκε από 63 το 2007 σε 66 το 2008 λόγω της έναρξης των εργασιών τριών νέων ξένων τραπεζών. Ο συνολικός αριθμός των υποκαταστημάτων έφθασε σε 4.097 το 2008 έναντι 3.850 το 2007. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, η πυκνότητα των τραπεζικών υποκαταστημάτων στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΕ, παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα (37 έναντι 47 ανά 100.000 κατοίκους), αλλά τα υποκαταστήματα ήταν συγκεντρωμένα στα αστικά κέντρα, με μικρή εκπροσώπηση στις αγροτικές περιοχές. Επιπλέον, παρά την αύξηση του αριθμού των υποκαταστημάτων, ο αριθμός του απασχολούμενου προσωπικού ανά μονάδα μειώθηκε από 17 το 2007 σε 16 το 2008, συνεχίζοντας την πτωτική τάση των προηγούμενων ετών. Ωστόσο, ο αριθμός αυτός, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ, εξακολουθεί να είναι μεγαλύτερος κατά τέσσερα άτομα (16 έναντι 12). Αυτό μπορεί να ερμηνευθεί ως ένα χάσμα αποδοτικότητας σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, κάτι που τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ακόμη δεν έχουν καταφέρει να κλείσουν (Τράπεζα της Ελλάδας 2011).

Οι μέσες αυξήσεις για την πενταετία 2004-08 ήταν: 24% σε περιουσιακά στοιχεία, 24,7% σε δάνεια, 23,4% για τις καταθέσεις, 8,9% στα ίδια κεφάλαια, 10,3% σε συνεταιριστικό κεφάλαιο και 16,2% επί των κερδών. Σε ονομαστικούς μέσους όρους, οι αυξήσεις ήταν: 2.65 δις ευρώ σε περιουσιακά στοιχεία, 2.08 δις σε δάνεια, 2.130 δις για τις καταθέσεις, 379.65 εκατομμύρια σε μετοχικό κεφάλαιο, 200.45 εκατομμύρια σε συνεταιριστικό κεφάλαιο και 42.94 εκατομμύρια επί των κερδών προ φόρων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, πριν από την ελληνική κρίση (δηλαδή την τετραετή περίοδο 2004-07), οι ανωτέρω ποσοστιαίες μεταβολές θα ήταν μεγαλύτερες από 3 έως 3,5 ποσοστιαίες μονάδες και τα κέρδη προ φόρων θα ήταν μεγαλύτερα κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες (Poli-Karadouka 2009).

Το ελληνικό συνεταιριστικό σύστημα 2008-σήμερα

Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, 16 συνεταιριστικές τράπεζες λειτουργούν στην Ελλάδα, με συνολικό δίκτυο 181 υποκαταστημάτων που καλύπτει σχεδόν το σημαντικό μέρος της χώρας. Από τις προαναφερθείσες τράπεζες, τρεις έχουν ήδη λάβει το «πράσινο φώς» από την Τράπεζα της Ελλάδας να λειτουργούν πανελλαδικά ενώ άλλες

επτά έχουν φτάσει τα επίπεδα του συνεταιριστικού κεφαλαίου που απαιτούνται για να τους επιτραπεί η επέκταση των δραστηριοτήτων τους σε γειτονικές περιοχές. Επιπλέον, υπάρχουν 16 πιστωτικοί συνεταιρισμοί σε λειτουργία, οι οποίοι, πέρα από τις προσπάθειες που έχουν ξεκινήσει προκειμένου να εξελιχθούν σε συνεταιριστικές τράπεζες, είναι ενεργοί στη χορήγηση δανείων ή στη παροχή άλλων χρηματοδοτικών διευκολύνσεων προς τα μέλη τους. Η ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών εμφανίζεται στους πίνακες 1.4α και 1.4β (στο τέλος αυτής της ενότητας), οι οποίοι απεικονίζουν το επίπεδο της ανάπτυξης των τραπεζών στον ελλαδικό και διεθνή χώρο. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών, ο μέσος όρος αύξησης των ιδίων κεφαλαίων ήταν κατά 18,9%, του ενεργητικού κατά 24%, των δανείων κατά 24,7% και των καταθέσεων κατά 23,4%.

Ήδη, οι συνεταιριστικές τράπεζες και τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα έχουν αποδουθεί σε μια στρατηγική για την αύξηση του μεγέθους τους, την ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων τους, την ανάπτυξη του δικτύου τους και την βελτίωση της ανταγωνιστικής τους θέσης. Ο στόχος είναι να διαμορφωθεί ένα εθνικό δίκτυο, να μειωθεί το κόστος τους και να δοθεί η ευκαιρία στα μέλη τους να εξυπηρετούνται σε κάθε συνεταιριστικό τραπεζικό σημείο. Επιπλέον, το δίκτυο στην Ελλάδα στοχεύει να ενωθεί με άλλες μεγάλες ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες για την απόκτηση τεχνογνωσίας. Ήδη, η DZ Bank, η κεντρική συνεταιριστική τράπεζα της Γερμανίας, παρέχει κεφάλαια σε ορισμένες ελληνικές συνεταιριστικές τράπεζες. Επίσης έχουν ξεκινήσει διαπραγματεύσεις για τη διεύρυνση των συνεργασιών με ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες στη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, την Πορτογαλία, την Ιταλία και την Πολωνία (ΟΤΟΕ 2013).

Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν αρκετοί λόγοι να έχει κανείς δισταγμούς αναφορικά με την συμμετοχή ξένων τραπεζών σε τέτοιου είδους συναλλαγές. Ένας από τους βασικούς ρόλους για τις συνεταιριστικές τράπεζες είναι η τοπικοποίηση των τραπεζικών υπηρεσιών και η χρηματοπιστωτική εκπαίδευση. Στην Ελλάδα, αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς υπάρχει μεγάλη απόκλιση στη χώρα όσον αφορά στην πιστωτική πρόσβαση. Το Σχήμα 1 απεικονίζει τις υπάρχουσες συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα, εκτός από αυτές που δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο. Δύο πράγματα αξίζει να παρατηρηθούν σε αυτό το χάρτη: Πρώτον, οι περισσότερες περιοχές διαθέτουν μια συνεταιριστική τράπεζα, οπότε η εξάπλωση των υφιστάμενων ιδρυμάτων είναι σήμερα ισχυρή. Δεύτερον, οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι εμφανώς απύσες από την ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, τα οποία είναι και τα δύο αστικά κέντρα που εξυπηρετούνται επαρκώς από τα υπάρχοντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η επόμενη ενότητα βασίζεται σε αυτό το τοπίο προκειμένου να προσφέρει μια εναλλακτική πρόταση, εκτός δηλαδή από την ξένη κεφαλαιοποίηση, για τις συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα.

Figure 1: The Geography of Greek Co-operative Banks

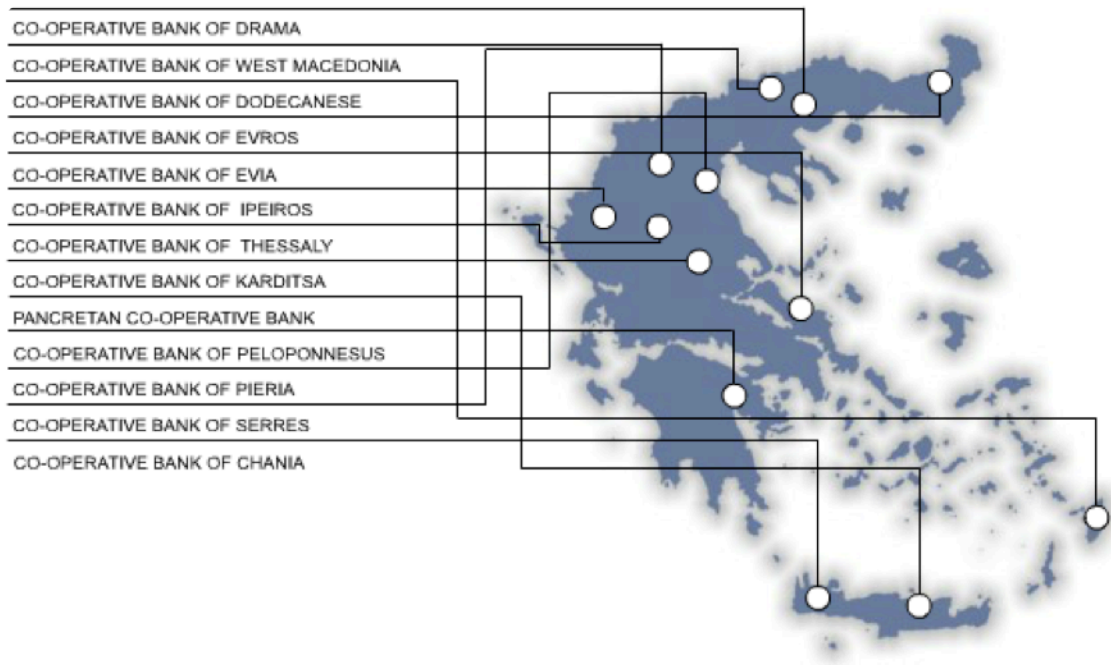

Table 1.4a

KEY STATISTICS as at 31-12-21 (Financial Indicators)
When not specified figures refer to the Group

Full Member Organisations	Economic Indicators			Profitability Indicators			Capital adequacy Indicators					Other Indicators			Market share				
	Total assets (€-trillion)	Total deposits (€-trillion)	Total loans (€-trillion)	ROA (%)	ROE (%)	Cost-income ratio (%)	Tier 1 Capital ratio (%)	CEFT1 Capital ratio (%)	Total Capital ratio (%)	Long-term ratio (%)	Financing ratio (%)	SAR	No Employees	No Clients	Regional / Banking Outlets	Non-members	Market share deposits (%)	Market share loans (%)	
Admiral	291 538	172 195	163 879	0.40	5.83	90.29	91.0	6.00	11.20	A	A2	A	29 798	3 691 000	577	1 790	1 720 000	29.8	26.1
Commerzbank	57 405	11 793	27 795	0.18	3.73	66.00	101.0	14.20	n.a.	n.a.	A	A	5 595	90 000	54	826	697 902	1.2	6.4
Diageo	1 713	1 497	997	0.30	3.03	84.41	41.2	n.a.	15.13	n.a.	n.a.	n.a.	2 106	1 351 136	31 018	271	6 996	2.99	5.01
Crédit Coopératif Bank	21 919	15 965	13 923	0.32	5.75	51.83	107.3	10.73	5.96	n.a.	n.a.	n.a.	2 286	988 899	97	420	621 967	21.62	19.21
Cooperative Credit Bank	162 266	7 283	164 213	0.20	4.00	66.60	91.0	15.60	16.10	n.a.	n.a.	A	4 115	1 062 000	1	1 463	291 000	4.40	31.00
Hyundai	99 789	48 601	66 911	0.49	7.00	63.00	141.0	14.10	n.a.	n.a.	n.a.	A+	12 028	4 210 336	197	519	1 311 347	34.10	33.40
Crédit Agricole	2 200 132	812 000	676 000	n.a.	n.a.	66.00	123.0	9.30	14.00	A	A2	A+	159 200	51 000 000	39	1 200	1 200 000	23.40	22.50
Crédit Lyonnais	49 276	64 000	34 236	0.20	5.75	61.72	n.a.	14.50	n.a.	A+	A+3	A+	79 500	30 000 000	16	5 961	7 450 000	19.5	17.1
Crédit de France	11 300 000	5 710 000	583 000	n.a.	n.a.	n.a.	103.0	n.a.	n.a.	n.a.	A+	A+	117 000	30 000 000	36	6 000	6 100 000	n.a.	n.a.
Crédit Agricole	1 690 336	664 339	632 448	0.26	13.50	61.20	101.0	14.70	24.0	n.a.	n.a.	A+	60 006	30 000 000	1 101	12 211	17 200 000	19.9	16.3
Cooperatieve Bank van Oost-Vlaanderen	3 610	2 300	2 209	0.70	41.2	n.a.	n.a.	n.a.	10.92	n.a.	n.a.	n.a.	1 133	396 173	13	462	189 232	1.8	1.3
Cooperatieve Bank van West-Vlaanderen	6 396 80	4 369 69	2 707 32	0.47	6.48	72.20	191.7	15.61	7.07	n.a.	n.a.	n.a.	2 208	1 150 000	106	1 644	84 000	6.60	4.44
Crédit Agricole	484 412	428 216	318 394	0.30	5.10	67.60	7.60	n.a.	11.20	n.a.	n.a.	n.a.	84 490	9 622 148	100	6 414	1 212 790	36.8	31.7
Crédit Agricole	201 543	193 265	143 710	0.20	2.98	60.30	141.0	14.10	16.30	n.a.	n.a.	n.a.	28 290	6 080 000 000	394	4 469	11 320 986	1.4	1.1
Crédit Agricole	4 893 82	4 064 44	29 149	0.02	0.22	99.60	17.80	n.a.	20.24	n.a.	n.a.	n.a.	589	136 800	63	122	138 800	4.60	6.80
Crédit Agricole	6 291	5 664	4 455	0.68	15.40	61.60	8.36	6.36	9.61	n.a.	n.a.	n.a.	549	127 199	13	48	8 398	n.a.	n.a.
Crédit Agricole	782 410	334 271	469 091	0.28	5.80	66.60	17.20	13.30	19.00	A+	A+	A+	69 608	10 000 000	196	638	1 918 000	30.0	31.0
Crédit Agricole	11 540 000	10 780 000	9 934	1.40	12.80	63.00	13.00	n.a.	13.90	n.a.	n.a.	n.a.	32 266	10 000 000 000	927	4 190	1 001 867	9.4	17.7
Crédit Agricole	13 124	10 174	6 305	0.30	3.90	66.30	111.0	11.60	10.90	n.a.	n.a.	n.a.	4 240	1 138 122	84	696	398 206	4.5	3.7
Crédit Agricole	192	127	104	0.63	2.86	97.21	37.81	n.a.	22.18	n.a.	n.a.	n.a.	2 248	1 097 830	47	779	667 816	n.a.	n.a.
Crédit Agricole	983	698	594	0.69	11.63	62.56	10.90	n.a.	11.90	n.a.	n.a.	n.a.	362	84 398	1	86	290	2.8	1.6
Crédit Agricole	131 648	90 900	88 678	-1.18	-18.43	46.34	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	18 664	10 950 300	68	4 832	2 254 667	6.72	5.82
Crédit Agricole	4 646	n.a.	4 123	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	100	60 216	10	n.a.	57 656	n.a.	n.a.
Crédit Agricole	61 119	46 330	41 104	0.40	9.78	74.30	63.0	n.a.	3.40	n.a.	n.a.	n.a.	3 032	4 700 000	n.a.	340	2 000 000	n.a.	3.0
Crédit Agricole	2 206 043	4 071 348	4 462 136										64 720	48 634 668	3 716	70 297	55 813 049		
Association Member Organisations																			
Crédit Agricole	149 931	98 914	101 064	0.81	10.40	71.30	n.a.	16.00	19.30	A+	A+	A+	44 342	5 591 000	397	1 294	5 581 000	42.7*	38.8 22.9*
Crédit Agricole	669 198	302 271	136 463	0.13	2.00	90.62	n.a.	16.98	23.77	A+	A1	n.a.	21 587	n.a.	708	8 435	4 680 000	10.5	7
Crédit Agricole	141 032	111 614	120 998	n.a.	6.20	66.80	12.80	n.a.	12.90	n.a.	n.a.	n.a.	10 540	3 465 000	201	1 694	1 794 865	20.0	16.1
Crédit Agricole	960 141	601 149	526 125										271 289	8 226 000	1 426	16 813	10 260 000		

* In Double

GREECE

Table 1.4.b. Income statement and balance sheet, co-operative banks, percentages
Analysis in percentage of aggregates

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
INCOME STATEMENT ANALYSIS									
% of balance sheet total, average total									
1	Interest income	7.09	6.87	6.79	6.88	7.41	..
2	Interest expenses	2.51	2.52	2.74	3.07	3.89	..
3	Net interest income	4.58	4.35	4.06	3.81	3.52	..
4	Net non-interest income	0.90	0.84	0.81	0.83	0.84	..
4.a	Fees and commissions receivable	0.72	0.68	0.65	0.60	0.63	..
4.b	Fees and commissions payable	0.04	0.04	0.05	0.04	0.04	..
4.c	Net profit or loss on financial operations	0.04	0.06	0.03	0.06	0.00	..
4.d	Other net non-interest income	0.19	0.14	0.17	0.22	0.25	..
5	Net interest and non-interest income	5.48	5.19	4.86	4.64	4.36	..
6	Operating expenses	2.48	2.26	2.07	1.95	1.89	..
6.a	Staff costs	1.25	1.16	1.06	0.98	0.95	..
6.b	Property costs	0.34	0.30	0.25	0.23	0.22	..
6.c	Other operating expenses	0.89	0.80	0.76	0.74	0.72	..
7	Net income before provisions	3.00	2.93	2.79	2.70	2.46	..
8	Net provisions	0.95	0.99	0.96	0.91	1.11	..
8.a	Provisions on loans
8.b	Provisions on securities
8.c	Other net provisions
9	Income before tax	2.05	1.95	1.83	1.79	1.36	..
10	Income tax	0.72	0.61	0.50	0.43	0.33	..
11	Net income after tax	1.33	1.34	1.33	1.36	1.03	..
12	Distributed profit	0.62	0.54	0.52	0.32	0.51	..
13	Retained profit	0.71	0.80	0.81	1.04	0.50	..
% of net interest and non-interest income									
3	Net interest income	83.55	83.81	83.44	82.05	80.72	..
4	Net non-interest income	16.45	16.19	16.56	17.95	19.28	..
4.a	Fees and commissions receivable	13.08	13.10	13.32	12.89	14.56	..
4.b	Fees and commissions payable	0.78	0.75	0.96	0.86	1.01	..
4.c	Net profit or loss on financial operations	0.65	1.07	0.61	1.21	0.00	..
4.d	Other net non-interest income	3.50	2.77	3.59	4.70	5.73	..
6	Operating expenses	45.21	43.56	42.60	41.95	43.42	..
6.a	Staff costs	22.80	22.26	21.83	21.08	21.87	..
6.b	Property costs	6.22	5.86	5.08	4.99	5.10	..
6.c	Other operating expenses	16.19	15.44	15.69	15.88	16.45	..
7	Net income before provisions	54.79	56.44	57.40	58.05	56.59	..
8	Net provisions	17.36	18.96	19.72	19.52	25.46	..
8.a	Provisions on loans
8.b	Provisions on securities
8.c	Other net provisions
9	Income before tax	37.44	37.49	37.68	38.53	31.13	..
10	Income tax	13.21	11.72	10.34	9.19	7.56	..
11	Net income after tax	24.22	25.77	27.35	29.35	23.57	..
% of net income before provisions									
8	Net provisions	31.68	33.59	34.36	33.62	44.99	..
8.a	Provisions on loans
8.b	Provisions on securities
8.c	Other net provisions
9	Income before tax	68.32	66.42	65.64	66.38	55.01	..
10	Income tax	24.11	20.76	18.02	15.83	13.36	..
11	Net income after tax	44.21	45.66	47.64	50.55	41.65	..
BALANCE SHEET ANALYSIS									
% of balance sheet total, end-year total									
Assets									
14	Cash and balance with Central bank	5.87	5.68	3.13	4.80	3.65	3.38
15	Interbank deposits	10.78	11.71	15.54	12.18	9.34	17.65
16	Loans	77.04	74.61	72.95	74.90	79.01	71.83
17	Securities	3.04	5.07	4.00	3.53	3.05	3.16
18	Other assets	3.27	2.93	4.38	4.59	4.96	3.98
Liabilities									
19	Capital and reserves	16.75	13.97	12.41	13.69	12.69	11.48
20	Borrowing from Central bank	0.00	0.47	0.39	0.96
21	Interbank deposits	0.00	0.11	0.04	0.50	4.09	4.06
22	Customer deposits	80.92	82.12	80.31	78.43	75.41	76.34
23	Bonds	0.00	1.47	1.13	0.88	0.77	0.64
24	Other liabilities	2.33	2.33	6.11	6.03	6.65	6.52
Memo items:									
Assets									
27	Short-term securities
28	Bonds	0.69	2.73	2.23	1.50	1.00	1.06
29	Shares and participations	2.35	2.34	1.77	2.03	2.05	2.10
30	Claims on non-residents
Liabilities									
31	Liabilities to non-residents

Note: Detailed metadata: [http://stats.oecd.org/OECDStat_Metadata/ShowMetadata.ashx?Dataset=BPF1&Coords=\[COU\],\[GR\]](http://stats.oecd.org/OECDStat_Metadata/ShowMetadata.ashx?Dataset=BPF1&Coords=[COU],[GR])

IV. Μια νέα πρόταση για την Ελλάδα

Η παρούσα τάση της χρηματοπιστωτικής συνένωσης που επιβάλλεται από τους διεθνείς δανειστές της χώρας και η ανεπάρκεια κεφαλαίων από τις μεγάλες συστηματικές τράπεζες έχουν επίσης επηρεάσει δυσμενώς την ανακεφαλαιοποίηση των συνεταιριστικών τραπεζών. Έχει προκύψει ένα κενό στη χρηματοδότηση των αγροτικών περιοχών και των περιθωριοποιημένων δανειοληπτών, το οποίο θα οξυνθεί αν ξεκινήσουν σοβαρά οι προσπάθειες για ανάκαμψη. Ξέρουμε ότι όταν περιθωριοποιημένες περιοχές ή άτομα έχουν ανάγκη να δανειστούν χρήματα, θα στραφούν εξ ανάγκης σε πολύ δαπανηρά μέσα εν απουσία επισημοποιημένων πιστωτικών δομών (δηλαδή τοκογλύφους, «δάνεια payday», ενεχυρίαση και άτυπο δανεισμό). Η βλαβερή επίδραση των άτυπων πιστωτικών δομών είναι καλά τεκμηριωμένη τόσο όσον αφορά τον αρνητικό αντίκτυπο που έχουν στην οικονομική ευημερία όσο και τα κοινωνικά δεινά που συχνά συνοδεύουν οι διευθετήσεις αυτού του είδους

Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της ελληνικής οικονομίας είναι το μεγάλο ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων και ο μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων. Αν και δεν έχει υπάρξει κάποια μεγάλη αναδιανομή της απασχόλησης από την αυτοαπασχόληση στη μισθωτή εργασία, ενδεχομένως όπως θα περίμενε κανείς βάσει του στόχου των πολιτικών «σύγκλισης» της ΕΕ, οι ατομικές επιχειρήσεις έχουν σημειώσει ελαφρά αύξηση κατά τη διάρκεια της κρίσης (Σχήματα 2 και 3). Αν και ορισμένοι από αυτούς τους αυτοαπασχολούμενους είναι στα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα, όπως γιατροί, δικηγόροι, αρχιτέκτονες και ούτω καθεξής, το γεγονός είναι ότι έχουν βιώσει σοβαρή χρηματοπιστωτική και οικονομική πίεση, καθώς πολλές μικρές επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να κλείσουν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Πολλοί από τους αυτοαπασχολούμενους και τους μισθωτούς που έχουν απολυθεί έχουν ενταχθεί στην παραοικονομία. Καθώς τα στοιχεία έρχονται στην επιφάνεια, η προηγούμενη εμπειρία από άλλες χώρες θα προσφέρει στήριξη στις ανεπίσημες αποδείξεις που υποδηλώνουν αύξηση της μη καταγραφόμενης οικονομικής δραστηριότητας (IMF 2011, Schneider 2004).

FIGURE 2 –

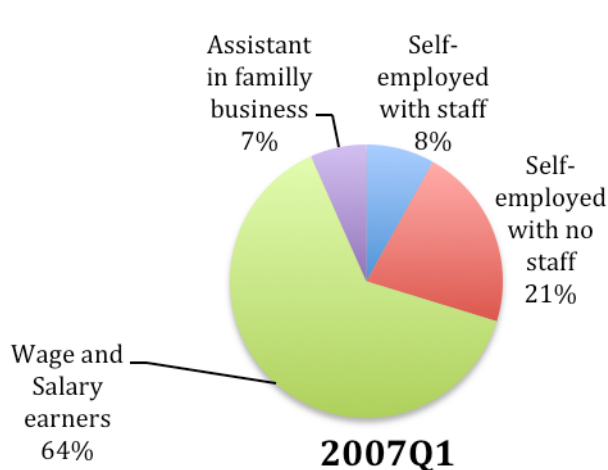
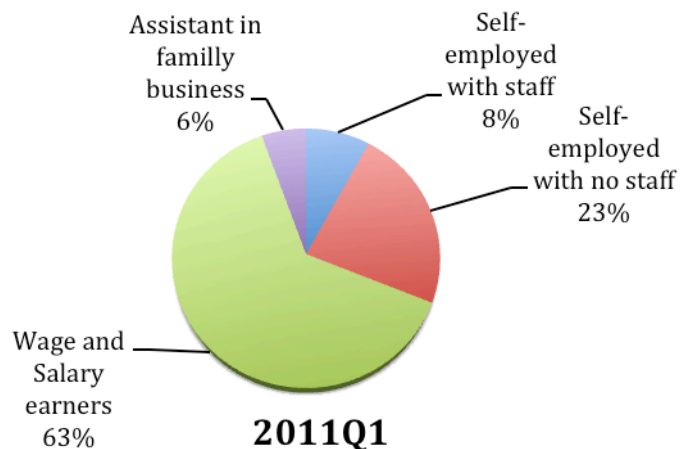

FIGURE 3 –

Αρκετές άλλες ανησυχητικές πτυχές έχουν προκύψει από τις περιοδικές κρίσεις σε διεθνές επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των αρνητικών επιπτώσεων της ανεργίας στην εισοδηματική ισότητα, της διάρκειας της ανεργίας και της διπλούς αγοράς εργασίας (τυπική έναντι σκιώδους αγοράς εργασίας). Εκτιμάται ότι η πρόσφατη έξαρση της ανεργίας έχει αυξήσει την ανισότητα κατά περίπου 2 ποσοστιαίες μονάδες στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο και κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες στην Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Ισπανία (στο ίδιο).

Ένα άλλο έντονο χαρακτηριστικό στην ελληνική αγορά εργασίας είναι η επικράτηση της αδήλωτης εργασίας. Οι εκτιμήσεις για την άτυπη οικονομική δραστηριότητα, που συχνά αναφέρεται ως «σκιάδης οικονομία» ή παραοικονομία, ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο, οι περισσότερες εκτιμήσεις τοποθετούν το μέγεθος του σκιώδους τομέα της ελληνικής οικονομικής δραστηριότητας κάπου ανάμεσα στο 1/4 και το 1/3 του ΑΕΠ. Μία εκτίμηση της παραοικονομίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο τοποθετεί μόνο την Ιταλία κοντά στην Ελλάδα, με αναλογίες στο 27% και στο 28,6% του ΑΕΠ αντίστοιχα (Schneider 2004 και Κάτσιος 2006).

Σε γενικές γραμμές, η μεγάλη εξάρτηση στις ατομικές επιχειρήσεις και η εκτεταμένη παραοικονομία μπορεί να θεωρηθούν αρνητικά στοιχεία στη διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας. Όμως, αυτή η μορφή επιχειρηματικότητας θα μπορούσε να βοηθήσει στην ανάπτυξη της οικονομίας αν αυτές οι ομάδες είχαν τη δυνατότητα να αποκτήσουν πρόσβαση στις επίσημες (και ρυθμιζόμενες) δομές δανεισμού. Η δυνατότητα αυτή, σε συνδυασμό με τη δημιουργία δομής στήριξης νέων επιχειρήσεων, θα μπορούσε να προσφέρει μια μεγάλη ευκαιρία ανάπτυξης στην Ελλάδα και να εντάξει αυτούς τους επιχειρηματίες στον επίσημο τομέα της ελληνικής οικονομίας.

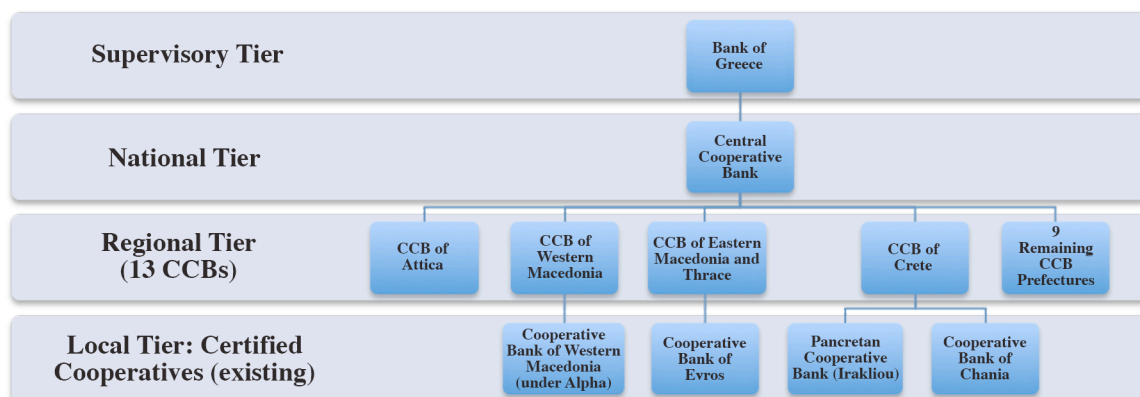
Παρ' όλα αυτά, η σημερινή δομή των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών είναι ασύνδετη, με πολλούς οργανισμούς να έχουν ασαφείς ή επικαλυπτόμενες δραστηριότητες. Αυτή είναι η περίπτωση με την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας και τον Όμιλο Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος, κανένα εκ των οποίων δεν έχει σημαντικές ευθύνες. Επιπλέον, η σημερινή κεντρική τράπεζα των συνεταιριστικών τραπεζών (η Εθνική Τράπεζα Ελλάδος ΑΕ) χαρακτηρίζεται από έλλειψη συντονισμένης πολιτικής, με τα υποκαταστήματα των συνεταιριστικών τραπεζών να μην ακολουθούν μια κοινή πολιτική. Η Εθνική Τράπεζα ιδρύθηκε αρχικά με σκοπό τη δημιουργία οικονομικών κλίμακας για την παροχή κεφαλαίων κίνησης, πιστωτικών καρτών και ξένων εμπορικών συναλλαγών στα διάφορα επίπεδα των συνεταιριστικών τραπεζών. Στην πράξη, η Εθνική Τράπεζα λειτουργούσε περισσότερο ως μια ανεξάρτητη εμπορική τράπεζα.

Η ενότητα που ακολουθεί προτείνει μια δομή για τη δικτύωση των συνεταιριστικών τραπεζών και των βασικών υπηρεσιών τους. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τις πιθανές επιπτώσεις που θα μπορούσε να έχει ένα τέτοιο δίκτυο, ιδίως όσον αφορά την αγροτική ανάπτυξη, την εκκίνηση των επιχειρήσεων και την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η τελευταία ενότητα παρουσιάζει μερικά στοιχεία από άλλες χώρες και κάποια διδάγματα από την ανάπτυξη των κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών

ιδρυμάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες, που θα μπορούσαν να επεκταθούν και στην περίπτωση της συνεταιριστικής τραπεζικής.

Σχετικά με την πρόταση που παρουσιάζουμε, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ένα βασικό στοιχείο που λείπει από τη σημερινή δομή των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ελλάδα είναι η επίσημη δικτύωση μεταξύ τους και η πρόσβαση σε παράθυρο δανεισμού. Αυτό θα μπορούσε να βελτιωθεί μέσω ενός συστήματος τριών βαθμίδων, που περιλαμβάνει τη δημιουργία μιας Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας, οι δραστηριότητες της οποίας θα εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδας. Η κύρια λειτουργία της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας είναι να ενεργεί ως τράπεζα για τις συνεταιριστικές τράπεζες, εκτελώντας τα συνήθη καθήκοντα των κεντρικών τραπεζών—δηλαδή chartering, ρύθμιση και εποπτεία των υφιστάμενων και των νέων τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών και να διευκολύνει την παροχή δανεισμού προς αυτές. Η ανταποκρίτρια κεντρική τράπεζα θα πρέπει να κεφαλαιοποιηθεί με δημόσιους πόρους. Η δεύτερη βαθμίδα της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας θα αποτελείται από τα περιφερειακά υποκαταστήματα (συνολικά 13, που αναφέρονται στο Σχήμα 4 ως «η περιφερειακή βαθμίδα»), σύμφωνα με τον Καλλικράτη, καθένα από τα οποία θα συγκεντρώνει στοιχεία και θα αξιολογεί τις οικονομικές συνθήκες της περιοχής και θα συντονίζει τις δραστηριότητες όλων των υποκαταστημάτων εντός της εν λόγω περιοχής. Η οργανωτική δομή της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας και των Κεντρικών Συνεταιριστικών Τραπεζών της περιφερειακής βαθμίδας ακολουθεί την ανάλογη δομή του Ομοσπονδιακού Αποθεματικού Συστήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η «τοπική βαθμίδα» θα προσφέρει την ευκαιρία στους υφιστάμενους και νέους συνεταιρισμούς να γίνουν chartered και να έχουν πρόσβαση στο παράθυρο δανεισμού και στις τεχνολογικές πλατφόρμες της περιφερειακής βαθμίδας. Οι τράπεζες που λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο των chartered δικτύων θα έχουν πρόσβαση στα μειωμένα «overnight» και διατραπεζικά επιτόκια δανεισμού και οι καταθέσεις τους θα ασφαρίζονται κατά τον ίδιο τρόπο όπως και οι καταθέσεις στις εμπορικές τράπεζες. Οι τράπεζες θα είναι υποχρεωμένες στον έλεγχο των ισολογισμών τους, στην καθιέρωση προτύπων δανεισμού σύμφωνα με τους στόχους της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας και να αποδεικνύουν αποδεκτά επίπεδα αποπληρωμής και στάσης πληρωμών. Το Σχήμα 4 σκιαγραφεί την ιεραρχία ενός τέτοιου συστήματος.

Figure 4: Three-Tier Co-operative Structure (illustrative)

Το σχήμα παρουσιάζει μια επιλεκτική λίστα των Κεντρικών Συνεταιριστικών Τραπεζών της περιφερειακής βαθμίδας, αλλά οι συνολικά 13 είναι οι εξής:

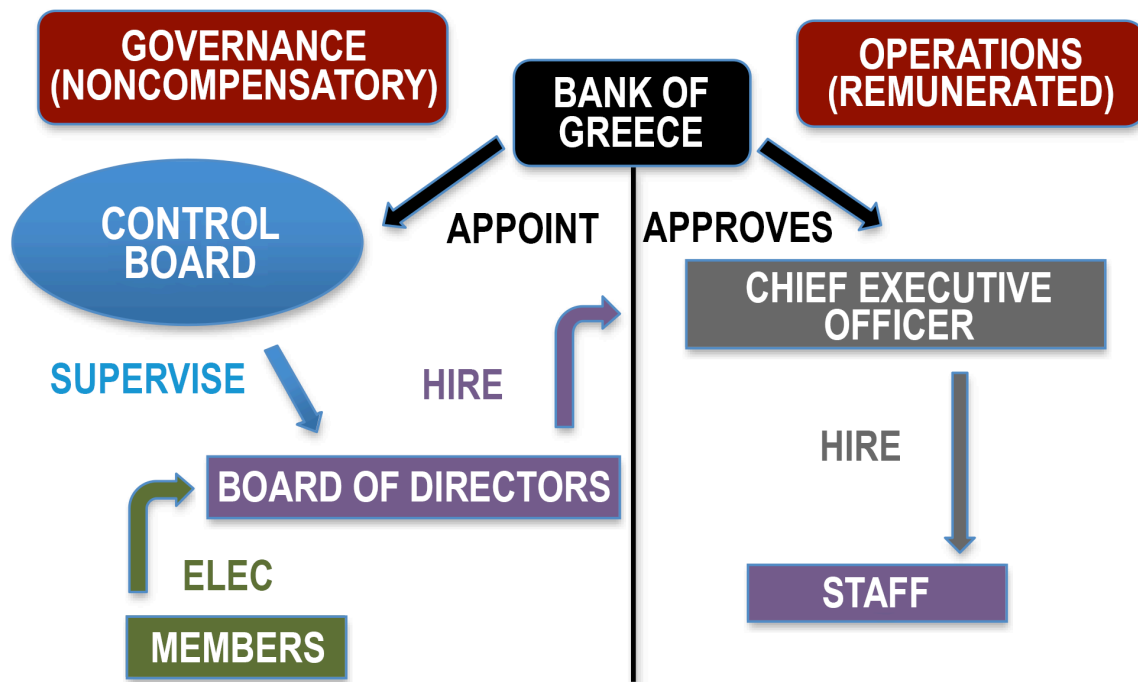
- Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
- Κεντρικής Μακεδονίας
- Δυτικής Μακεδονίας
- Ηπείρου
- Θεσσαλίας
- Ιονίων Νήσων
- Δυτικής Ελλάδας
- Στερεάς Ελλάδας
- Αττικής
- Πελοποννήσου
- Βορείου Αιγαίου
- Νοτίου Αιγαίου
- Κρήτης

Λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη σαφούς ιεραρχίας και την αναποτελεσματικότητα στη σημερινή δομή των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ελλάδα, η αλλαγή και η θεσμική ενίσχυση της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας αποτελεί προϋπόθεση για την εναρμόνιση του συστήματος με τις ευρωπαϊκές βέλτιστες πρακτικές. Οι κύριες αρμοδιότητες της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας θα πρέπει να είναι οι εξής:

- Η ανάπτυξη και η επέκταση ενός κοινού δικτύου πλατφόρμας, του λειτουργικού συστήματος και των υπηρεσιών, των ορίων λειτουργίας και της κατάρτισης και των τεχνικών υπηρεσιών στα υποκαταστήματα για την εξασφάλιση οικονομιών κλίμακας.
- Η επίβλεψη της περιφερειακής βαθμίδας των συνεταιρισμών και η εξέταση της λειτουργίας των τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών.
- Η ανάπτυξη νέων προϊόντων για τον τραπεζικό τομέα της αγροτικής ανάπτυξης.
- Η ρύθμιση και η επανεξέταση των κοινωνικοοικονομικών πρακτικών δανεισμού, της ανοχής κινδύνου, των στόχων για καταθέσεις και δάνεια και των στόχων περί χρηματοπιστωτικής πρόσβασης.
- Η παροχή παράθυρου δανεισμού προς τις συνεταιριστικές τράπεζες με βάση τη σύσταση της περιφερειακής Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας.

Το ακόλουθο σχήμα (Σχήμα 5) παρουσιάζει μια βιώσιμη συνεταιριστική δομή:

Figure 5: Illustrative Co-operative Structure Scheme

Source: Authors' revisions based on Rabobank

Το Διοικητικό Συμβούλιο: Μια καλή δομή για το Διοικητικό Συμβούλιο της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας είναι αυτή όπου η κάθε Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα της περιφερειακής βαθμίδας εκπροσωπείται με πλήρη και ίσα δικαιώματα. Το Διοικητικό Συμβούλιο θα εκλέγει έναν μη εκτελεστικό πρόεδρο με ψηφοφορία βέτο από την Τράπεζα της Ελλάδας. Το διοικητικό συμβούλιο θα εκλέγει επίσης τον διευθύνοντα σύμβουλο υπεύθυνο για τις λειτουργίες της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας, συμπεριλαμβανομένης της ρύθμισης, της εποπτείας και του ελέγχου του δικτύου των συνεταιριστικών τραπεζών. Και οι δύο θέσεις θα υπόκειται στην έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδας. Το ίδιο σχήμα οργάνωσης θα υπάρχει σε κάθε συνεταιριστική τράπεζα, με τον μη εκτελεστικό πρόεδρο και τον διευθύνων σύμβουλο να εγκρίνονται από το περιφερειακό Διοικητικό Συμβούλιο της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας. Ο κύριος ρόλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας θα είναι να ενισχύει τη διακυβέρνηση μέσω συνεκτικών, συνεπών και συγκλινουσών πολιτικών.

Το Εποπτικό Συμβούλιο (Συμβούλιο Ελέγχου): Το διοικητικό συμβούλιο ενεργεί ως αμερόληπτος εξεταστής της δομής και των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας. Τα μέλη του θα διορίζονται από την Τράπεζα της Ελλάδας και είναι υπεύθυνα για συγκεκριμένους τομείς λειτουργίας όπως το ανθρώπινο δυναμικό, τη διαχείριση κινδύνου, την απόδοση και μη απόδοση των δανείων, την διαχείριση παθητικού και ενεργητικού, τα συστήματα τεχνολογίας των πληροφοριών, τον κύκλο ζωής της πίστωσης και των αποταμιεύσεων.

Το ίδιο πρόσωπο δεν μπορεί να είναι ταυτόχρονα μέλος του Εποπτικού Συμβουλίου και του Διοικητικού Συμβουλίου. Επιπλέον, δεν πρέπει να επιτρέπεται σε ένα άτομο να αναλάβει θέση στο ένα συμβούλιο αμέσως μετά τη θητεία του στο άλλο, αλλά θα πρέπει να περιμένει την ολοκλήρωση μιας θητείας (τρία έως πέντε έτη, προκειμένου να αποφευχθεί η ευθυγράμμιση με τον πολιτικό κύκλο) πριν την ανάληψη θέσης στο άλλο συμβούλιο.

Εφαρμογή: Η παραπάνω πρόταση απαιτεί τα ακόλουθα βήματα για την πρακτική υλοποίησή της:

1. Αλλαγή του καταστατικού αναφορικά με την υφιστάμενη συνεταιριστική δομή προκειμένου να εξισωθούν τα δικαιώματα ψήφου των μετόχων. Αυτό μπορεί να γίνει είτε με την αλλαγή της νομικής μορφής σε μια συνεργατική ή με την τροποποίηση των κοινών μετοχών για τον αποκλεισμό της προτιμησιακής ψήφου.
2. Δημιουργία νέου καταστατικού για τη Τράπεζα της Ελλάδας προκειμένου να συμπεριληφθεί η εποπτεία της νεοσύστατης Συνεταιριστικής Κεντρικής Τράπεζας με συνεταιριστικές κεντρικές τράπεζες της περιφερειακής βαθμίδας.
3. Θέσπιση νέας νομοθεσίας προκειμένου να οριοθετηθούν οι αρμοδιότητες της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας και των συνεταιριστικών κεντρικών τραπεζών της περιφερειακής βαθμίδας. Θέσπιση νομοθεσίας που θα διατυπώνει την οργανωτική δομή της ρύθμισης, της εποπτείας και του ελέγχου όλων των συνεταιριστικών τραπεζών.
4. Ενοποίηση του πλαισίου λειτουργίας των συνεταιριστικών τραπεζών, η οποία θα πρέπει να επιτευχθεί μέσω της επίσημης εποπτείας. Συγκεκριμένα, πρέπει να δοθεί προσοχή στην ενοποίηση της ρύθμισης, της διαχείρισης των λογαριασμών σε καθυστέρηση, των καταθέσεων και άλλων λειτουργιών, της ασφάλειας και της διαχείρισης/επίβλεψης του ανθρώπινου δυναμικού. Μέρος αυτής της διαδικασίας θα αφορά την ανάπτυξη ενός ενιαίου συστήματος διαχείρισης πληροφοριών για τη δημιουργία κοινών λογιστικών σχεδίων και προϋπολογισμού.
5. Στο πλαίσιο της παραπάνω παρατήρησης, επίσης απαραίτητη είναι η ενοποίηση των συστημάτων πληροφορικής και η λειτουργία μιας κοινής πλατφόρμας.
6. Μεγαλύτερη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδας στον προσδιορισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των συνεταιριστικών τραπεζών προκειμένου να εξασφαλιστεί μια σαφή εποπτεία των δραστηριοτήτων του συνεργατικού δικτύου.

V. Συμπεράσματα

Είναι γνωστό ότι το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα αντιμετωπίζει μερικές πολύ σοβαρές προκλήσεις για τα επόμενα χρόνια. Η εταιρική διαφθορά μπορεί εύκολα να σε κάνει απαισιόδοξο. Οι μεγάλες εμπορικές τράπεζες στην Ελλάδα, που πλήττονται από ένα μεγάλο αριθμό μη εξυπηρετούμενων δανείων («κόκκινα δάνεια») και προσελκύουν

λιγότερους καταθέτες, παραμένουν ανεπαρκείς ως προς την κεφαλαιακή τους επάρκεια, με την πιστωτική ρευστότητα να είναι διαθέσιμη μόνο για τα πιστωτικά πιο φερέγγυα άτομα και επιχειρήσεις και χωρίς την ικανότητα να μπορούν να συμβάλλουν ως μοχλός εξόδου της χώρας από την κρίση. (Papadimitriou 2014). Μια πρόσφατη έκθεση της ΕΚΤ δείχνει ότι ο τραπεζικός δανεισμός προς τον ιδιωτικό τομέα συνεχίζει τη πτωτική του τάση, ειδικά στον εταιρικό τομέα, και μειώνεται απότομα και με πολύ ταχύτερο ρυθμό στην Ελλάδα από ό, τι στην υπόλοιπη ευρωζώνη. Αυτή η εξέλιξη έχει επηρεάσει ακόμη πιο αρνητικά την ίδρυση-εκκίνηση επιχειρήσεων και τις επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους, ιδίως στις πιο προβληματικές περιοχές.

Αν υποθέσουμε ότι η ζωτικότητα της ελληνικής οικονομίας εξαρτάται από τη συνεχή δημιουργία νέων μικρομεσαίων επιχειρήσεων και την επέκταση των υφιστάμενων επιχειρήσεων, τότε είναι προς το δημόσιο συμφέρον να υπάρχει ένα δίκτυο ισχυρών, ανεξάρτητων και κερδοφόρων συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που ειδικεύονται στη χρηματοδότηση τέτοιων επιχειρήσεων. Όταν οι δυνάμεις της αγοράς αποτυγχάνουν να παρέχουν τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που είναι αναγκαίες και κερδοφόρες, τότε είναι σκόπιμο για την κυβέρνηση να συμβάλει στη δημιουργία της αγοράς. Οι χρηματοπιστωτικοί συνεταιρισμοί εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία. Δεν χρειάζονται κρατική επιχορήγηση και αυτού του είδους οι τράπεζες θα είναι επικερδείς μετά το κόστος για την εκκίνησή τους. Η κύρια προοπτική αυτής της πρότασης είναι ότι η πρωταρχική λειτουργία της χρηματοπιστωτικής δομής κάθε χώρας είναι να προωθήει την κεφαλαιακή ανάπτυξη της οικονομίας—να αυξάνει την πραγματική παραγωγική ικανότητα και την πλουτοπαραγωγική ικανότητα της οικονομίας (Minsky et al. 1993). Δεδομένου ότι στην Ελλάδα ο υφιστάμενος τραπεζικός τομέας είναι ιδιαίτερα αδύναμος όσον αφορά στην εξυπηρέτηση μικρών και νεοσύστατων επιχειρήσεων και ορισμένων ομάδων καταναλωτών τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές, τα εμπειρικά στοιχεία υποστηρίζουν τη σπουδαιότητα της προώθησης ενός προγράμματος για την ανάπτυξη ενός δικτύου χρηματοδοτικών συνεταιρισμών.

Η πρόταση που έχουμε αναπτύξει σε αυτή την έκθεση παρέχει ένα σχέδιο για τη θέσπιση ενός τέτοιου δικτύου συνεταιριστικών τραπεζών, αντλώντας από τις εμπειρίες παρόμοιων δομών στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη. Η έκθεσή μας προσφέρει προτάσεις για την οργάνωση των συνεταιριστικών τραπεζών και ένα πλαίσιο εντός του οποίου θα πρέπει να πιστοποιηθούν, να ρυθμίζονται και να εποπτεύονται από τη νεοσύστατη κεντρική τράπεζα των συνεταιριστικών τραπεζών.

Πιστεύουμε ότι η τοπική τραπεζική είναι επιθυμητή για πολλούς λόγους, συμπεριλαμβανομένης της εξοικείωσης του δανειστή με την περιοχή ή την κοινότητα, και είναι ζωτικής σημασίας για την Ελλάδα, όπου η δυνατότητα παροχής χρηματοδοτικών υπηρεσιών για τις μικρές επιχειρήσεις και την επέκταση του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας σε συνδυασμό με τον τουρισμό (αγροτουρισμό), που αναφέρεται με κάποια σχετική λεπτομέρεια στο παράρτημα Δ, θα μπορούσε να εξελιχθεί σε σημαντικό μοχλό ανάπτυξης για την οικονομική ανάκαμψη της χώρας.

Πολλοί αναγνώστες μπορεί να μη συμφωνήσουν με την πρότασή μας για τη δημιουργία ενός δικτύου τοπικών χρηματοπιστωτικών συνεταιρισμών που θα στηρίζει την

αναζωογόνηση και την προώθηση της αγροτικής επανεπένδυσης και της αστικής επιχειρηματικότητας, αλλά ελπίζουμε ωστόσο ότι θα συμβάλει στο να ενταχθούν οι συνεταιριστικές τράπεζες στην οικονομική ατζέντα της Ελλάδας.

Βιβλιογραφία

- Accion. 2013. "Microloans in the United States." Accessed November 8, 2013. www.accionusa.org/home/support-accion/learn/microlending-in-the-united-states.aspx
- Alexopoulos, Y. 2004. "Financial Co-operatives and Rural Development in Greece." Ph.D. Diss., University of Leicester.
- Alexopoulos, Y., and S. Goglio. 2009. "Financial Deregulation and Economic Distress: Is There a Future for Financial Co-operatives?" Euriese Working Paper No. 001/09. Trento: European Research Institute on Co-operative and Social Enterprises.
- Alpha Bank. 2009. "Economic Bulletin." June.
- Altunbas, Y. 2001. "Efficiency in European Banking." *European Economic Review* 45(10): 1931–1955.
- Antonopoulos, R. 2010. "Employment Guarantee Policies: A Gender Perspective." Gender Equality and Poverty Reduction Series. Issues Brief No. 2. New York: United Nations Development Programme.
- Antonopoulos, R., D. Papadimitriou, and T. Toay. 2011. "Direct Job Creation for Turbulent Times in Greece." Research Project Report. Annandale-on-Hudson, N.Y.: Levy Economics Institute of Bard College. November.
- Ayadi, Rym, D. Llewellyn, R. Schmidt, E. Arbak, and W. P. De Groen. 2010. "Investigating Diversity in the Banking Sector in Europe." Brussels: Centre for European Policy Studies.
- Baker & McKenzie. 2013. "France Reforms Its Banking Sector." Last modified September 2013. Accessed December 6, 2013. www.bakermckenzie.com/files/Publication/a70c550b-ab8c-491eb9ac-96209de8c0b7/Presentation/PublicationAttachment/2586fb0e-64ef-4878-bdd6-9fc4857abdca/al_na_francereformsbanking_sep13.pdf.
- Bank of Greece (Economic Research Department – Secretariat Statistics Department). 2011. *Bulletin of Conjunctural Indicators*, no. 136 (March–April).
- Barbieri, C., and P. M. Mshenga. 2008. "The Role of the Firm and Owner Characteristics on the Performance of Agritourism Farms." *Sociologia Ruralis* 48(2): 166–83.
- Birchall, J. 2013. *Resilience in a Downturn: The Power of Financial Cooperatives*. Geneva: International Labour Organization.
- Bos, J. W. B., and C. J. M. Kool. 2008. "Bank Efficiency: The Role of Bank Strategy and Local Market Conditions." *Journal of Banking and Finance* 30(7): 1953–1974.

Bouri, A. 2011. "Improving Livelihoods, Removing Barriers: Investing for Impact in Mtanga Farms." The Global Impact Investing Network (GIIN). Last modified November 2011. Accessed November 1, 2013.

www.thegiin.org/binary-data/RESOURCE/download_file/000/000/328-1.pdf.

Brunner, A., J. Decressin, D. Hardy, and B. Kudela. 2004. "Germany's Three-Pillar Banking System: Cross-Country Perspectives in Europe." International Monetary Fund. Last modified 2004. Accessed December 6, 2013.

www.imf.org/external/pubs/nft/op/233/op233.pdf.

Ciervo, M. 2013. "Agritourism in Italy and the Local Impact Referring to Itria Valley: The Organic Farm 'Raggio Verde' and Its Ecological Agritourism Project." *European Countryside* 5(4): 322–38.

Coleman, B. 1999. "The Impact of Group Lending in Northeast Thailand." *Journal of Development Economics* 60: 105–41.

_____. 2002. "Microfinance in Northeast Thailand: Who Benefits and How Much?" Asian Development Bank. Last modified 2002. Accessed November 8, 2013.

www.spanish.microfinancegateway.org/files/3816_file_03816.pdf.

Crandall, K., M. De Fazio, D. Kravetz, J. Mancinelli, C. Purcell, C. Salemi, S. Swerdlhoff, and V. Rrezarta.

2011. "Assessing the Impact of Community Development Financial Institutions." Edward J. Bloustein School of Planning and Public Policy and Rutgers, The State University of New Jersey, Last modified May 2011. Accessed November 1, 2013.

<http://policy.rutgers.edu/academics/projects/practicums/financial2011.pdf>.

Crespi, R., M. Garcia-Cestona, and V. Salas. 2004. "Governance Mechanisms in Spanish Banks: Does Ownership Matter?" *Journal of Banking and Finance* 26: 2311–2330.

Cuevas, C., and K. Fischer. 2006. "Co-operative Financial Institutions: Issues in Governance, Regulation, and Supervision." Working Paper No. 82. Washington, D.C.: World Bank. <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/978-0-8213-6684-4>.

De Serres, A., M. Jaeger, J. N. and Ory. 2010. "Have Co-operative Banks Lost Their Soul? The 'Me-Too' Effect of Regulation." Centre Européen Universitaire. Accessed February 6, 2014.

www.euricse.eu/sites/euricse.eu/files/db_uploads/documents/1312202276_n1748.pdf.

De Serres, A., and L. Ramboarisata. 2008. Le potentiel stratégiques des institutions financières coopératives en gestion de risque. *Revue Banque Stratégie*, no. 256 (February).

De Serres, A., and M. Roux. 2008. "Entre mutualisme et capitalisme, les défis de la banque coopérative." *Revue Banque Stratégie*, no. 256 (February).

Detzer, D., N. Dodig, T. Evans, H. Eckhard, H. and Hansjørg. 2013. "The German Financial System." FESSUD. Last modified 2013. Accessed November 22, 2013. [www.fessud.eu/wpcontent/uploads/PDF/German Financial System-Final 15.05.2013.pdf](http://www.fessud.eu/wpcontent/uploads/PDF/German_Financial_System-Final_15.05.2013.pdf).

Di Salvo, R. 2002. "La governance: Des systømes bancaires mutualistes et co-operatives en Europe." *Revue d'Economie Financiøre* 67: 165–80.

_____. 2003. "The Governance of Mutual and Cooperative Bank Systems in Europe." In *Cooperative Studies*. Rome: BCC Federcasse.

EACB (European Association of Co-operative Banks). 2014. *Annual Report: 2013*. Last modified 2014. Accessed July 01, 2014.

_____. 2012. *Annual Report*. Last modified 2012. Accessed January 31, 2014.

_____. 2013. *Annual Report*. Last modified 2013. Accessed January 31, 2014. www.globalcube.net/clients/eacb/content/medias/publications/annual_reports/EACB_Annual_Report_2012_Version_WEB.pdf.

European Commission. 2013. "Social Economy." Last modified June 11, 2013. Accessed January 30, 2014. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/socialeconomy/index_en.htm.

_____. 2014. "State Aid: Commission Approves Restructuring of Cypriot Co-operative Banks." Press release. February 24.

Federation of Finnish Financial Services. 2013. "Industry on the Move." Last modified October 2013. Accessed December 6, 2013. www.fkl.fi/en/about_us/financial_industry/Pages/default.aspx.

Fonteyne, W. 2007. "Co-operative Banks in Europe—Policy Issues." IMF Working Paper 07/150. International Monetary Fund. Accessed November 22, 2013. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07159.pdf.

GHK Holdings Limited. 2010. "Evaluation of Community Development Finance Institutions (CDFIs)." Department for Business Innovation and Skills, the Cabinet Office. Last modified March 2010. Accessed November 1, 2013. www.cdfa.org.uk/wp-content/uploads/2011/02/GHK-evaluationof-CDFIs-March-2010.pdf.

Giakoumaki, M. 2006. "The Institution of Co-operative Banks in Greece and Europe." Mimeo. ATEI Crete.

Gine, X., and D. S. Karlan. 2007. "Group versus Individual Liability: A Field Experiment in the Philippines." Discussion Paper No. 940. Economic Growth Center. Accessed November 8, 2013. www.econstor.eu/bitstream/10419/26981/1/593239520.PDF.

Global Impact Investing Network (GIIN) and The Impact Reporting and Investment Standards (IRIS) Initiative. 2011. "Data Driven: A Performance Analysis for the Impact Investing Industry." Last modified 2011. Accessed November 1, 2013. www.thegiin.org/binarydata/Data_Driven_IRIS_report_final.pdf.

Greve, R. 2012. "The German Co-operative Banking Group as a Strategic Network: Function and Performance." Working Paper, No. 2. Instituts für Genossenschaftswesen der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster.

Groeneveld, H. 2012. "Co-operatives and Rural Financial Development." Rabobank. Last modified October 2012. Accessed December 6, 2013. <https://www.rabobank.com/en/images/Cooperativeandruralfinance-20121101.pdf>.

_____. 2013. "Features, Facts and Figures of European Co-operative Banking Groups over Recent Business Cycles." Working Paper. Accessed January 31, 2014. www.globalcube.net/clients/eacb/content/medias/publications/research/Paper-Hans_Groeneveld_Features_fact_and_figures_on_ECBGs_in_recent_years.pdf.

Gurtner, E., M. Jaeger, and J. N. Ory. 2002. "Le statut coopératif est-il source d'efficacité dans le système bancaire?" *Revue d'économie financière*, no. 67.

Gutierrez, E. 2008. "The Reform of Italian Co-operative Banks: Discussion of Proposals." IMF Working Paper 08/74. International Monetary Fund. Accessed January 31, 2014. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp0874.pdf.

Hegarty, C., and L. Przeborska. 2005. "Rural and Agri-tourism as a Tool for Reorganising Rural Areas in Old and New Member States. A Comparison Study of Ireland and Poland." *International Journal of Tourism Research* 7(2): 63–77.

Hesse, H., and M. Čihák. 2007. "Cooperative Banks and Financial Stability." IMF Working Paper 07/02. International Monetary Fund. Accessed February 6, 2014. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0702.pdf>.

IMF (International Monetary Fund). 2011. "Regional Economic Outlook—Europe." Washington, D.C.: IMF. May.

_____. 2012. "France: Financial System Stability Assessment." Last modified December 07, 2012. Accessed December 6, 2013. www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12341.pdf.

Karabati, S., E. Dogan, M. Pinar, and L. M. Celik. 2009. "Socio-Economic Effects of Agri-Tourism on Local Communities in Turkey: The Case of Aglasun." *International Journal of Hospitality and Tourism Administration* 10(2): 129–42.

Katsaganis, D. 2013. "Τράπεζα μικρομεσαίων επιχειρήσεων με γερμανική 'συνταγή.'" *Κεφάλαιο*, August 24.

_____. 2014. "Προ των ελληνικών "πυλών" τα γερμανικά Ταμειυτήρια." *Capital.gr*, April 22.

Katsios, S. 2006. "South-Eastern Europe." *Journal of Economics*, no. 1: 61–80.

Kim, M. 2014. "How Does the Euro Crisis Affect Travel to Spain, Italy, Portugal, and Ireland?" *Condé Nast Traveler*, June 14.

Kodres, L., and A. Narain. 2010. "Redesigning the Contours of the Future Financial System." Staff Position Note SPN/10/10. Washington, D.C.: International Monetary Fund. August 16.

Liu, H., P. Molyneux, and J. Wilson. 2010. "Competition and Stability in European Banking: A Regional Analysis." Bangor Business School. Accessed February 6, 2014. www.rcfea.org/papers_sme/paper_Molyneux_Liu_Wilson.pdf.

Malliara, N. 2000. "Και συνεταιριστές και τραπεζίτες." *ΤΟ ΒΗΜΑ*, October 22.

Marsh, T., and J. Norman. 2013. "The Impact of Dodd-Frank on Community Banks." American Enterprise Institute. Last modified May 2013. Accessed November 1, 2013. http://images.politico.com/global/2013/05/06/2013-05_marsh-norman.html.

Matthaus-Maier, I., and J. D. Pischke, eds. 2008. *New Partnerships for Innovation in Microfinance*. Springer. Accessed November 8, 2013.

McCarroll, V., and S. Habberfield. 2012. "The Outlook for Co-operative Banking in 2012." Oliver Wyman. Last modified 2012. Accessed January 31, 2014. <http://members.woccu.org/functions/filemanager.php?id=6459&cs=b0bdc>.

Melian Navarro, A. 2005. "Co-operative Bank System: The Spanish Case." University Miguel Hernandez. Accessed February 6, 2014. <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/24530/1/pp05na01.pdf>.

MicroRate. 2013. "Microfinance Institution Tier Definitions ." Last modified April 2013. Accessed November 8, 2013. www.microrate.com/media/downloads/2013/04/MicroRate-White-paper-Microfinance-Institution-Tier-Definitions.pdf.

Minsky, H.P. 2008 [1986]. *Stabilizing an Unstable Economy*. New York: McGraw-Hill.

Minsky, H. P., D. B. Papadimitriou, R. J. Phillips, and L. R. Wray. 1992. "Community Development Banks." Working Paper No. 83. Annandale-on-Hudson, N.Y.: Levy Economics Institute of Bard College. December.

_____. 1993. *Community Development Banking*. Public Policy Brief No. 3. Annandale-on-Hudson, N.Y.: Levy Economics Institute of Bard College. January.

Narain, S., and J. Schmidt. 2009. "NCIF Social Performance Metrics: Increasing the Flow of Investments in Distressed Neighborhoods through Community Development Banking Institutions." *Community Development Investment Review*, no. 2: 65–75. Accessed November 1, 2013.

www.frbsf.org/community-development/files/cdreview_aug_09.pdf.

OCC (Office of the Comptroller of the Currency, US Department of the Treasury).

2011a. "Bank-Owned Community Development Corporations ." Last modified September 2011. Accessed November 1, 2013.

www.occ.gov/topics/community-affairs/publications/fact-sheets/fact-sheet-bankowned-cdcs.pdf.

_____. 2011b. "Multibank Partnerships for Community Development Financing."

Last modified September 2011. Accessed November 1, 2013.

www.occ.gov/topics/communityaffairs/publications/fact-sheets/fact-sheet-multi-bank-partnerships.pdf.

Ohe, Y., and A. Ciani. 2012. "Assessing Demand Characteristics of Agrotourism in Italy." *Tourism and Hospitality Management* 18(2): 281–96.

Ory, J. N., E. Gurtner, and M. Jaeger. 2006. "The Challenges of Recent Changes in French Cooperative Banking Groups?" *Rivue Internationale de l'Economie Sociale* (October) 43–59.

OTOE (Secretariat for Industrial Relations and Agents). 2013. "Co-operative Banks: A Different Concept for Regional Development of Co-operative Credit Institutions."

Athens: OTOE. January. In Greek.

Papadimitriou, D. B. 2014. "Πως μπορεί να γίνει επανεκκίνηση της ατμομηχανής της ανάπτυξης" (How to restart the growth engine). *Η Καθημερινή*, February 2.

Papadimitriou, D. B., R. J. Phillips, and L. R. Wray. 1993a. *A Path to Community Development*. Public Policy Brief No. 6. Annandale-on-Hudson, N.Y.: Levy Economics Institute of Bard College. May.

_____. 1993b. "The Community Reinvestment Act, Lending Discrimination, and the Role of Community Development Banks." Working Paper No. 95.

Annandale-on-Hudson, N.Y.: Levy Economics Institute of Bard College. May.

Phillip, S., C. Hunter, and K. Blackstock. 2010. "A Typology for Defining Agritourism." *Tourism Management* 31, no. 6 (December): 754–58.

Poli-Karadouka, F. 2009. "The Greek Co-operative Banking System: Which Steps for Financial Education?" Workshop on Financial Education and Co-operatives, Brooks Hotel, Dublin, April 24.

Rabobank. 2012. "Co-operatives and Rural Financial Development: Great Opportunities and Surmountable Difficulties." Last modified 2012. Accessed January 31, 2014. <https://www.rabobank.com/en/images/Co-operativeandruralfinance-20121101.pdf>.

Santeramo, F. G., A. Seccia, G. De Blasi, and D. Carlucci. 2008. "Agritourism Flows to Italy: An Analysis Using the Gravity Model Approach." 107th EAAE Seminar, Sevilla, January 31.

Sass Rubin, J., J. Caskey, C. Dickstein, and S. Zielenbach. 2008. "Assessing the Systemic Impacts of Community Development Loan Funds." Coastal Enterprises, Inc. Last modified October 2008. Accessed November 1, 2013. www.ceimaine.org/Resources/Documents/Assessing%20the%20Systemic%20Impacts%20of%20Community%20Development%20Loan%20Funds.pdf.

Schaeck, K., and S. Wolfe. 2005. "Identifying "Problem Banks" in the German Co-operative and Savings Bank Sector: An Econometric Analysis." Centre for Risk Research, University of Southampton. <http://repec.org/mmfc05/paper44.pdf>.

Schneider, F. 2004. "Shadow Economies Around The World: What Do We Really Know?" IAW Discussion Paper 16. Töbingen: Institut für Angewandte Wirtschaftsforschung.

Semder, H., and S. von Steinaecker. 2013. "Might Germany's Banks Be Too Decentralized?" Press Release. Standard and Poor's Rating Services: Cooperative Banking Sector Germany. November.

Sharpley, R. 2002. "Rural Tourism and the Challenge of Tourism Diversification: The Case of Cyprus." *Tourism Management* 23(3): 233–44.

Social Economy. 2008. "Map of European and National Social Economy Institutions and Organisations." Last modified September 11, 2008. Accessed January 30, 2014. www.socialeconomy.eu.org/IMG/pdf/SEMAP_final1.pdf.

Social Economy Europe. 2010. "Social Economy Europe: Answer to the European Commission's consultation on the future EU 2020 strategy." Last modified January 19, 2010. Accessed January 30, 2014. www.cepes.es/archivos/POSITION_SEE_EU2020.pdf.

_____. 2014. "Social Economy Europe." Accessed January 30, 2014.

www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique215.

Staikouras, P., C. Gortsos, and C. Livada. 2007. *The Institutional and Regulatory Framework of Capital Markets*. Athens: Hellenic Bank Association and Hellenic Banking Institute.

Temkin, K., G. Galster, D. Levy, N. Sawyer, and C. Walker. 2005. "The Impact of Community Development Corporations on Urban Neighborhoods." The Urban Institute. Last modified June 2005. Accessed November 1, 2013.
www.urban.org/UploadedPDF/311217_CDCs.pdf.

Todorović, M., and Ž Bjeljac. 2009. "Rural Tourism in Serbia as a Way of Development in Undeveloped Regions." *Acta Geographica Slovenica* 49(2): 453–73.
<http://community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/report-galster-et-al.pdf>.

To Vima (TO BHMA). 2013. "Μελετά την ίδρυση Αναπτυξιακής τράπεζας για τους μικρομεσαίους η ΕΣΣΕ." January 29.

United Nations Co-operatives in Social Development. 2009. "Financial Co-operatives in Development." Report of the Secretary General, 132nd ser. A.64: 10–14.

Walker, C. 2002. "Community Development Corporations and Their Changing Support Systems." The Urban Institute, Metropolitan Housing and Communities Policy Center. Last modified December 2002. Accessed November 1, 2013.
www.urban.org/uploadedpdf/310638_changingsupportsystems.pdf.

World Bank. 2011 "Meeting Development Challenges." Accessed January 31, 2014.
www.ruralfinance.org/fileadmin/templates/rflc/documents/1124790789977_WBank_Meeeting_Development_Challenges.pdf.

Παράρτημα Α: Συνεταιριστικές τράπεζες στις Ηνωμένες Πολιτείες

Το κοινοτικό αναπτυξιακό τραπεζικό δίκτυο αποτελείται από μια ποικιλία ιδρυμάτων που μοιράζονται το στόχο της παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στις ομάδες ατόμων που δεν εξυπηρετούνται επαρκώς από τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Το κοινό χαρακτηριστικό ανάμεσα σε αυτά τα ιδρύματα είναι η μακρά ιστορία τους στο να απευθύνουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους προς τις οικονομικά ευάλωτες κοινότητες. Τα πρώτα ιδρύματα με αυτόν τον προσανατολισμό είναι οι εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης, εκ των οποίων οι τράπεζες των εταιρειών κοινοτικής ανάπτυξης αποτελούν μια υποδιαίρεση. Οι τράπεζες των εταιρειών κοινοτικής ανάπτυξης μπορεί να ανήκουν σε μία ή περισσότερες τράπεζες. Άλλα κοινοτικά τραπεζικά ιδρύματα είναι οι κοινοτικές αναπτυξιακές τράπεζες, τα κοινοτικά αναπτυξιακά δανειακά ταμεία, οι κοινοτικές αναπτυξιακές πιστωτικές ενώσεις και τα κοινοτικά αναπτυξιακά κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου. Όλα αυτά τα ιδρύματα μπορούν να χαρακτηριστούν ως κοινοτικά αναπτυξιακά τραπεζικά ιδρύματα. Τα πιο αναγνωρίσιμα κοινοτικά αναπτυξιακά τραπεζικά ιδρύματα έχουν πιστοποιηθεί ως κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μέσω του Ταμείου των κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Για να πιστοποιηθούν τα κοινοτικά αναπτυξιακά τραπεζικά ιδρύματα ως κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να είναι σε θέση να δείξουν ότι οι υπηρεσίες τους είναι προσανατολισμένες προς την ανάπτυξη της κοινότητας.

Κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα

Τα κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι εταιρείες που παρέχουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες σε επιχειρήσεις (υφιστάμενες επιχειρήσεις, νέες επιχειρήσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις) και άτομα που δεν μπορούν να λάβουν χρηματοδότηση από τον κύριο τραπεζικό τομέα. Πολλά κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λειτουργούν ως μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και με βάση τη δημόσια χρηματοδότηση. Τα κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν μια σαφή αποστολή κοινωνικής πρόνοιας, καθώς επικεντρώνουν το δανεισμό τους στις μειονεκτούσες περιοχές ή/και μεταξύ των οικονομικά αποκλεισμένων ομάδων. Το κίνημα κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στις ΗΠΑ ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και αποτελείται από τέσσερις τύπους κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (GHK Holdings Limited 2010):

1. Τράπεζες κοινοτικής ανάπτυξης

Καταθετικές εταιρείες κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που λειτουργούν με την εκπροσώπηση των μελών της κοινότητας στα διοικητικά τους συμβούλια και στοχεύουν σε κοινότητες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος.

2. Πιστωτικές ενώσεις κοινοτικής ανάπτυξης

Αμοιβαία, μη κερδοσκοπικά καταθετικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

3. Κοινοτικά αναπτυξιακά δανειακά ταμεία

Οι οργανισμοί αυτοί εξυπηρετούν τις μικρές επιχειρήσεις, τη στέγαση και οργανισμούς υπηρεσιών προς την κοινότητα. Τα κοινοτικά αναπτυξιακά δανειακά ταμεία τείνουν να είναι μη κερδοσκοπικά και λειτουργούν με την εκπροσώπηση των μελών της κοινότητας στα διοικητικά τους συμβούλια.

4. Κοινοτικά αναπτυξιακά κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου

Οι οργανισμοί αυτοί προσφέρουν ίδια κεφάλαια με χρέος και στοχεύουν στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις σε υποβαθμισμένες περιοχές.

Οι ακόλουθοι οργανισμοί αποτελούν παραδείγματα πιστοποιημένων κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων:

Boston Community Capital

Η Boston Community Capital (BCC) περιλαμβάνει ένα κοινοτικά αναπτυξιακό δανειακό ταμείο, ένα κοινοτικό αναπτυξιακό κεφάλαιο επιχειρηματικού κινδύνου, έναν όμιλο ακινήτων και κατοικιών υποθήκη (residential mortgage), έναν χρηματοδότη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και 13 εταιρίες περιορισμένης ευθύνης για φορολογικούς συντελεστές νέων αγορών. Ο οργανισμός ιδρύθηκε το 1985 και έως το 2010 διέθετε πάνω από 550 εκατομμύρια δολάρια σε περιουσιακά στοιχεία. Παρά το σχετικά μεγάλο μέγεθός της, η Boston Community Capital είναι στελεχωμένη με μόλις 20 υπαλλήλους πλήρους απασχόλησης (Crandall 2011 et al.).

Coastal Enterprises Inc.

Η Coastal Enterprises Inc., (CEI) είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 1977 στο Wiscasset της πολιτείας του Μέιν. Ο συγκεκριμένος οργανισμός παρέχει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, αλλά εστιάζει τις δραστηριότητές του κυρίως στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για μικρές επιχειρήσεις.

Hope Enterprise Corporation

Η Hope Enterprise Corporation προσφέρει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της ερευνητικής πολιτικής (policy research), την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη προγραμμάτων για σπουδές στον τομέα της υγείας, ευρύτερες συμμαχίες και συνεργασίες με φορείς της κοινοτικής ανάπτυξης στην περιοχή και μια σειρά από χρηματοοικονομικά προϊόντα που απευθύνονται σε κοινότητες με χαμηλά εισοδήματα.

Low Income Investment Fund

Το Low Income Investment Fund, το οποίο ιδρύθηκε το 1984, είναι ένα εθνικό κοινοτικό αναπτυξιακό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που παρέχει χρηματοδότηση και τεχνική βοήθεια για τη χρηματοδότηση εγκαταστάσεων και προγραμμάτων σε κοινότητες με χαμηλό εισόδημα. Με γραφεία στο Σαν Φρανσίσκο, το Λος Άντζελες, τη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον, ο κύριος στόχος του Low Income Investment Fund εντοπίζεται στην εξυπηρέτηση των φτωχότερων πληθυσμών της χώρας. Οι οικογένειες με πολύ χαμηλά εισοδήματα αντιπροσωπεύουν περίπου το 75% των οικογενειών με τις οποίες ασχολείται το Low Income Investment Fund (στο ίδιο).

Η εκτίμηση του αντίκτυπου των οργανισμών αξιολόγησης των κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

Η εκτίμηση του αντίκτυπου για τα κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορεί να γίνει εσωτερικά ή εξωτερικά. Οι εξωτερικές εκτιμήσεις μπορεί να έχουν τη μορφή της συλλογής στοιχείων και εκτιμήσεων που έχουν πραγματοποιηθεί από οργανισμούς αξιολόγησης όπως το Σύστημα Εκτίμησης και Αξιολόγησης των κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (CARS). Το CARS αξιολογεί τον κοινωνικό αντίκτυπο και την οικονομική δύναμη και απόδοση των επιμέρους κοινοτικών αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Παράγει ένα σκορ για τον κοινωνικό αντίκτυπο (AAA, AA, A και B) και για την χρηματοοικονομική ισχύ και απόδοση (1-5), έτσι ώστε το AAA 1 είναι το υψηλότερο σκορ και το B 5 είναι το χαμηλότερο σκορ. Οι επενδυτές μπορούν να αποκτήσουν τις αξιολογήσεις για τα κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για τα οποία ενδιαφέρονται με την καταβολή ενός χρηματικού ποσού (GHK Holdings Limited 2010).

Μελέτη περίπτωσης No. 1: Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της Boston Community Capital

Ιστορικά, η BCC βασίστηκε σε συνεντεύξεις με τους δανειολήπτες και πιστωτικά σημειώματα για την παραγωγή δεδομένων. Αλλά το 2012 άρχισε να εφαρμόζει μια διαδικτυακή έρευνα που χρησιμεύει ως ένα επιπλέον μέτρο των επιπτώσεων που έχουν οι υπηρεσίες που προσφέρει. Αν και αυτή η εφαρμογή θα μπορούσε να βελτιώσει την εκτίμηση των αποτελεσμάτων της BCC, το ίδρυμα εκφράζει ανησυχία για την επιβάρυνση των δανειοληπτών με πάρα πολλά στοιχεία για την υποβολή αιτήσεων. Όπως και με άλλα κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, είναι δύσκολη η απόκτηση έγκαιρων απαντήσεων και ακριβών πληροφοριών. Ως αποτέλεσμα, η BCC μπορεί να μετρήσει τα άμεσα αποτελέσματα των υπηρεσιών της, αλλά αντιμετωπίζει δυσκολίες στην εκτίμηση των παράπλευρων επιδράσεων που έχουν οι υπηρεσίες που προσφέρει. Η BCC δεν έχει ένα μόνο άτομο που είναι υπεύθυνο για την εκτίμηση των επιπτώσεων και έχει αναθέσει τις πτυχές αυτού του έργου υπό την ευθύνη διαφόρων εργαζομένων» (Crandall 2011 et al.).

Μελέτη περίπτωσης No. 2: Η εκτίμηση των επιπτώσεων της Coastal Enterprises Inc.

Η CEI έλαβε επιχορήγηση για την εκτίμηση των επιπτώσεων των υπηρεσιών της από τα Ιδρύματα Ford και Heron στα μέσα της δεκαετίας του 2000 και στόχευσε στην εκτίμηση των επιπτώσεων τόσο στον τομέα της κοινωνικής επιτυχίας όσο και στον τομέα της οικονομικής επιτυχίας. Όπως και στη περίπτωση της BCC, ωστόσο, η CEI έχει δυσκολίες με τη μέτρηση των έμμεσων αποτελεσμάτων των υπηρεσιών της. Η CEI ισχυρίζεται ότι χρησιμοποιεί εσωτερικά μέτρα αξιολόγησης προκειμένου να έχει όσο το δυνατό μια πιο ακριβή εκτίμηση του αντίκτυπου των υπηρεσιών της. Για την εκτίμηση του αντίκτυπου των υπηρεσιών της στην αύξηση των θέσεων εργασίας, για παράδειγμα, η CEI υπολόγισε τον καθαρό αριθμό θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης που

δημιουργήθηκαν και διατηρήθηκαν με την πάροδο του χρόνου, καθώς και τους μισθούς και τα οφέλη που έλαβαν οι εργαζόμενοι σε κάθε μία από τις εταιρείες που χρηματοδοτήθηκαν από την CEI. Η CEI έχει επίσης αφιερώσει χρόνο στη μέτρηση των μακροπρόθεσμων συστηματικών επιπτώσεων των υπηρεσιών της, όπως τις επιπτώσεις στην περιφέρεια και στην ποιότητα ζωής. Η CEI θεωρεί ότι τα επιπλέον πρόσθετα στοιχεία τείνουν να αποτρέπουν τους δανειολήπτες και ότι πολλά εργαλεία συλλογής δεδομένων, παρά το γεγονός ότι είναι αρκετά απλά σε περιεχόμενο, έχουν ποσοστά απόδοσης που είναι πολύ χαμηλά για την παραγωγή ακριβών αποτελεσμάτων (στο ίδιο).

Μελέτη περίπτωσης No. 3: Hope Enterprise Corporation

Ο Ed Sivak, ανώτερος αντιπρόεδρος της Hope Enterprise Corporation στον τομέα της πολιτικής και της αξιολόγησης, είναι υπεύθυνος για την εκτίμηση και την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων του οργανισμού. Η Hope Enterprise Corporation δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις επιπτώσεων από το 2002 και είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της. Τα δεδομένα συλλέγονται από τους υπεύθυνους του τμήματος δανείων, οι οποίοι αποκτούν πολλά από τα στοιχεία κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης των αιτήσεων για δάνεια με τους δανειολήπτες. Το προσωπικό αποσπά τις μετρήσεις των επιπτώσεων από αυτές τις αιτήσεις σε τριμηνιαία και ετήσια βάση προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία της αξιολόγησης. Ο Sivak έχει επίγνωση του γεγονότος ότι ορισμένα κοινοτικά αναπτυξιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιούν έναν πολλαπλασιαστή για την εκτίμηση ορισμένων επιπτώσεων, όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας, αλλά θεωρεί ότι η Hope Enterprise Corporation δεν έχει ούτε το χρόνο ούτε τους απαιτούμενους πόρους για να διερευνήσει την ορθότητα και την καταλληλότητα αυτών των εργαλείων.

Μελέτη περίπτωσης No. 4: Low-Income Investment Fund

Η LIIF έχει κάνει χρήση του CARS για την εξωτερική αξιολόγηση και συγκεντρώνει στοιχεία από τους δανειολήπτες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του underwriting και της έγκρισης. Αυτά τα στοιχεία εισέρχονται στη συνέχεια στο Tracking System στατιστικών δεδομένων της LIIF. Ένας διοικητικός υπάλληλος χρεώνεται την ευθύνη της διατήρησης αυτών των στοιχείων, κάτι που συμβάλλει στη διατήρηση της συνοχής των αρχείων. Για τη μετάφραση των παραγωγικών διαδικασιών σε αποτελέσματα, η LIIF έχει αναπτύξει μια σειρά από τύπους για την εκτίμηση των αποτελεσμάτων με βάση τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται. Όταν δημοσιεύονται αυτές οι εκτιμήσεις, συχνά συνοδεύονται από αποποιήσεις που δηλώνουν ότι τα στοιχεία «προορίζονται μόνο και μόνο για να περιγράψουν το επίπεδο των κοινωνικών παροχών που ρέουν από το έργο που εκτελεί η LIIF» (στο ίδιο).

Έχουν χρησιμοποιηθεί διάφορα μέτρα για την εκτίμηση του κοινωνικού αντίκτυπου των υπηρεσιών που παρέχουν αυτά τα διαφορετικής φύσεως ιδρύματα. Οι τράπεζες κοινοτικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων φαίνεται να είναι οι μόνες θεσμικές δομές που δεν δημοσιεύουν αξιολογήσεις του αντίκτυπου των υπηρεσιών τους, αλλά ούτε υποβάλλονται σε εξωτερικές αξιολογήσεις.

Πολλά κοινοτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιούν εκτιμήσεις επιπτώσεων για να εντοπίσουν τις συνεισφορές που έχουν οι υπηρεσίες τους στην κοινωνία. Μερικά κοινοτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κάνουν χρήση των εξωτερικών αξιολογήσεων που έχουν θέσει σε εφαρμογή οι οργανισμοί αξιολόγησης του CARS. Άλλα διαθέτουν ένα ξεχωριστό τμήμα που χειρίζεται εσωτερικά την εκτίμηση των επιπτώσεων των υπηρεσιών τους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η διαδικασία εκτελείται συνήθως με το να απαιτείται από τους πελάτες να παρέχουν ανατροφοδότηση μέσω ερευνών και με την παρακολούθηση των ενεργητικών και παθητικών στοιχείων των πελατών. Πολλά κοινοτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συνεχίζουν να έχουν δυσκολίες με την μέτρηση της έμμεσης επίδρασης των υπηρεσιών τους και τη διασφάλιση ότι οι απαιτήσεις της υποβολής των αιτήσεων δεν επιβαρύνουν τους πελάτες τους.

Όπως και τα κοινοτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι επενδυτικοί οργανισμοί στοχεύουν στη μέτρηση των άμεσων όσο και των έμμεσων ωφελειών που παράγουν οι επενδύσεις τους. Διαμορφώνονται διάφορα πρότυπα αξιολόγησης των επιπτώσεων για κάθε συγκεκριμένη επένδυση, τα οποία μπορεί να είναι μάλιστα δαπανηρά για τους εν λόγω οργανισμούς. Όπως και με τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης, η απουσία μιας ομάδας ελέγχου τείνει να κάνει ατελείς τις μετρήσεις των επιπτώσεων, καθώς συνήθως απαιτούνται μέτρα αξιολόγησης προκειμένου να υπάρξει μια πιο εμπειρική προσέγγιση. Η αξιολόγηση της επίπτωσης των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης έχει γίνει αμφιλεγόμενη ως αποτέλεσμα αυτής της μεθοδολογικής δυσκολίας. Αλλά με την έκρηξη των επενδυτικών κεφαλαίων μικροχρηματοδότησης, ένα νέο μέτρο έχει προταθεί από την MicroRate, το οποίο εξετάζει τη βιωσιμότητα, το μέγεθος και τη διαφάνεια ενώ ένα ίδρυμα μικροχρηματοδότησης κατατάσσεται σε βαθμίδα 1, 2, ή 3 ανάλογα με την βαθμολογία του.

Εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης

Οι εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης είναι μη-κερδοσκοπικές, κοινοτικές οργανώσεις που επενδύουν κεφάλαια σε τοπικό επίπεδο μέσω της ανάπτυξης των εμπορικών και οικιστικών ακινήτων, που κυμαίνονται από την οικονομικά προσιτή στέγαση έως τα εμπορικά κέντρα και τις επιχειρήσεις. Ένα είδος εταιρείας κοινοτικής ανάπτυξης είναι μια εταιρεία κοινοτικής ανάπτυξης τραπεζικής ιδιοκτησίας, η οποία μπορεί με τη σειρά της να χωριστεί σε εταιρεία κοινοτικής ανάπτυξης που ανήκει σε τράπεζα και σε πολυτραπεζική εταιρεία κοινοτικής ανάπτυξης.

Εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης τραπεζικής ιδιοκτησίας

Οι εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης τραπεζικής ιδιοκτησίας παρέχουν υπηρεσίες που συμβάλλουν στο να αυξηθεί η πρόσβαση των υποεξυπηρετούμενων αστικών και αγροτικών περιοχών σε κεφάλαια. Πολλές τράπεζες χρησιμοποιούν εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης ως συμπλήρωμα των κανονικών υπηρεσιών τους, επειδή συμβάλλουν στη βελτίωση της πελατειακής τους βάσης και επιτρέπει στις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες να καλύπτουν τις ανάγκες τους μέσω παραδοσιακών τραπεζικών σχέσεων (OCC 2011a, b).

Παραδείγματα: Key Community Development Corporation και Bank of America's Community Development Corporation

Πολυτραπεζικές εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης

Οι πολυτραπεζικές εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης έλαβαν χώρα όταν πολλές τράπεζες συνένωσαν τους πόρους τους για τη χρηματοδότηση των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων της κοινότητας. Μέσω αυτής της συνεργασίας, μπορεί να δημιουργήσουν μη κερδοσκοπικές και κερδοσκοπικές πολυτραπεζικές εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης, εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, δεξαμενές δανείων και κοινοπραξίες δανείων με άλλα τοπικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για την παροχή κεφαλαίων με σκοπό την οικονομικά προσιτή στέγαση. Μπορούν επίσης να αντλήσουν οικονομικούς πόρους από τοπικούς εταίρους, όπως είναι οι κυβερνητικοί φορείς και οι κοινοτικές οργανώσεις (στο ίδιο).

Παράδειγμα: Arizona Multibank Community Development Corporation.

Αξιολόγηση των επιπτώσεων

Το Urban Institute έχει πραγματοποιήσει μια οικονομετρική ανάλυση προκειμένου να μετρηθεί ο αντίκτυπος των εταιρειών κοινοτικής ανάπτυξης στην ποιότητα της περιοχής σε πέντε αστικές περιοχές. Τα αποτελέσματα του Urban Institute δείχνουν ότι οι εταιρείες κοινοτικής ανάπτυξης ανέβασαν την αξία των ακινήτων σε δύο από τις πέντε περιοχές που λήφθηκαν υπόψη. Στο Πόρτλαντ του Όρεγκον, η αξία των ακινήτων αυξήθηκε κατά 60% και στο Ντένβερ κατά 50%. (Temkin et al. 2005).

Τα τραπεζικά ιδρύματα κοινοτικής ανάπτυξης

Τα τραπεζικά ιδρύματα κοινοτικής ανάπτυξης (CDBIs) είναι ιδρύματα με αποδεδειγμένη εμπειρία στην προώθηση των προϊόντων και των υπηρεσιών τους προς τις οικονομικά ευάλωτες κοινότητες. Τα πιο αναγνωρίσιμα τραπεζικά ιδρύματα κοινοτικής ανάπτυξης έχουν πιστοποιηθεί ως χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κοινοτικής ανάπτυξης από το ταμείο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων κοινοτικής ανάπτυξης. Το ταμείο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων κοινοτικής ανάπτυξης είναι ένα τμήμα στο υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, που επενδύει σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που έχουν δεσμευθεί για την ανάπτυξη των κοινοτήτων. Η αίτηση για πιστοποίηση δεν απαιτεί απόδειξη του αντίκτυπου, αλλά απαιτεί σαφείς ενδείξεις του προσανατολισμού του ιδρύματος προς την κοινοτική ανάπτυξη. Έως την 1 Ιουλίου του 2009, 63 από τις 8255 τράπεζες που δραστηριοποιούνται στις Ηνωμένες Πολιτείες είχαν πιστοποιηθεί ως χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κοινοτικής ανάπτυξης (Narain και Schmidt 2009).

Αξιολόγηση των επιπτώσεων

Για τα τραπεζικά ιδρύματα κοινοτικής ανάπτυξης που έχουν πιστοποιηθεί από το ταμείο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων κοινοτικής ανάπτυξης, το Εθνικό Κοινοτικό Ταμείο Επενδύσεων (NCIF) δημιούργησε μια μεθοδολογία μέτρησης που παράγει ποσοτικές

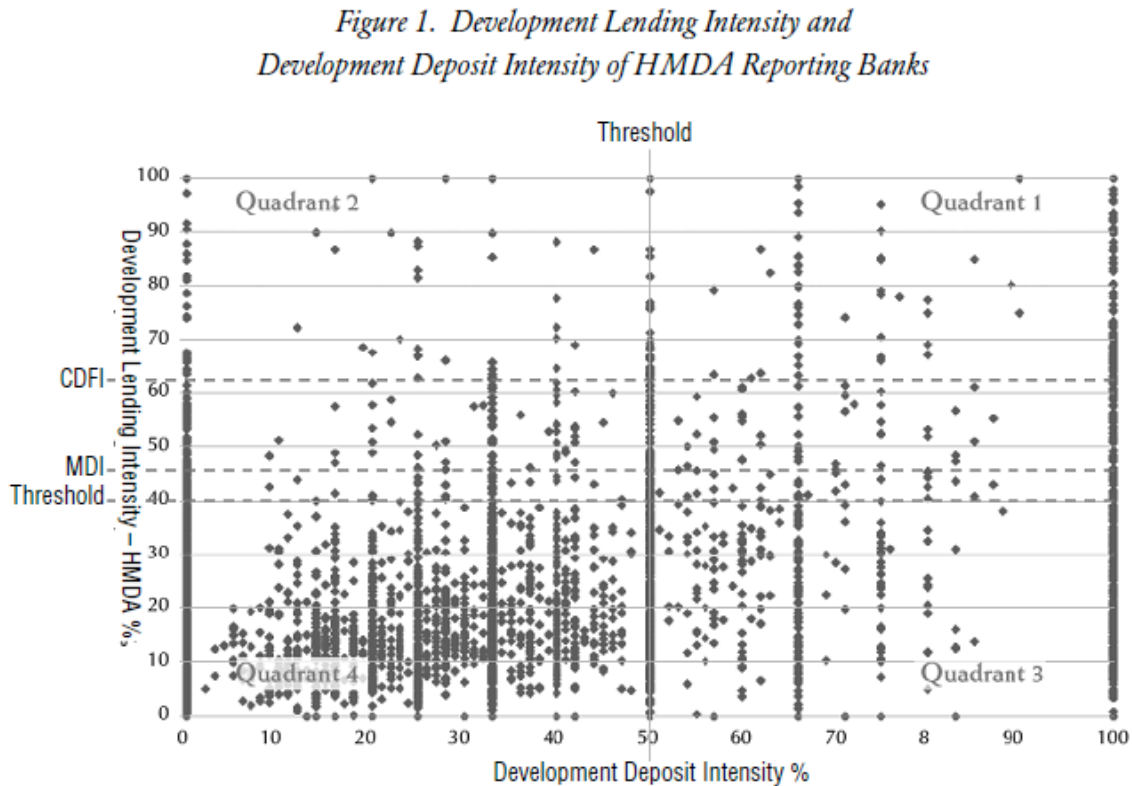
καθώς και ποιοτικές αξιολογήσεις των επιπτώσεων. Το πλαίσιο παρέχει πληροφορίες σε δυνητικούς επενδυτές σχετικά με τη λειτουργία ενός ιδρύματος, έτσι ώστε να εξακριβωθεί αν ένα ίδρυμα είναι προσανατολισμένο προς την κοινοτική ανάπτυξη (στο ίδιο). Όπως περιγράφεται στο Σχήμα 1, τα ακόλουθα ποσοτικά μέτρα χρησιμοποιούνται για τη χαρτογράφηση κάθε εγχώριας τράπεζας σε μια μήτρα δύο-επί-δύο.

1. Ένταση αναπτυξιακού δανεισμού

Ο υπολογισμός γίνεται με την χρήση των στοιχείων Home Mortgage Disclosure Act ενός ιδρύματος. Αυτή η μέτρηση αξιολογεί το ποσοστό των στεγαστικών δανείων ενός ιδρύματος και τις αγορές, σε δολάρια, που είναι τοποθετημένα σε περιοχές με χαμηλά έως μέτρια εισοδήματα.

2. Ένταση καταθετικής ανάπτυξης

Το ποσοστό των φυσικών υποκαταστημάτων που βρίσκονται σε περιοχές με χαμηλά έως μέτρια εισοδήματα.

* Το τεταρτημόριο 1 αποτελείται από ιδρύματα με βαθμολογία πάνω από την οριακή τιμή τόσο όσον αφορά την ένταση αναπτυξιακού δανεισμού όσο και την ένταση καταθετικής ανάπτυξης. Η δανειοδοτική δραστηριότητα των ιδρυμάτων αυτών εμφανίζει

υψηλό επίπεδο δραστηριότητας στις κοινότητες χαμηλού εισοδήματος, το οποίο αποτελεί πιθανό σημάδι της αποστολής τους. Ωστόσο, ή βαθμολόγηση κάτω από την οριακή τιμή δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τα ιδρύματα αυτά δεν έχουν δεσμευτεί για τον σκοπό της κοινοτικής ανάπτυξης. Το έργο της κοινοτικής ανάπτυξης που εκτελούν μπορεί να μην έχει συλληφθεί από αυτές τις μετρήσεις (Narain 2009). Για να προσδιοριστεί αν μια τράπεζα είναι πραγματικά προσηλωμένη στο στόχο της κοινοτικής ανάπτυξης είναι απαραίτητο να συνδυάζεται η ποσοτική ανάλυση με την ποιοτική ανάλυση. Οι ερωτήσεις που θα καθοδηγήσουν μια τέτοια ανάλυση θα μπορούσαν να είναι οι εξής:

1. Βρίσκεται η τράπεζα σε μια κοινότητα με υψηλά ποσοστά φτώχειας και ανεργίας;
2. Εξυπηρετεί η τράπεζα μια περιοχή με χαμηλό μέσο οικογενειακό εισόδημα;
3. Ποια είναι τα διάφορα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρει η τράπεζα;
4. Παρέχει η τράπεζα καινοτόμα προϊόντα που είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες της κοινότητάς της;
5. Παρέχει η τράπεζα χρηματοοικονομικές γνώσεις και συμβουλές προς τους πελάτες της;

Άλλοι παίκτες στο τραπεζικό δίκτυο της κοινοτικής ανάπτυξης που έχουν κάνει την εμφάνισή τους τα τελευταία χρόνια είναι οι οργανισμοί που ασχολούνται με την επίπτωση των επενδύσεων. Οι οργανισμοί αυτοί μπορεί να είναι παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ιδρύματα και κυβερνητικές υπηρεσίες, και έχουν ως στόχο το κέρδος, καθώς και τα κοινωνικά οφέλη μέσω των επενδύσεων. Είναι διαφορετικά από τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης, τα οποία λειτουργούν με πολύ μικρότερα στοιχεία ενεργητικού και συνήθως σε μη κερδοσκοπική βάση. Τα επενδυτικά ταμεία μικροχρηματοδότησης έχουν εμφανιστεί με σκοπό την παροχή χρηματοδότησης προς τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης.

Ιδρύματα μικροχρηματοδότησης

Τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης επιδιώκουν την ενδυνάμωση των κοινοτήτων χαμηλού εισοδήματος μέσω της παροχής μικρών και προσιτών δανείων και λειτουργούν τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Αν και έχουν ένα κοινό σκοπό, τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης στις ΗΠΑ συχνά χορηγούν μεγαλύτερα δάνεια από ότι τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης στο εξωτερικό και χρησιμοποιούν ατομικές αντί ομαδικές μεθόδους δανεισμού. Επειδή τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στις ΗΠΑ δίνουν μεγάλη σημασία στα πιστωτικά αποτελέσματα των δανειοληπτών, πολλά από τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης στις ΗΠΑ προσπαθούν να βοηθήσουν τους πελάτες τους να επιτύχουν καλύτερα αποτελέσματα. Μερικά χρησιμοποιούν τακτικές χρηματοοικονομικής εξάσκησης προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι πελάτες γνωρίζουν τους κατάλληλους τρόπους με τους οποίους μπορούν να κάνουν χρήση των δανείων τους. Λόγω του υψηλού λειτουργικού κόστους, είναι συχνά δύσκολο για τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης στις ΗΠΑ να γίνουν κερδοφόρα και αυτάρκης. Συνήθως λειτουργούν πάνω σε ένα μείγμα χρηματοδότησης που προέρχεται από κυβερνήσεις, ιδρύματα και ιδιώτες. (Accion 2013). Παραδείγματα αμερικανικών ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης είναι τα εξής:

1. Accion USA (www.accionusa.org/)
2. Opportunity Fund (www.opportunityfund.org/)
3. The Capital Good Fund (www.capitalgoodfund.org/)

Τα επενδυτικά ταμεία μικροχρηματοδότησης έχουν προκύψει από την ανάγκη των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης για κεφάλαια. Με βάση μια σειρά χαρακτηριστικά, όπως τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης στα οποία στοχεύουν, τα προϊόντα που προτείνουν, η μετοχική σύνθεση τους, ο ρόλος του ταμείου στην διακυβέρνηση των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης και οι στόχοι του ταμείου, τα επενδυτικά ταμεία μικροχρηματοδότησης μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες (Matthaus-Maier και Pischke 2008):

1. Αναπτυξιακά ταμεία μικροχρηματοδότησης (π.χ., Accion Gateway Fund)
2. Ημι-εμπορικά επενδυτικά ταμεία μικροχρηματοδότησης (π.χ., Accion Investments in Micro Finance)
3. Εμπορικά επενδυτικά ταμεία μικροχρηματοδότησης (π.χ., MicroVest, Impulse)

Αξιολόγηση των επιπτώσεων

Ο προσδιορισμός του κοινωνικού αντίκτυπου της μικροχρηματοδότησης είναι αμφιλεγόμενος και μεθοδολογικά περίπλοκος. Η βιβλιογραφία δείχνει ότι το κύριο πρόβλημα εντοπίζεται με την επιλογή της κατάλληλης ομάδας ελέγχου, καθώς αυτό είναι δύσκολο να γίνει στην πράξη. Οι μελέτες αξιολόγησης των επιπτώσεων που μιμούνται πειραματικές ρυθμίσεις δείχνουν ότι ο αντίκτυπος της μικροχρηματοδότησης είναι πολύ περιορισμένης εμβέλειας ή ακόμα και αρνητικός σε ορισμένες περιπτώσεις (Gini και Karlan, 2007, Coleman 1999), ενώ εκείνοι που εφαρμόζουν λιγότερο αυστηρές μεθοδολογίες καταγράφουν τις περισσότερες φορές σημαντικά θετικά αποτελέσματα (GHK Holdings Limited 2010).

Δεδομένου ότι τα επενδυτικά ταμεία μικροχρηματοδότησης ενδιαφέρονται επίσης για την απόδοση των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης στα οποία μπορούν να παρέχουν χρηματοοικονομική βοήθεια, η MicroRate (2013) δημιούργησε μια δομή βαθμίδων, μέσω της οποίας αναλύει την απόδοση των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης χρησιμοποιώντας σε συνδυασμό τους ακόλουθους δείκτες:

1. Βιωσιμότητα: Η απόδοση του ενεργητικού (RoA), η οποία υπολογίζεται ως το καθαρό λειτουργικό κόστος ως ποσοστό του μέσου όρου των συνολικών περιουσιακών στοιχείων, χρησιμεύει ως δείκτης για την κερδοφορία, τη βιωσιμότητα και την αποτελεσματική χρήση των κεφαλαίων.

2. Μέγεθος: Το μέγεθος είναι ένας στόχος μεσολάβησης για την ωριμότητα. Τα μικρά ιδρύματα μικροχρηματοδότησης (κάτω από 5 εκατομμύρια δολάρια) είναι συνήθως είτε καινούργια ιδρύματα, που λειτουργούν σε μια μικρή αγορά, είτε δεν μπόρεσαν να αναπτυχθούν οργανικά. Τα μεγάλα ιδρύματα είναι συνήθως σταθερά και συνεπή.

3. Διαφάνεια: Η διαφάνεια χρησιμεύει ως υποκατάστατο για την ωριμότητα, αντανακλώντας τόσο την προθυμία των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης όσο και την ικανότητά τους να λογοδοτούν στο κοινό. Τα ρυθμιζόμενα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αντιπροσωπεύουν το υψηλότερο επίπεδο διαφάνειας λόγω των προτύπων που επιβάλλονται από τις περισσότερες τοπικές τραπεζικές αρχές.

Χρησιμοποιώντας αυτούς τους δείκτες, η MicroRate κάνει διάκριση ανάμεσα σε τρεις βαθμίδες με τον ακόλουθο τρόπο:

MFI Tier Structure

	Tier 1	Tier 2	Tier 3
Description	Mature, financially sustainable and large MFIs that are highly transparent.	Small- or medium-size, slightly less mature MFIs that are, or are approaching, profitability	Start-up MFIs or small NGOs that are immature and unsustainable
Sustainability	(i) Positive RoA for at least 2 of the last 3 years AND (ii) No RoA <-5% in the last 3 years	(i) Positive RoA for at least 1 of the last 3 years and other years >-5% OR (ii) Positive trend in RoA in last 2 years and >-5%	The rest
Size	>\$50 million	\$5–\$50 million	< \$5 million
Transparency	i) Regulated financial institution OR (ii) Rated at least once in the last 2 years	Audited financial statements for at least the last 3 years	The rest

Source: MicroRate 2013

Παράρτημα Β: Συνεταιριστικές τράπεζες στην Ευρώπη

Η υιοθέτηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 για τη θέσπιση ενός πραγματικά ενοποιημένου νομικού καθεστώτος για την Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία κάνει πραγματικά δυνατή τη δημιουργία μιας ένωσης προσώπων ή νομικών οντοτήτων, αντίστοιχα, σε διαφορετικά κράτη-μέλη.

Αυτοί οι νέοι συνεταιρισμοί, με ελάχιστο κεφάλαιο 30 χιλιάδες ευρώ, θα είναι σε θέση να ασκούν τις δραστηριότητές τους σε όλη την ενιαία αγορά με μια ενιαία νομική προσωπικότητα, ένα ενιαίο σύνολο κανόνων και μια ενιαία δομή. Αυτό θα τους επιτρέψει να επεκτείνουν και να αναδιαρθρώσουν τις διασυνοριακές συναλλαγές τους, χωρίς να χρειάζεται να δημιουργήσουν ένα δίκτυο θυγατρικών και να επενδύσουν πολλά από την άποψη χρήματος και χρόνου.

Επιπλέον, οι συνεταιρισμοί των διαφόρων χωρών μπορούν τώρα να συγχωνευθούν με τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής συνεταιριστικής κοινωνίας. Τέλος, ένας σύνδεσμος ενός κράτους μέλους που έχει δραστηριότητες σε ένα κράτος μέλος άλλο από εκείνο στο οποίο βρίσκεται, μπορεί να μετατραπεί σε μια ευρωπαϊκή συνεταιριστική οντότητα, χωρίς να χρειαστεί να διαλυθεί. Προκειμένου να προωθηθούν οι εταιρικοί στόχοι της κοινότητας, εκδόθηκαν ειδικές διατάξεις, ιδίως όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων στην ευρωπαϊκή εταιρική σχέση, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι η δημιουργία ενός νέου συστήματος δεν θα προκαλέσει την εξαφάνιση ή την αποδυνάμωση του συστήματος της συμμετοχής των εργαζομένων που υπήρχε πριν από την συμμετοχή των εταιρικών οντοτήτων στο νέο συνεταιρισμό (ΟΤΟΕ 2013).

Το βελγικό μοντέλο

Η χρηματοπιστωτική πίστωση λειτουργεί σε 2 επίπεδα. Στο επίπεδο 1 υπάρχουν 396 τοπικές τράπεζες—Raiffeissen Raiffeissenbank (τράπεζες στο σύστημα) και Caisses Rurales (αγροτικά ταμεία που λειτουργούν ως τράπεζες). Στο επίπεδο 2 υπάρχει η κεντρική τράπεζα, που είναι υπεύθυνη για τις βελγικές συνεταιριστικές τράπεζες, τα μέλη των οποίων περιλαμβάνουν κυρίως αγροτικές-εμπορικές συνεταιριστικές τράπεζες, συνεταιριστικές τράπεζες υπηρεσιών και συνεταιριστικές τράπεζες. Η κεντρική τράπεζα διαχειρίζεται άλλες παρόμοιες τοπικές τράπεζες και ενεργεί ως κεντρικός λογαριασμός εκκαθάρισης, παρέχει υπηρεσίες για τις εξωτερικές συναλλαγές και συμβάλλει σε ασφάλιστρα συναλλαγών. Επίσης, εκτελεί όλες τις λειτουργίες της Ομοσπονδίας και διεξάγει ετήσιο έλεγχο στις τοπικές τράπεζες, παρέχει συμβουλές σε νομικές και εμπορικές υποθέσεις και αναλαμβάνει την εκπαίδευση του τοπικού προσωπικού. Ως εκ τούτου, οι τοπικές τράπεζες λειτουργούν κάτω από την κατεύθυνση, την εποπτεία και τον συντονισμό της κεντρικής τράπεζας.

Το κυπριακό μοντέλο

Ο κυπριακός συνεταιριστικός τραπεζικός τομέας είναι ένας βασικός παράγοντας που συμβάλλει στη χρηματοδότηση με ένα ισχυρό δίκτυο, το οποίο συναγωνιζόταν από πολλές απόψεις τις ιδιωτικές εμπορικές τράπεζες πριν από την κρίση στην ευρωζώνη.

Πριν από την κατάρρευση των κυπριακών τραπεζών υπήρχαν περίπου εκατό συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία δεν ελέγχονταν από την συνεταιριστική κεντρική τράπεζα με την οποία συνδέονταν. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EC 2014) αναφέρει αυτή την έλλειψη ελέγχου ως αδυναμία του συστήματος, δηλώνοντας ότι «αυτή η αποκεντρωμένη δομή και η εγγύτητα με τους δανειολήπτες οδήγησε σε απρόσεκτο δανεισμό, χωρίς σοβαρή επαλήθευση της ικανότητας των δανειοληπτών να αποπληρώσουν τα δάνειά τους, και σε μια κουλτούρα μη αποπληρωμής. Ως εκ τούτου και λόγω της βαθιάς τρέχουσας ύφεσης, πάνω από το 40% του δανειακού χαρτοφυλακίου είναι τώρα μη εξυπηρετούμενο, δηλαδή, δεν έχει αποπληρωθεί από τους οφειλέτες και το ποσοστό αυτό αυξάνεται».

Επί του παρόντος, χρειάζονται περίπου 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ για την κάλυψη αυτών των δανειακών ζημιών, που προκάλεσαν την παρέμβαση της ΕΚΤ και του ΔΝΤ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EC 2014) περιγράφει τις γενικές πτυχές της παρέμβασης:

Το σχέδιο αναδιάρθρωσης που εγκρίθηκε σήμερα αποτελεί μια πολύ σημαντική αναθεώρηση της δομής και των εμπορικών πρακτικών του ομίλου. Ο αριθμός των συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων θα μειωθεί στους 18 μέσω συγχωνεύσεων. Θα ανήκουν και θα ελέγχονται από το συνεταιριστικό κεντρικό όργανο, το οποίο με τη σειρά του θα ανήκει κατά 99% στον νέο μέτοχο, που είναι το κράτος. Θα αναπτυχθούν κατάλληλες πολιτικές διαχείρισης κινδύνου, ανάληψης δανείων και διαχείρισης απαιτήσεων. Η ενεργή διαχείριση ενός μεγάλου μέρους των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μέσω ενός νεοσύστατου εξειδικευμένου τμήματος, αποτελεί βασικό στοιχείο του σχεδίου. Νέες ομάδες διαχείρισης βρίσκονται στη διαδικασία διορισμού τόσο σε κεντρικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Μία από τις αδυναμίες του συστήματος στην Κύπρο ήταν η έλλειψη πραγματικής ρυθμιστικής εποπτείας από την Συνεταιριστική Κεντρική Τράπεζα. Έχοντας ιδρυθεί το 1937 σύμφωνα με τους νόμους και του κανόνες περί συνεταιριστικών κοινωνιών, η τράπεζα είχε χρεωθεί την κύρια ευθύνη της παροχής τραπεζικών και άλλων συναφών υπηρεσιών στα μέλη των συνεταιριστικών κοινωνιών (οι οποίες αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της αγροτικής κοινότητας στην Κύπρο). Με τον πάροδο του χρόνου, ωστόσο, η κεντρική τράπεζα επεκτάθηκε σε όλες τις τραπεζικές υπηρεσίες και, ως αποτέλεσμα, ασχολιόταν λιγότερο με το δίκτυο της, το οποίο δεν υπάγεται νομικά στην κεντρική τράπεζα, και ανησυχούσε περισσότερο για τον δικό της ισολογισμό. Υπάρχουν κάποια κοινά στοιχεία εδώ με το σύστημα στην Ελλάδα τόσο από την άποψη της απουσίας μιας κεντρικής συνεταιριστικής τράπεζας με πραγματικές ρυθμιστικές και εποπτικές εξουσίες όσο και από τη σκοπιά των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία μπορούν να ευδοκιμήσουν σε ένα τόσο αποκεντρωμένο σύστημα.

Το ολλανδικό μοντέλο

Ο ολλανδικός τραπεζικός τομέας

Ο ολλανδικός τραπεζικός τομέας αποτελείται από τρεις μεγάλες τράπεζες: την ABN Amro, την ING Group και την Rabobank. Η τελευταία έχει εξελιχθεί σε έναν σημαντικό παίκτη στο ολλανδικό συνεταιριστικό τραπεζικό σύστημα.

Οι απαρχές των ολλανδικών συνεταιριστικών τραπεζών

Οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Ολλανδία διαμορφώθηκαν για πρώτη φορά προς το τέλος του 19ου αιώνα και ακολούθησαν το πρότυπο των συνεταιριστικών τραπεζών στη Γερμανία. Το 1898 δημιουργήθηκαν οι πρώτες δύο ολλανδικές συνεταιριστικές τράπεζες και μέχρι το 1950 υπήρχαν πάνω από 1300. Η συγχώνευση δύο συνεταιριστικών κεντρικών τραπεζών το 1972 δημιούργησε τη Rabobank. Αρχικά, η Rabobank ήταν μια γεωργική τράπεζα, αλλά εξελίχθηκε σε ένα φορέα που παρέχει επίσης ένα πλήρες φάσμα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών σημαντικής σημασίας στον αστικό τομέα (Ayadi et al. 2010).

Η ολλανδική συνεταιριστική τραπεζική δομή

Ο Όμιλος Rabobank αποτελείται από την Rabobank Nederland (η κεντρική τράπεζα του δικτύου), τις διάφορες θυγατρικές της Rabobank Nederland και τις 153 τοπικές τράπεζες μέλη της Rabobank Nederland. Η Rabobank Nederland είναι μια τράπεζα από μόνη της, ενεργεί ως κεντρική τράπεζα για τις τράπεζες-μέλη και συμβάλλει στο να πληρούν τις απαιτήσεις ρευστότητας, έχει έναν εποπτικό ρόλο, και λειτουργεί ως υπεργολάβος (συνεργάτης) για τις τράπεζες-μέλη της. Οι τοπικές τράπεζες-μέλη είναι ξεχωριστές νομικές οντότητες, που κατέχουν από κοινού την Rabobank. Οι τοπικές τράπεζες-μέλη έχουν επίσης τα δικά τους μέλη στην περιοχή τους. Παρά το γεγονός ότι όλες οι τράπεζες είναι νομικά ανεξάρτητες οντότητες, η κάθε μία από αυτές είναι υπεύθυνη για τις υποχρεώσεις όλων των άλλων μελών και του ίδιου του ομίλου. Η δομή επιτρέπει στις ολλανδικές συνεταιριστικές τράπεζες να έχουν μια τοπική εστίαση (δεδομένου ότι είναι γεωγραφικά κοντά στα μέλη και στους πελάτες τους), αλλά και οι πόροι είναι επίσης διαθέσιμοι από εθνικά κέντρα. Αυτή η δομή επιτρέπει μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ του κεντρικού ιδρύματος και των τοπικών τραπεζών: οι τράπεζες-μέλη κατέχουν και επηρεάζουν την Rabobank Nederland, η οποία με τη σειρά της έχει εποπτικές και ρυθμιστικές αρμοδιότητες για τις τράπεζες-μέλη. Υπάρχουν δομές διακυβέρνησης για τις τοπικές τράπεζες-μέλη και την κεντρική τράπεζα. Στο μοντέλο Rabobank όλες οι τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες-μέλη διαθέτουν ένα εποπτικό συμβούλιο. Αυτό έχει σχεδιαστεί για να ενσωματώνει την επιρροή και τον έλεγχο του μέλους. Το ολλανδικό μοντέλο των συνεταιριστικών τραπεζών και η δομή διακυβέρνησής του είναι μοναδικό στο ότι συνδυάζει τους ρόλους της τράπεζας, της κεντρικής τράπεζας και της εποπτικής αρχής.

Αποδοτικότητα

Η Rabobank Nederland αναγνωρίζει τις διαφορετικές απόψεις σχετικά με την αποτελεσματικότητα των συνεταιρισμών. Οι απόψεις αυτές προβάλλουν την υπόθεση ότι υπάρχουν αρκετοί βασικοί παράγοντες που πρέπει να πληρούνται για την εισαγωγή ή την ανάπτυξη των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, προκειμένου να είναι επιτυχείς. Επίσης, τονίζουν τη σημασία της πολιτικής και του νομικού και θεσμικού περιβάλλοντος ως ιδιαίτερα σημαντικοί παράγοντες στην επιτυχία των συνεταιριστικών επιχειρήσεων. Εν απουσία στοιχειώδους συνεταιριστικής νομοθεσίας, οι συνεταιρισμοί δεν μπορούν να αναπτυχθούν σε βιώσιμους οργανισμούς. Ωστόσο, η Rabobank δεν θεωρεί ότι υπάρχει ένα μέγεθος που να ταιριάζει σε όλους, λόγω διαφορών στο στάδιο της ανάπτυξης, στο πολιτιστικό και ιστορικό υπόβαθρο και στις συνθήκες της αγοράς που επικρατούν σε κάθε χώρα ή ήπειρο, παράγοντες οι οποίοι επίσης υπόκεινται σε συνεχείς αλλαγές (Groeneveld 2012).

Το γερμανικό μοντέλο

Το γερμανικό συνεταιριστικό μοντέλο λειτουργεί σε τρία επίπεδα. Στο 1 επίπεδο υπάρχουν 2000 τοπικές τράπεζες, ένα σύστημα Volksbanks και ένα σύστημα Raiffeisenbanks, που αντιπροσωπεύουν 11.5 εκατομμύρια μέλη. Στο 2 επίπεδο υπάρχουν τρεις περιφερειακές τράπεζες. Στο 3 επίπεδο υπάρχει ο κεντρικός θεσμός (DZ Bank), μια δημόσια οντότητα με την υποχρέωση να προωθεί ολόκληρο το γερμανικό συνεταιριστικό κίνημα και να διασφαλίζει ρευστότητα προς και από τις συνεταιριστικές τράπεζες. Η κεντρική τράπεζα επενδύει ρευστότητα στις κεφαλαιαγορές τόσο μέσα στη Γερμανία όσο και στο εξωτερικό. Διασφαλίζει την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη του κεφαλαίου με την έκδοση ομολόγων. Ενδυναμώνει και προωθεί τον δανεισμό των περιφερειακών τραπεζών και των τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών, μεταχειριζοντάς τες ως στενούς συνεργάτες. Η κεντρική τράπεζα είναι επίσης η τράπεζα εκκαθάρισης των ομοσπονδιακών κέντρων των εμπορικών συνεταιρισμών. Η κεντρική τράπεζα έρχεται σε άμεση επαφή με τους δανειστές τόσο στη Γερμανία όσο και στο εξωτερικό (πολύ σημαντικό για τις συνεταιριστικές τράπεζες σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο) και προσφέρει ειδικευμένες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες: δάνεια υποθήκης και κατοικιών, χρηματοδοτική μίσθωση, πρακτόρευση απαιτήσεων, επενδυτικά ταμεία, συμμετοχή σε ίδια κεφάλαια και ασφαλιστικές υπηρεσίες μέσω θυγατρικών ή εταιρίες συνεργατών.

Ο γερμανικός τραπεζικός τομέας

Δεδομένου ότι η Γερμανία δεν έχει περιορισμούς στις τράπεζες που ασκούν ταυτόχρονα εμπορικές και επενδυτικές τραπεζικές δραστηριότητες, οι περισσότερες γερμανικές τράπεζες είναι παγκόσμιες τράπεζες και περιλαμβάνουν ιδιωτικές τράπεζες (που μέχρι το 2012 κατείχαν το 38% των τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων), ταμειωτήρια δημόσιας ιδιοκτησίας (με 29,4% των τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων) και συνεταιριστικές τράπεζες (με 11,8% των τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων) (Detzer et al. 2013).

Οι απαρχές των γερμανικών συνεταιριστικών τραπεζών

Οι συνεταιριστικές τράπεζες στη Γερμανία χρονολογούνται από τις ιδέες του Hermann Schulze-Delitzsch και του Friedrich Wilhelm Raiffeisen. Στις αρχές του 19ου αιώνα, η γερμανική οικονομία χαρακτηριζόταν από οικονομική δυσπραγία και έλλειψη κεφαλαίων. Υπήρχαν λίγες αστικές τράπεζες που παρείχαν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες προς τον αγροτικό πληθυσμό της Γερμανίας. Οι Schulze-Delitzsch και Raiffeisen αντιμετώπισαν αυτό το πρόβλημα με τη δημιουργία συνεταιριστικών ενώσεων που βασιζόντουσαν στις τοπικές πληροφορίες για την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών στον αγροτικό τομέα. Δεδομένου ότι η στρατηγική αυτή περιόριζε γεωγραφικά τους συνεταιρισμούς, καθώς καθιστούσε δύσκολη τη συνεργασία με τις μεγάλες τράπεζες και ως εκ τούτου την διασφάλιση ρευστότητας, σχημάτισαν μια συμμαχία και προχώρησαν στη δημιουργία μιας δικής τους περιφερειακής κεντρικής τράπεζας. Με τον τρόπο αυτό, καθιερώθηκε ένας συνεταιριστικός τραπεζικός όμιλος τριών επιπέδων, που αποτελείται από τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες, περιφερειακές κεντρικές τράπεζες και έναν κορυφαίο θεσμό σε εθνικό επίπεδο (Greve 2012).

Η γερμανική συνεταιριστική τραπεζική δομή

Ο αριθμός των συνεταιριστικών τραπεζών, καθώς και το μερίδιό τους στον γερμανικό τραπεζικό τομέα, έχει μειωθεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες—από 2304 οργανισμούς το 1980 σε 1121 το 2012 (Dezter et al. 2013). Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο γερμανικό τραπεζικό σύστημα. Υπήρχε ένα εκτεταμένο δίκτυο περιφερειακών «κεντρικών τραπεζών», που αποτελούσε τη δεύτερη βαθμίδα, αλλά εξαφανίστηκε πριν από αρκετά χρόνια. Σήμερα, η χρηματοοικονομική δομή αποτελείται μόνο από τις τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες και τα δύο κεντρικά ιδρύματα. Το μεγαλύτερο από αυτά είναι η Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank ή η DZ Bank στην Φρανκφούρτη, η οποία χρησιμεύει ως κεντρική τράπεζα για τις περισσότερες πρωτοβάθμιες ή τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες. Η άλλη χρηματοοικονομική δομή, μικρότερη σε μέγεθος, είναι η WGZBank στο Ντίσελντορφ (Ayadi et al. 2010).

Οι τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες είναι καταγεγραμμένες ως συνεταιρισμοί, σύμφωνα με τη γερμανική συνεταιριστική νομοθεσία. Ο συνεταιριστικός τραπεζικός όμιλος έχει περίπου 30 εκατομμύρια πελάτες συνολικά, εκ των οποίων περίπου τα μισά είναι επίσης μέλη, καθιστώντας τους ιδιοκτήτες του συνεταιρισμού. Τα μέλη εκλέγουν το εποπτικό συμβούλιο της τράπεζας, το οποίο με τη σειρά του διορίζει το διοικητικό συμβούλιο και καθορίζει τις στρατηγικές των τραπεζών. Τα μέλη των συνεταιρισμών έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου, ανεξάρτητα από το κεφάλαιο της επένδυσής τους. Δεν έχουν το δικαίωμα να πουλήσουν την ιδιότητα μέλους και δεν είναι υπεύθυνα για όλες τις υποχρεώσεις της συνεταιριστικής (Greve 2012).

Αποδοτικότητα

Οι Ayadi et al. (2010) επισημαίνουν ότι η πρόκληση της δομής των μελών των συνεταιριστικών τραπεζών είναι ότι δεν υπάρχει κανένα οικονομικό κίνητρο για τα μέλη

της να ωθήσουν την διοίκηση να αυξήσει την αξία του συνεταιρισμού. Αντίστοιχα, τα κίνητρα της διοίκησης να αυξήσουν την αξία του συνεταιρισμού είναι επίσης αδύναμο, γεγονός που θα μπορούσε να κάνει τον συνεταιριστικό τραπεζικό τομέα λιγότερο αποδοτικό από τον τομέα των εμπορικών τραπεζών. Αν και αυτό ακριβώς συμβαίνει με πολλές συνεταιριστικές τράπεζες στις αναπτυσσόμενες χώρες τα τελευταία 50 χρόνια, οι Ayadi et al. διαπιστώνουν ότι τα προβλήματα αυτά είναι πολύ σπάνια ή ακόμα και ανύπαρκτα στη Γερμανία. Εν μέρει, αυτό μπορεί να αποδοθεί στο υψηλό επίπεδο του ανταγωνισμού στο οποίο εκτίθενται οι συνεταιριστικές τράπεζες στη Γερμανία. Επιπλέον, οι γερμανικοί συνεταιρισμοί πρέπει να είναι μέλη μιας περιφερειακής συνεταιριστικής ένωσης ελέγχου, η οποία στη συνέχεια εκτελεί υποχρεωτικούς ελέγχους. Η αποδοτικότητα αυτή επιβεβαιώνεται και από πολλούς άλλους. Οι περισσότερες μελέτες διαπιστώνουν ότι, όσον αφορά τα κέρδη και την αποτελεσματικότητα του κόστους, οι δημόσιες και συνεταιριστικές τράπεζες δεν αποδίδουν χειρότερα από ό, τι οι ιδιωτικές τράπεζες, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν ακόμη και καλύτερες επιδόσεις (Detzer et al. 2013). Ο Altunbas (2001), για παράδειγμα, διαπιστώνει ότι οι mutual και δημόσιες τράπεζες είναι ελαφρώς περισσότερο αποδοτικές όσον αφορά το κόστος και το κέρδος από τις ιδιωτικές τράπεζες.

Γερμανική ρύθμιση

Η Γερμανία ξεκίνησε ρυθμιστικές αλλαγές που στοχεύουν στην ενίσχυση της δύναμης των μετόχων από το 1995 ενώ παράλληλα περιορίζαν την επιρροή των τραπεζών. Αυτό έχει οδηγήσει σε μείωση της άμεσης συμμετοχής των τραπεζών στην εταιρική διακυβέρνηση. Οι ρυθμιστικές αλλαγές που προωθήθηκαν από την γερμανική κυβέρνηση αποτελούσε μια προσπάθεια ενίσχυσης της θέσης της Γερμανίας ως τόπος υποδοχής για τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές (Detzer 2013 et al.). Ως εξουσιοδοτημένες τράπεζες, οι γερμανικές συνεταιριστικές τράπεζες πρέπει τώρα να συμμορφώνονται με τη γενική ρύθμιση του τραπεζικού συστήματος και υπόκεινται σε κανονική εποπτεία του τραπεζικού τομέα, η οποία ασκείται από την Ομοσπονδιακή Αρχή Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (BaFin), σε συνεργασία με την Bundesbank. Εκτός από μικρές διαφορές, θα πρέπει να έχουν το ίδιο επίπεδο ιδίων κεφαλαίων και να ακολουθούν τους ίδιους δομικούς και προληπτικούς κανόνες όπως οι άλλες τράπεζες (Ayadi et al. 2010). Παρ' όλα αυτά, η αποκέντρωση των τραπεζών έχει επιφέρει κριτική ότι τους λείπει ένα εναρμονισμένο σύστημα διαχείρισης του κινδύνου και ότι αυξάνει την πολυπλοκότητα της διαχείρισης των ανοιγμάτων των μεγαλύτερων μελών (Semder και von Steinaecker 2013).

Το φινλανδικό μοντέλο

Ο φινλανδικός τραπεζικός τομέας

Η φινλανδική χρηματοπιστωτική αγορά έχει γίνει πιο διεθνής και όλο και πιο ολοκληρωμένη κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Ο πυρήνας του χρηματοπιστωτικού κλάδου έχει διαμορφωθεί από χρηματοπιστωτικούς ομίλους ή ομάδες, που παρέχουν ένα πλήρες φάσμα υπηρεσιών στις επενδύσεις, την χρηματοδότηση και την ασφάλιση. Μέχρι τον Οκτώβριο του 2013, λειτουργούσαν 308

τράπεζες στη Φινλανδία, στις οποίες περιλαμβάνονται οι εγχώριες τράπεζες καταθέσεων, οι επενδυτικές τράπεζες και τα υποκαταστήματα και οι θυγατρικές των ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων (Federation of Finnish Financial Services 2013).

Οι απαρχές των φιλανδικών συνεταιριστικών τραπεζών

Η πρώτη συνεταιριστική τράπεζα στη Φινλανδία ιδρύθηκε από τον Hannes Gebhard στις αρχές του 20ου αιώνα και βασίστηκε στο μοντέλο Raiffeisen. Στη συνέχεια οργανώθηκαν περισσότερα ιδρύματα και στη δεκαετία του 1920 δημιουργήθηκε το Ταμείο Εγγύησης για τις Συνεταιριστικές Τράπεζες, προκειμένου να καταστεί αμοιβαίος ο κίνδυνος. Ο τομέας αναπτύχθηκε έντονα μεταξύ 1945 και 1950, καθώς η φινλανδική κυβέρνηση εξέδωσε εντολή να χρησιμοποιηθεί ο συνεταιριστικός τραπεζικός τομέας ως ενδιάμεσος φορέας για τη διανομή δανείων σε εκείνους που επανεγκαταστάθηκαν από τα εδάφη που παραχωρήθηκαν στη Σοβιετική Ένωση. Από τη δεκαετία του 1960, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί άρχισαν να λειτουργούν στις αστικές περιοχές. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1980, το εγχώριο και ξένο χρέος, σε συνδυασμό με την κορύφωση των τιμών των κατοικιών και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, υπερέβησαν την οικονομία και αποδυνάμωσαν τον τραπεζικό τομέα. Η κρίση οδήγησε σε σημαντική αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα. Πολλές μικρές συνεταιριστικές τράπεζες αναδιοργανώθηκαν και διαμορφώθηκαν σε μια νέα συνομοσπονδία (Ayadi et al. 2010).

Η φινλανδική συνεταιριστική τραπεζική δομή

Ως το τέλος του 2009, το σύνολο του ενεργητικού από τις τρεις πρώτες τράπεζες (Nordea Bank, OP-Pohjola Cooperative Group και Pohjola Bank) αντιπροσώπευε πάνω από τα τρία τέταρτα του συνόλου του τραπεζικού τομέα. Οι μεταρρυθμίσεις που θεσπίστηκαν τόσο ως απάντηση στην κρίση όσο και προκειμένου να εφαρμοστούν οι ευρωπαϊκές οδηγίες άνοιξαν το δρόμο για την εξυγίανση του τραπεζικού τομέα. Το 1997, ο Τραπεζικός Όμιλος OP διαμορφώθηκε ως το κεντρικό ίδρυμα του ομίλου, ενώ πολλές τοπικές τράπεζες συμμετείχαν σε συγχωνεύσεις και εξαγορές.

Μετά την εκκίνηση από μια διάχυτη δομή, ο όμιλος OP-Pohjola έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στην φινλανδική αγορά. Όπως και σε άλλες χώρες, ο όμιλος διεύρυνε επίσης το φάσμα των υπηρεσιών του και τη δομή του. Ωστόσο, το ίδρυμα έχει διατηρήσει την πρωτοπορία του σε δάνεια προς τους αγρότες, ενώ τα στεγαστικά δάνεια αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του πιστωτικού χαρτοφυλακίου. Το μερίδιο της αγοράς του OP-Pohjola στην χορηγήσεων δανείων προς τις επιχειρήσεις παρέμεινε στο 26% το 2007 (ibid).

Η φινλανδική ρύθμιση

«Για τον φινλανδικό όμιλο OP-Pohjola και τον ολλανδικό όμιλο Rabobank, το κεντρικό όργανο έχει σημαντικό εποπτικό ρόλο επί των τοπικών μελών της τράπεζας. Οι εποπτικές αρχές έχουν αναθέσει στους αντίστοιχους οργανισμούς [δεύτερης βαθμίδας ή οργανισμοί χονδρικής χρηματοδότησης που τροφοδοτούν πολλαπλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εντός μιας συγκεκριμένης περιοχής ή της χώρας με δάνεια και εγγυήσεις]

επίσημες εποπτικές εξουσίες έναντι των τραπεζών που είναι μέλη τους. Αυτά τα κεντρικά θεσμικά όργανα εποπτεύονται από τις εθνικές εποπτικές αρχές». (Groeneveld 2013, 6).

Το 2001 πραγματοποιήθηκε μια μεταρρύθμιση με την υιοθέτηση ενός νόμου για τις συνεταιριστικές τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα που καθιερώθηκαν ως συνεταιρισμοί. Σύμφωνα με τους νέους κανόνες, ο κεντρικός συνεταιρισμός του ομίλου OP-Rohjola ανέλαβε το ρόλο της εποπτείας και της παρακολούθησης των πρακτικών ρευστότητας, φερεγγυότητας και διαχείρισης του κινδύνου των τοπικών τραπεζών. Το κεντρικό όργανο και οι τοπικές τράπεζες αποτελούν μια ενοποιημένη ομάδα που είναι από κοινού υπεύθυνη για το χρέος του άλλου. Σήμερα, οι τραπεζικές και επενδυτικές δραστηριότητες του ομίλου OP-Rohjola ανήκουν σε 1,3 εκατομμύρια μέλη, τα οποία ασκούν άμεσα την εξουσία τους μέσω ψήφου στη γενική συνέλευση ή μέσω των εκπροσώπων τους (Ayadi et al. 2010).

Το γαλλικό μοντέλο

Ο γαλλικός τραπεζικός τομέας κυριαρχείται από 5 μεγάλους τραπεζικούς ομίλους: την BNP Paribas, την Crédit Agricole, την Société Générale, BPCE, την Crédit Mutuel, την BP Group (συγχωνεύθηκε με την Caisse d'Épargne in 2006)

(Το συνολικό ενεργητικό στοιχείο του συστήματος αναλογούσε σε 10 τρις ευρώ στο τέλος του 2011 [IMF 2012]. Ωστόσο, η χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε σημαντικά τον γαλλικό χρηματοοικονομικό τομέα και οδήγησε σε μια σειρά από μεταρρυθμίσεις, διαχωρίζοντας τις κερδοσκοπικές δραστηριότητες από τις κεντρικές τραπεζικές διεργασίες (Baker & McKenzie, 2013).

Οι απαρχές των γαλλικών συνεταιριστικών τραπεζών

Ο πρώτος συνεταιρισμός στη Γαλλία, η Banque Populaire (BP), προέκυψε τη δεκαετία του 1870, αρκετά πριν την έντονη επέκταση του κλάδου στις αρχές του 20ου αιώνα. Ο ρόλος των συνεταιριστικών τραπεζών έχει αυξηθεί περαιτέρω κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών, κυρίως λόγω της αύξησης του πεδίου των υπηρεσιών τους και τη γεωγραφική τους επέκταση μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών.

Η γαλλική συνεταιριστική τραπεζική δομή

Σήμερα, οι τρεις μεγαλύτερες γαλλικές συνεταιριστικές τράπεζες είναι η Credit Agricole (CA), ο όμιλος BP (ο οποίος συγχωνεύθηκε με την Caisse d'Épargne το 2006), και η Credit Mutual (CM). Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τα αντίστοιχα μερίδια της αγοράς που κατέχουν (Ayadi et al. 2010). Ως συνέπεια της ανάπτυξής τους, ο γαλλικός συνεταιριστικός τραπεζικός τομέας έχει γίνει πιο κυρίαρχος από ό, τι στις περισσότερες άλλες χώρες στην Ευρώπη. Παρά την επέκτασή τους, η διακυβέρνηση των συνεταιριστικών τραπεζών εξακολουθεί να περιστρέφεται γύρω από τα μέλη, με την αρχή «ένα μέλος, μία ψήφος» να ισχύει για τα μέλη και των τριών συνεταιριστικών τραπεζών. Σε λειτουργική δομή, υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στις τρεις μεγάλες

συνεταιριστικές τράπεζες στη Γαλλία. Ενώ τόσο η CA όσο και η CM έχουν μια δομή τριών στρωμάτων, με τοπικά, περιφερειακά και εθνικά στρώματα, ο όμιλος BP έχει μια δομή δύο στρωμάτων (εθνικό και περιφερειακό).

Table 1: Market Share of French Co-operative Banks

	Assets				Private loans				Private deposits			
	BP	CA	CM	Total	BP	CA	CM	Total	BP	CA	CM	Total
1998	5.5%	12.6%	7.8%	25.9%	7.5%	19.4%	8.7%	35.6%	6.4%	25.7%	10.9%	42.9%
2003	5.9%	21.9%	8.9%	36.7%	8.6%	28.9%	10.5%	48.1%	8.3%	30.6%	11.2%	50.1%
2008	5.6%	24.7%	8.1%	38.3%	8.2%	31.3%	13.2%	52.7%	7.6%	36.4%	11.8%	55.7%

Sources: Banque Populaire, Crédit Agricole and Crédit Mutuel.

Note: Figures correspond to consolidated groups.

Η δομή του δικτύου της CA περιλαμβάνει πάνω από 2500 τοπικές τράπεζες, 39 περιφερειακές τράπεζες και το κεντρικό όργανο. Η ιδιοκτησιακή δομή της CA ξεχωρίζει από αυτή των άλλων συνεταιριστικών ομίλων από το γεγονός ότι η κεντρική τράπεζα και οι 13 περιφερειακές τράπεζες είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο. Από την άποψη της ιδιοκτησίας, οι περιφερειακές τράπεζες έχουν κατά πλειοψηφία κυριότητα του εθνικού οργανισμού, ενώ ταυτόχρονα παρέχουν χρηματοδότηση στις τοπικές τράπεζες (Ayadi et al. 2010).

Η δομή του δικτύου της CM είναι οργανωμένη σύμφωνα με την εκ των κάτω προς τα πάνω προσέγγιση των τριών βαθμίδων. Τα τοπικά ιδρύματα ανήκουν στα μέλη τους και παρέχουν τραπεζικές υπηρεσίες, δέχονται καταθέσεις και χορηγούν δάνεια. Τα περιφερειακά ιδρύματα συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης για τους τοπικούς διαχειριστές, την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και την εκπροσώπηση, καθώς και τον έλεγχο των τοπικών θεσμών. Μερικές από αυτές τις περιφερειακές κεντρικές τράπεζες έχουν σχηματίσει συμμαχίες μεταξύ τους.

Σε αντίθεση με τα άλλα δύο συνεταιριστικά ιδρύματα, η συνεργασία του δικτύου της BP αποτελείται από δύο βαθμίδες, χωρίς τοπικό τμήμα. Το εθνικό κεντρικό ίδρυμα του ομίλου ανήκει εξ ολοκλήρου στα περιφερειακά ιδρύματα. Εκτός από τις κεντρικές λειτουργίες της ταμειακής διαχείρισης και της διαχείρισης του κινδύνου, το εθνικό κεντρικό όργανο χρησιμεύει επίσης ως ένα νομικά δεσμευτικό σύστημα αμοιβαίας υποστήριξης (στο ίδιο).

Αποδοτικότητα

Η εποπτεία των συνεταιριστικών τραπεζών στη Γαλλία διεξάγεται συχνά από κορυφαίους οργανισμούς του συστήματος, παράλληλα με την εποπτεία από την Επιτροπή Bancaire. Οι Brunner et al. (2004) δεν βρίσκουν πειστικές αποδείξεις ότι οι

συνεταιριστικές τράπεζες στη Γαλλία είναι λιγότερο αποτελεσματικές στη διαχείριση των εσόδων και του κόστους από τις εμπορικές τράπεζες. Οι γαλλικές συνεταιριστικές τράπεζες φαίνεται, επίσης, να έχουν πληγεί λιγότερο από τις εμπορικές τράπεζες κατά τη διάρκεια των τραπεζικών κραδασμών τις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Οι Detzer et al. (2013) κάνουν αναφορά στις μελέτες των Gurtner, Jaeger και Ory (2002), οι οποίοι σημειώνουν ότι οι γαλλικές συνεταιριστικές τράπεζες, με εξαίρεση τα πρώην ταμιευτήρια, έχουν καλύτερη αναλογία απόδοσης από τις εμπορικές τράπεζες, αν και οι εμπορικές τράπεζες έχουν μειώσει σημαντικά το κόστος τους κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990.

Όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ορισμένοι από τους αναπτυσσόμενους συνεταιρισμούς της Γαλλίας εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ελλείψεις κεφαλαίων, γεγονός που τους οδήγησε να βρουν νέους τρόπους για να αντλήσουν κεφάλαια. Πολλοί γαλλικοί συνεταιρισμοί έχουν προχωρήσει στην έκδοση άνευ ψήφου μετοχών, ενώ κάποιοι συνεταιρισμοί έχουν πειραματιστεί με χρεόγραφα μετοχών και υβριδικά είδη τιτλοποιήσεων (Fonteyne 2007).

Συνεταιριστικές τράπεζες και ρύθμιση: Η γαλλική περίπτωση

Στη Γαλλία, το συνεταιριστικό τραπεζικό μοντέλο έχει λάβει μια υβριδική μορφή. Πέραν του ότι είναι μέρος του ίδιου του συνεταιριστικού δικτύου, οι τράπεζες αποτελούν μέρος των μεγάλων τραπεζικών οργανισμών. Αυτό έχει οδηγήσει τους ίδιους τους συνεταιριστικούς ομίλους στο να υιοθετήσουν κάποια από τα χαρακτηριστικά και τις προδιαγραφές των θυγατρικών μετοχικών τους επιχειρήσεων (Ory, Gurtner, και Jaeger 2009).

Οι De Serres et al. (2010) σημειώνουν ότι οι γαλλικοί συνεταιριστικοί όμιλοι παίζουν ένα διπλό ρόλο: συγκεντρώνουν τις πληροφορίες και επιβάλλουν τα νέα πρότυπα και τους κανόνες στις τοπικές/περιφερειακές τράπεζες, παρόλο που οι τελευταίες υποτίθεται ότι είναι αυτές που κατέχουν την εξουσία ελέγχου.

Οι συνέπειες είναι επίσης η τυποποίηση των προσφερόμενων τραπεζικών προϊόντων. Η τάση αυτή είναι ιδιαίτερα αισθητή στη Γαλλία. Όποιο και αν είναι το νομικό καθεστώς των τραπεζών (σήμερα, δύο «μετοχικοί» τραπεζικοί όμιλοι, τρεις τραπεζικοί όμιλοι «υπό συνεταιριστικό έλεγχο» και η Banque Postale), όλες τους παρέχουν την ίδια σειρά τραπεζικών προϊόντων προς τους πελάτες, αν και τα προϊόντα αυτά εμφανίζονται διαφορετικά χάρη στη χρήση ενός κατάλληλου «brand name» (De Serres et al. 2010).

Η ομοιότητα των τραπεζικών προϊόντων είναι το συνδυασμένο αποτέλεσμα ενός κινήματος διαμαρτυρίας εκ μέρους των μετοχικών τραπεζών και απόρροια ορισμένων ρυθμιστικών αλλαγών (δηλαδή, ο γαλλικός τραπεζικός νόμος του 1984), αλλά ανταποκρίνεται επίσης στην επιθυμία των συνεταιριστικών τραπεζών να μπορούν να επιτρέπουν στους πελάτες τους να επωφεληθούν από τις πλεονεκτικές νομικές φορολογικές ρυθμίσεις. Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, όλες οι μετοχικές τράπεζες και δύο από τα δίκτυα των συνεταιριστικών τραπεζών έχουν ζητήσει από το γαλλικό κράτος να επεκτείνει το προνόμιο της προσφοράς των αφορολόγητων

αποταμιευτικών προϊόντων. Με λίγα λόγια, η δομή του συνεταιρισμού (από τα κάτω προς τα πάνω) συγκρούεται όλο και περισσότερο με το φορμαλιστικό μοντέλο των μετοχικών τραπεζών (από τα πάνω προς τα κάτω) και τα ρυθμιστικά πρότυπα. Η λογιστική και οι ρυθμιστικές αλλαγές αποτελούν ένα ισχυρό κίνητρο για να μετακινηθεί το γαλλικό συνεταιριστικό τραπεζικό σύστημα προς ένα περισσότερο υβριδικό μοντέλο, που θα πλησιάζει αυτό του κυρίαρχου «μετοχικού» μοντέλου (στο ίδιο).

Γαλλική ρύθμιση

Η εποπτεία των συνεταιριστικών τραπεζών στη Γαλλία διεξάγεται συχνά από τους οργανισμούς στην κορυφή του συστήματος (οργανισμοί δεύτερης βαθμίδας ή οργανισμοί χονδρικής χρηματοδότησης που τροφοδοτούν πολλαπλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εντός μιας συγκεκριμένης περιοχής ή της χώρας με επιδοτήσεις, δάνεια και εγγυήσεις), παράλληλα με την εποπτεία από την Επιτροπή Bancaire (Ayadi et al. 2010).

Το ιταλικό μοντέλο

Στην Ιταλία, λειτουργούν στις αγροτικές περιοχές 728 τοπικές τράπεζες, με 300 χιλιάδες μέλη, και δύο περιφερειακές τράπεζες. Το κεντρικό όργανο είναι το Istituto di Credito delle Casse Rurali ed Artigiane (ICCREA), που εδρεύει στη Ρώμη και ιδρύθηκε το 1963 και λειτουργεί πρωτίστως ως μέσο αναχρηματοδότησης και παραλήπτης εκ μέρους των εν λόγω τραπεζών. Επιπλέον, διαχειρίζεται τιτλοποιήσεις σε περιορισμένο βαθμό και παρέχει συμβουλές και τεχνική υποστήριξη στις τοπικές τράπεζες. Ακόμη, το ICCREA εκπροσωπεί όλες τις τοπικές τράπεζες σε διεθνή διατραπεζικά θέματα, συμβάλλει σε υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων και διαχειρίζεται το ταμείο εγγυήσεων.

Επιπλέον, υπάρχει το Κεντρικό Ινστιτούτο των ιταλικών λαϊκών τραπεζών (Istituto Centrale delle Banche Popolari Italiane), που εδρεύει στη Ρώμη και στο Μιλάνο και ιδρύθηκε το 1939. Μέτοχοί του είναι αστικές συνεταιριστικές τράπεζες. Η σημασία ενός κεντρικού ιδρύματος έγκειται στην άσκηση ελέγχου και υπηρεσιών εκκαθάρισης προς τις συστημικά σημαντικές τράπεζες που υπάγονται στη δικαιοδοσία του. Για τις μικρότερες συνεταιριστικές τράπεζες λειτουργεί ως ρυθμιστής και διαχειριστής της ρευστότητας των τραπεζών και δραστηριοποιείται στον τομέα των δανείων προς μη τραπεζικούς πελάτες.

Το ισπανικό μοντέλο

Υπάρχουν τρεις οντότητες που απαρτίζουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην Ισπανία: (1) τράπεζες, νομικά καθιερωμένες ως εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, (2) ταμειυτήρια, που είναι τα θεμέλια, και (3) συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα, νομικά καθιερωμένα ως συνεταιριστικές επιχειρήσεις. Ανάμεσα στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς υπάρχουν (1) αγροτικές τράπεζες, (2) λαϊκά αποταμιευτικά ιδρύματα και (3) επαγγελματικές τράπεζες. Οι αγροτικές τράπεζες συνδέονται στενά με τον αγροτικό τομέα, αν και επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους σε άλλους τομείς.

Ο χρηματοπιστωτικό όμιλος Caja Rural ιδρύθηκε στην Ισπανία το 1989 από 24 αγροτικές τράπεζες. Ο στόχος ήταν η δημιουργία ισχυρών δεσμών μεταξύ των

συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων, επιτρέποντας τη βελτίωση της δομής, καθώς και η λειτουργία και η οργάνωση του τραπεζικού συστήματος. Οι οντότητες λειτουργούν μέσω μικτών οργανωσιακών προτύπων, διατηρώντας τις ατομικές δομές για παραδοσιακές επιχειρηματικές δραστηριότητες και αναπτύσσοντας το ομοσπονδιακό τραπεζικό μοντέλο σε επίπεδο ομίλου. Ο όμιλος Caja Rural περιλαμβάνει το 96% των ισπανικών αγροτικών τραπεζών (74 από 77). Μόνο τρεις οντότητες (αγροτικές τράπεζες) δεν έχουν ενταχθεί στον όμιλο. Το θεσμικό πλαίσιο του ομίλου έχει ως εξής:

1. Η Asociación Española de Cajas Rurales (AEER) αποτελεί το μέσο για τον συντονισμό και την εκπροσώπηση των μελών του ομίλου.
2. Η Banco Cooperativo Español, SA (BCE), η ισπανική συνεταιριστική τράπεζα, είναι το τραπεζικό κέντρο για τις αγροτικές τράπεζες. Συντονίζει τις χρηματοπιστωτικές πολιτικές των αγροτικών τραπεζών και προσφέρει συγκεκριμένες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.
3. Η Rural Servicios Informáticos (RSI) είναι η εταιρεία που είναι επιφορτισμένη με τον καθορισμό και τη δημιουργία ενός αυτοματοποιημένου συστήματος για την αντιμετώπιση των πληροφοριών.
4. Η Seguros RGA είναι η ασφαλιστική εταιρεία για το σύνολο των αγροτικών τραπεζών και δημιουργήθηκε για να επεκτείνει το φάσμα των προϊόντων που προσφέρονται από αυτές τις οντότητες.

Οι συνεργασίες πιστωτικών συνεταιρισμών συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων των κεντρικών συνεταιριστικών τραπεζών μέσω των αντιπροσώπων τους. Στην Ισπανία, οι αγροτικές τράπεζες κατέχουν το 85% του μετοχικού κεφαλαίου της Ισπανικής Συνεταιριστικής Τράπεζας, κατ' αναλογία προς τα περιουσιακά της στοιχεία. Το υπόλοιπο 15% ανήκει στην Deutsche Central-Genossenschaftsbank (DZ Bank), την γερμανική κεντρική συνεταιριστική τράπεζα (Melian Navarro 2005).

Η Ισπανική Συνεταιριστική Τράπεζα προσχώρησε στον Τραπεζικό Όμιλο UNICO το 1998. Ο όμιλος δημιουργήθηκε το 1977 και αποτελείται από τους κεντρικούς φορείς των πιο σημαντικών ευρωπαϊκών τραπεζικών ομίλων. Τα μέλη αυτού του ομίλου, τα οποία χαρακτηρίζονται νόμιμα ως ένας όμιλος οικονομικών συμφερόντων, είναι η DZ Bank (Γερμανία), η Raiffeisen Zentralbank (RZB, Αυστρία), ο Όμιλος KBC για το τραπεζικό και τις ασφαλιστικές (Βέλγιο), η OKOBANK (Φινλανδία), η Caisse Nationale de Credit Agricole (CNCA, Γαλλία), η Rabobank (Ολλανδία), η Union Suiza de Bancos Raiffesisen (Ελβετία) και το Istituto di Credito delle Banche di Credito Cooperativo (Ιταλία). Ο στόχος του είναι να επιτευχθεί διεθνή συνεργασία ανάμεσα στις ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες (στο ίδιο).

Οι Crespi et al. (2004) εξετάζουν την προσέγγιση της Ισπανίας σχετικά με τη ρύθμιση του συνεταιριστικού τραπεζικού τομέα. Επισημαίνουν ότι οι εμπορικές τράπεζες, τα ταμειυτήρια και οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί ανταγωνίζονται υπό ίσους όρους στις αγορές δανεισμού και καταθέσεων και στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Μερικές από τις εμπορικές τράπεζες είναι θυγατρικές ξένων τραπεζών ή θυγατρικές άλλων ισπανικών τραπεζών. Η ρύθμιση, οι λογιστικές πρακτικές και η διαχείριση πιστωτικού κινδύνου είναι πρακτικά ίδιες για όλους τους τρεις τύπους (Crespi et al. 2004).

Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει μια λεπτομερή εξέλιξη των κυριότερων μεγεθών του Ομίλου Caja Rural τα τελευταία έξι χρόνια, καθώς και τη σχετική σπουδαιότητά του σε όλους τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς. Η μείωση των οντοτήτων που ανήκουν στον όμιλο οφείλεται στις διαδικασίες συγχώνευσης και απορρόφησης, που γνώρισε ο τομέας κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Ωστόσο, ο όγκος των εργασιών έχει αυξηθεί και ο ισολογισμός του συνολικού ενεργητικού του ομίλου ανήρχετο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του 2003 στα 41,6 εκατομμύρια ευρώ, που είναι 78% μεγαλύτερο από ό, τι ήταν κατά την έναρξη της περιόδου που μελετήθηκε (Melian Navarro 2005).

Table 2. Evolution of "Group Caja Rural". Relative importance in credit co-op movement in Spain

	1998	Δ	1999	Δ	2000	Δ	2001	Δ	2002	Δ	2003
N° entities	83		81		79		77		75		74
Total assets	23,364,448	10.8	25,890,132	11.6	28,901,479	15.4	33,340,484	10.9	36,986,187	12.6	41,638,772
% s/Rural Savings Banks	95.6		96.3		96.1		95.4		96.2		96
% s/Credit Co-operatives	75.6		74.1		74.4		73.8		74.8		76
Total Credits	14,119,018	21.6	17,173,885	17.7	20,210,698	15.5	23,343,037	17.2	27,365,825	16.1	31,781,292
% s/Rural Savings Banks	95.5		97.0		97.1		96.6		96.9		97
% s/Credit Co-operatives	76.4		77.8		77.8		77.0		77.4		77
Total Deposits	19,286,382	11.8	21,560,281	11.9	24,121,018	14.8	27,692,418	12.0	31,028,267	11.1	34,485,805
% s/Rural Savings Banks	95.8		96.5		96.2		94.9		95.9		96
% s/Credit Co-operatives	76.5		76.7		74.8		73.7		74.9		75
Subscribed Capital	341,735	13.9	389,126	23.4	480,263	9.1	524,046	29.1	676,606	32.8	898,783
% s/Rural Savings Banks	96.0		97.8		98.1		94.3		98.5		99
% s/Credit Co-operatives	62.0		62.6		64.9		62.6		66.7		71
Reserves	1,288,173	16.1	1,496,175	14.7	1,715,835	12.8	1,929,080	11.4	2,148,892	10.6	2,376,862
% s/Rural Savings Banks	90.6		91.4		92.2		92.6		91.9		92
% s/Credit Co-operatives	67.9		68.9		69.9		70.4		70.4		71
Profits	249,660	5.9	264,416	0.0	264,553	4.8	277,194	4.4	289,527	8.9	315,160
% s/Rural Savings Banks			96.2		95.8		95.8		95.3		96
% s/Credit Co-operatives	69.0		68.4		67.1		68.5		70.9		72

Source: UNACC, several years and drawn up by author. Data in thousands of euros

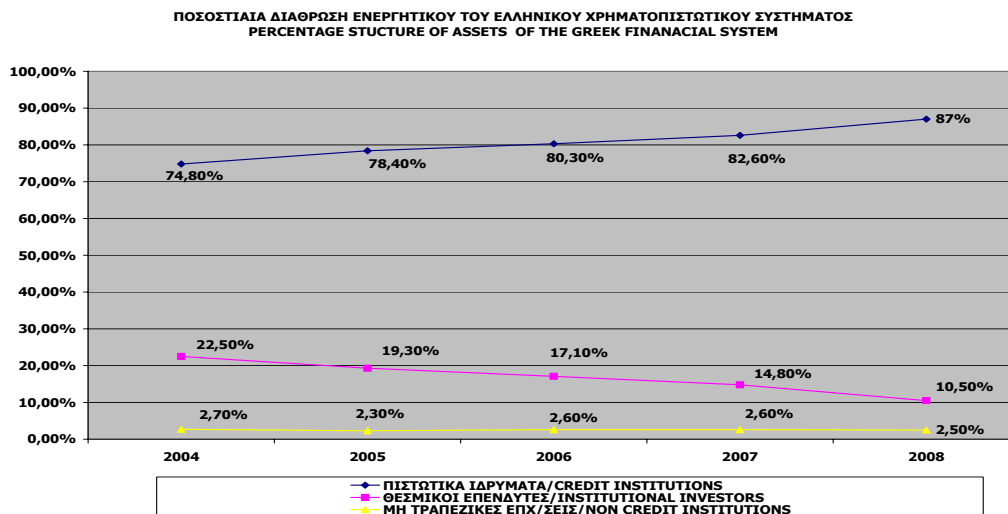
Παράρτημα Γ: Εξέλιξη της χρονοσειράς στις ελληνικές συνεταιριστικές τράπεζες, 2004-08 (Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών στην Ελλάδα, este.gr)

Σε σχέση με τα προηγούμενα οικονομικά έτη, το σύνολο του ενεργητικού ήταν μεγαλύτερο κατά 14,4% το 2007 (€464 δις), 18,2% το 2006 (€392 δις), 9,4% το 2005 (€359 δις) και 16,5% το 2004 (€308 δις), που συνεπάγεται μια μέση αύξηση της τάξης του 14,5% μεταξύ 2004-2008 (Poli-Karadouka 2009). Μια περαιτέρω ανάλυση των παραπάνω στοιχείων έδειξε ότι τα πιστωτικά ιδρύματα είχαν μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής για την περίοδο των πέντε ετών με μέσο όρο συμμετοχής κατά 80,7%, ενώ ακολουθούσαν οι θεσμικοί επενδυτές μέσο όρο συμμετοχής κατά 16,8% και οι μη τραπεζικές επιχειρήσεις με μέσο όρο συμμετοχής κατά 2,6%, αντίστοιχα. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή των πιστωτικών ιδρυμάτων παρουσίασε ανοδική τάση, σε αντίθεση με τους θεσμικούς επενδυτές, η συμμετοχή των οποίων κατέγραψε μια πτωτική τάση, ενώ οι μη τραπεζικές επιχειρήσεις εμφάνισαν ένα σταθερό ποσοστό συμμετοχής της τάξης του 2,5% κατά την ίδια περίοδο.

Λίγο πριν το ξέσπασμα της κρίσης στην ευρωζώνη, η Ελλάδα κατέγραφε σημαντική αύξηση στον αριθμό των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούσαν στη χώρα και στα μεγέθη του εγχώριου δανεισμού. Η περίοδος πριν από το 2004 χαρακτηριζόταν από μεγάλη αύξηση στην παρουσία των ξένων τραπεζών στην Ελλάδα, ωστόσο, από το

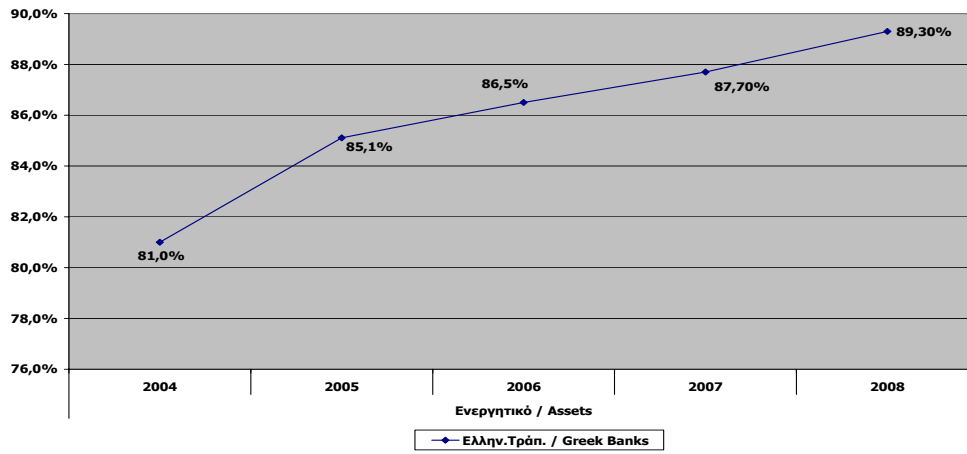
2004 μέχρι το 2008, ο εγχώριος τραπεζικός τομέας αποκτά μια ξεχωριστή δυναμική. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ο αριθμός των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αυξήθηκε ή παρέμεινε σταθερός σε όλη την επικράτεια της Ελλάδας. Επιπλέον, οι συνεταιρισμοί αύξησαν τα επίπεδα δανεισμού παρά το γεγονός ότι δεν απέκτησαν ένα αισθητά μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς. Ενώ τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα κατέλαβαν ένα μεγαλύτερο ποσοστό των καταθέσεων και δάνειζαν έναντι αυτών των αποθεμάτων, το έκαναν με ένα ρυθμό που ούτε ξεπερνούσε ούτε υπολείπετο του υπόλοιπου μέρους του χρηματοπιστωτικού τομέα στην Ελλάδα.

Ο λόγος που κάνουμε αυτή τη συζήτηση έχει να κάνει με το γεγονός ότι γνωρίζουμε πως τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι, ιστορικά, πολύ πιο ασφαλή καταφύγια κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης από τις παραδοσιακές τράπεζες. Η κλίμακα της ύφεσης στην Ελλάδα δεν επέτρεψε στα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να είναι απρόσβλητα από την κρίση. Αντίθετα, τα μεγάλα χαρτοφυλάκια των μη εξυπηρετούμενων δανείων δίνουν την αίσθηση της διαφθοράς και αντανακλούν τα λάθη της συνεταιριστικής δομής στην Κύπρο. Παρ' όλα αυτά, με τις κατάλληλες μεταρρυθμίσεις, οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα θα μπορούσαν να αυξήσουν το μερίδιο της αγοράς και τη σπουδαιότητά τους κατά τη διάρκεια μιας περιόδου τραπεζικής στασιμότητας στην Ελλάδα. Η επόμενη ενότητα παρουσιάζει μια λεπτομερή χρονοσειρά του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος κατά τη διάρκεια πριν το ξέσπασμα της κρίσης στην ευρωζώνη για όσους ενδιαφέρονται για μια αναλυτική άποψη της περιόδου.

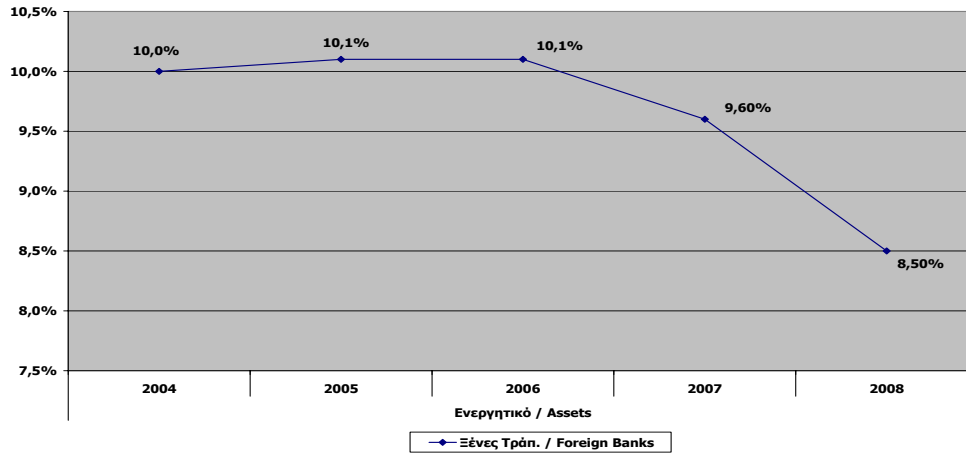
σελ. 7

ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ STRUCTURE OF GREEK BANKING SYSTEM
(μερίδιο αγοράς - market share)

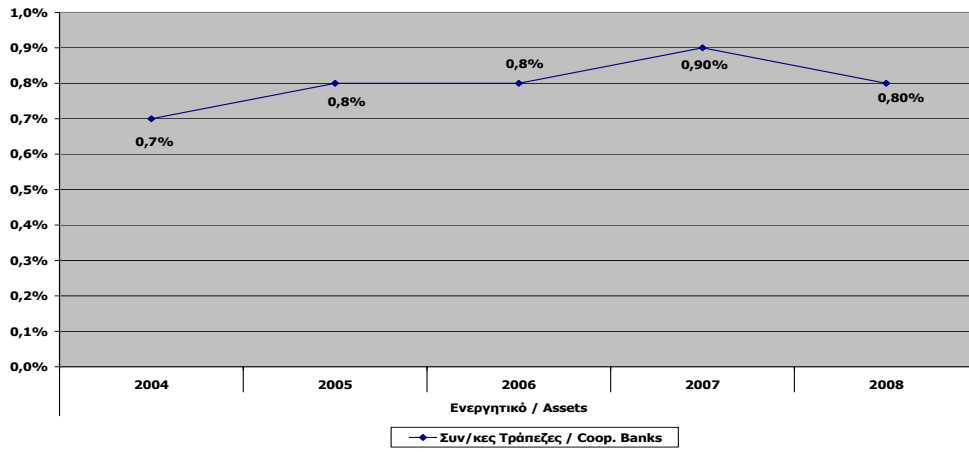
σελ. 8

ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ - STRUCTURE OF GREEK BANKING SYSTEM
(μερίδιο αγοράς - market share)

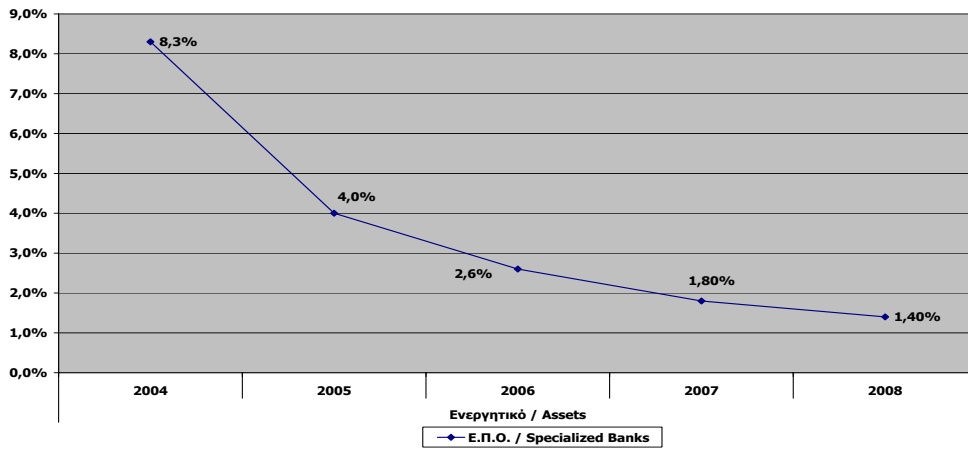
σελ. 9

ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ - STRUCTURE OF GREEK BANKING SYSTEM
(μερίδιο αγοράς - market share)

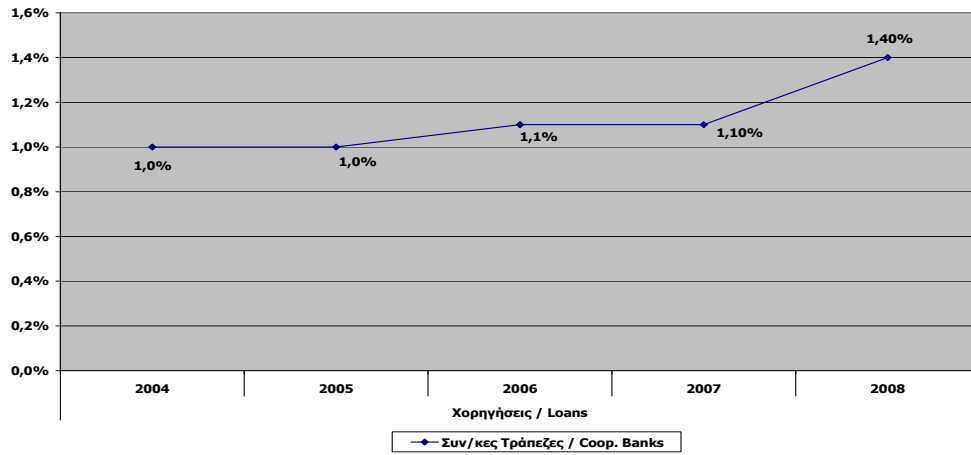
σελ. 10

ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ - STRUCTURE OF GREEK BANKING SYSTEM
(μερίδιο αγοράς - market share)

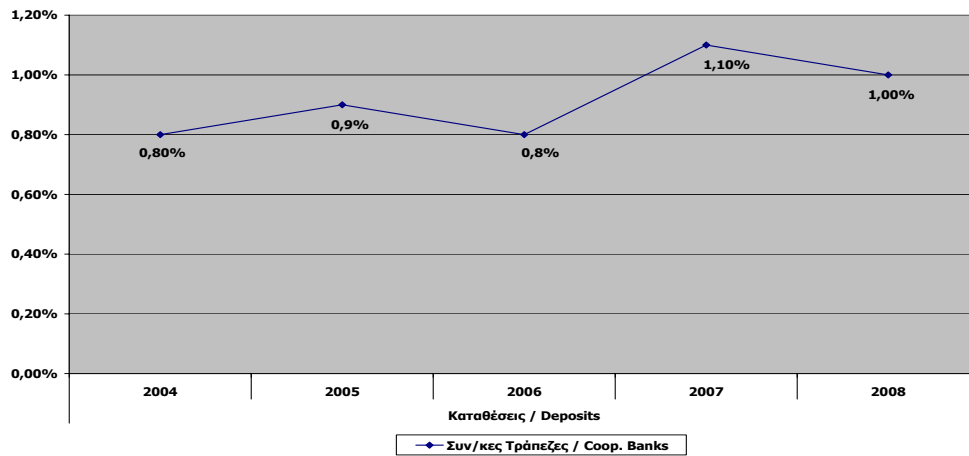
σελ. 11

ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ - STRUCTURE OF GREEK BANKING SYSTEM
(μερίδιο αγοράς - market share)

σελ. 14

ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ - STRUCTURE OF GREEK BANKING SYSTEM
(μερίδιο αγοράς - market share)

σελ. 18

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΕΤΙΑ 2004 - 2008
(ποσά σε εκατ. €)
TIME SERIES OF CONSOLIDATED FINANCIAL AND OTHER DATA OF THE CO-OPERATIVE BANKS OF GREECE FOR THE PERIOD 2004 - 2008
(figures in mil. €)

	2004	2005	% ΑΥΞΗΣΗ / INCREASE 2004-05	2006	% ΑΥΞΗΣΗ / INCREASE 2005-06	2007	% ΑΥΞΗΣΗ / INCREASE 2006-07	2008	% ΑΥΞΗΣΗ / INCREASE 2007-08	M.O. ΑΥΞΗΣΗΣ / AVERAGE INCREASE 2004-08
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ / ASSETS	1.593,49	2.041,84	28,14%	2.567,52	25,75%	3.290,56	28,16%	3.751,83	14,02%	24,02%
ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ / LOANS	1.270,08	1.598,26	25,84%	1.934,57	21,04%	2.543,74	31,49%	3.063,61	20,44%	24,70%
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ / DEPOSITS	1.272,41	1.677,20	31,81%	2.134,23	27,25%	2.614,60	22,51%	2.927,06	11,95%	23,38%
ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ / EQUITY CAPITAL	263,6	285,40	8,27%	347,35	21,71%	489,24	40,85%	512,67	4,79%	18,90%
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ / CO-OPERATIVE CAPITAL	165,68	170,32	2,80%	188,63	10,75%	235,96	25,09%	241,67	2,42%	10,27%
ΚΕΡΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ / NET PROFIT BEFORE TAXES	28,82	35,86	24,41%	43,31	20,79%	56,07	29,46%	50,62	-9,72%	16,24%
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ / BRANCHES	112	128	14,29%	145	13,28%	157	8,28%	177	12,74%	12,15%
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ / PERSONET	762	892	17,06%	974	9,19%	1.086	11,50%	1.238	14,00%	12,94%
ΜΕΛΗ / MEMBERS	144.176	160.136	11,07%	175.541	9,62%	187.347	6,73%	196.179	4,71%	8,03%

σελ. 26

**ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΘΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2008**
PERCENTAGE PARTICIPATION OF EACH CO-OPERATIVE BANK ON THE TOTAL ECONOMIC SIZES OF CO-OPERATIVE BANKS FOR 2008

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ / CO-OPERATIVE BANK OF	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ / ASSETS		ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ / DEPOSITS		ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ / LOANS		ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ / EQUITY CAPITAL		ΚΕΡΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ / NET PROFIT BEFORE TAXES	
	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA	248.173	6,61%	183.169	6,26%	195.298	6,37%	33.557	6,56%	3.417	6,75%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA	41.403	1,10%	28.987	0,99%	32.924	1,07%	10.149	1,98%	604	1,19%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W.MACEDONIA	53.441	1,42%	41.754	1,43%	42.741	1,40%	9.715	1,90%	220	0,43%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE	297.750	7,94%	252.850	8,64%	266.894	8,71%	37.987	7,42%	2.303	4,55%
ΕΒΡΟΥ / EVROS	51.746	1,38%	40.928	1,40%	38.882	1,27%	10.432	2,04%	180	0,36%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVVIA	102.275	2,73%	83.468	2,85%	87.057	2,84%	15.936	3,11%	1.102	2,18%
ΗΠΕΙΡΟΥ / EPIRUS	98.705	2,63%	83.226	2,84%	77.568	2,53%	12.807	2,50%	1.397	2,76%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI	137.381	3,66%	107.668	3,68%	103.492	3,38%	23.459	4,58%	3.021	5,97%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA	51.410	1,37%	33.850	1,16%	39.585	1,29%	15.327	3,00%	1.827	3,61%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA	68.681	1,83%	51.250	1,75%	58.646	1,91%	15.189	2,97%	-918	-1,81%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΙΜΝΟΥ/LESVOS-LIMNOS	77.614	2,07%	62.851	2,15%	60.881	1,99%	10.502	2,05%	68	0,13%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN	1.896.030	50,54%	1.496.390	51,12%	1.574.572	51,40%	19.916	3,89%	31.103	61,45%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESUS	62.051	1,65%	45.107	1,54%	50.502	1,65%	15.386	3,01%	497	0,98%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA	41.278	1,10%	28.536	0,97%	23.793	0,78%	8.340	1,63%	607	1,20%
ΣΕΡΡΩΝ / SERRES	55.309	1,47%	40.409	1,38%	42.748	1,40%	13.814	2,70%	640	1,26%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA	468.516	12,49%	346.616	11,84%	368.034	12,01%	80.037	15,64%	4.551	8,99%
ΣΥΝΟΛΟ / TOTAL	3.751.763	100,00%	2.927.060	100,00%	3.063.617	100,00%	511.653	100,00%	50.616	100,00%

σελ. 27

ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΘΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2007

PERCENTAGE PARTICIPATION OF EACH CO-OPERATIVE BANK ON THE TOTAL ECONOMIC SIZES OF CO-OPERATIVE BANKS FOR 2007

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ / CO-OPERATIVE BANK OF	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ / ASSETS		ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ / DEPOSITS		ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ / LOANS		ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ / EQUITY CAPITAL		ΚΕΡΑΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ / NET PROFIT BEFORE TAXES	
	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA	214.581	6,52%	164.680	6,30%	166.984	6,56%	33.556	6,86%	4.511	8,04%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA	36.468	1,11%	26.827	1,03%	28.192	1,11%	8.225	1,68%	1.681	3,00%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W.MACEDONIA	41.367	1,26%	29.864	1,14%	32.094	1,26%	10.488	2,14%	212	0,38%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE	257.168	7,82%	227.108	8,69%	215.024	8,45%	25.105	5,13%	2.213	3,95%
ΕΒΡΟΥ / EVROS	50.376	1,53%	41.684	1,59%	36.858	1,45%	7.789	1,59%	705	1,26%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVIA	88.638	2,69%	71.560	2,74%	70.303	2,76%	15.050	3,08%	1.531	2,73%
ΗΠΕΙΡΟΥ / EPIRUS	73.334	2,23%	58.528	2,24%	57.303	2,25%	12.352	2,52%	1.052	1,88%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI	119.476	3,63%	93.327	3,57%	94.434	3,71%	21.712	4,44%	2.516	4,49%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA	45.552	1,38%	29.335	1,12%	32.727	1,29%	14.082	2,88%	1.714	3,06%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA	73.034	2,22%	53.759	2,06%	61.615	2,42%	16.137	3,30%	906	1,62%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΙΜΝΟΥ/ LESVOS-LIMNOS	70.321	2,14%	51.795	1,98%	55.497	2,18%	10.003	2,04%	1.317	2,35%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN	1.673.759	50,87%	1.369.931	52,40%	1.312.795	51,61%	184.715	37,76%	30.113	53,71%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESUS	47.064	1,43%	31.604	1,21%	35.599	1,40%	14.921	3,05%	960	1,71%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA	44.378	1,35%	35.443	1,36%	22.544	0,89%	8.073	1,65%	982	1,75%
ΣΕΡΡΩΝ / SERRRES	51.969	1,58%	38.483	1,47%	40.465	1,59%	12.603	2,58%	610	1,09%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA	403.075	12,25%	290.677	11,12%	281.305	11,06%	94.434	19,30%	5.047	9,00%
ΣΥΝΟΛΟ / TOTAL	3.290.561	100,00%	2.614.604	100,00%	2.543.739	100,00%	489.244	100,00%	56.070	100,00%

σελ. 28

ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΘΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2006

PERCENTAGE PARTICIPATION OF EACH CO-OPERATIVE BANK ON THE TOTAL ECONOMIC SIZES OF CO-OPERATIVE BANKS FOR 2006

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ / CO-OPERATIVE BANK OF	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ / ASSETS		ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ / DEPOSITS		ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ / LOANS		ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ / EQUITY CAPITAL		ΚΕΡΑΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ / NET PROFIT BEFORE TAXES	
	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA	156.676	6,10%	120.391	5,64%	125.353	6,48%	31.499	9,07%	3.901	9,01%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA	31.175	1,21%	23.758	1,11%	22.737	1,18%	6.848	1,97%	342	0,79%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W.MACEDONIA	27.578	1,07%	16.831	0,79%	22.349	1,16%	9.548	2,75%	370	0,85%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE	205.872	8,02%	178.952	8,38%	164.027	8,48%	23.085	6,65%	2.176	5,02%
ΕΒΡΟΥ / EVROS	48.275	1,88%	40.047	1,88%	30.248	1,56%	7.508	2,16%	592	1,37%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVIA	75.310	2,93%	63.122	2,96%	57.201	2,96%	10.290	2,96%	1.807	4,17%
ΗΠΕΙΡΟΥ / EPIRUS	51.399	2,00%	42.085	1,97%	39.382	2,04%	8.121	2,34%	439	1,01%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI	90.114	3,51%	70.785	3,32%	71.368	3,69%	16.904	4,87%	2.705	6,25%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA	41.137	1,60%	27.352	1,28%	27.294	1,41%	12.079	3,48%	1.589	3,67%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA	76.533	2,98%	57.803	2,71%	63.841	3,30%	16.571	4,77%	1.107	2,56%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΙΜΝΟΥ/ LESVOS-LIMNOS	59.008	2,30%	46.217	2,17%	46.044	2,38%	8.607	2,48%	807	1,86%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN	1.285.529	50,07%	1.120.622	52,51%	961.765	49,71%	113.963	32,81%	22.136	51,12%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESUS	34.265	1,33%	23.565	1,10%	25.281	1,31%	10.311	2,97%	556	1,28%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA	36.864	1,44%	28.959	1,36%	18.955	0,98%	7.349	2,12%	874	2,02%
ΣΕΡΡΩΝ / SERRRES	44.046	1,72%	33.840	1,59%	33.601	1,74%	9.789	2,82%	263	0,61%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA	303.643	11,83%	239.896	11,24%	225.123	11,64%	54.882	15,80%	3.641	8,41%
ΣΥΝΟΛΟ / TOTAL	2.567.424	100,00%	2.134.225	100,00%	1.934.569	100,00%	347.354	100,00%	43.305	100,00%

σελ. 29

ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΘΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ
ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2005

PERCENTAGE PARTICIPATION OF EACH CO-OPERATIVE BANK ON THE TOTAL ECONOMIC SIZES OF CO-OPERATIVE BANKS FOR 2005

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ / CO-OPERATIVE BANK OF	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ / ASSETS		ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ / DEPOSITS		ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ / LOANS		ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ / EQUITY CAPITAL		ΚΕΡΔΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ / NET PROFIT BEFORE TAXES	
	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA	122.473	6,00%	88.860	5,30%	99.608	6,23%	22.249	8,02%	3.181	8,74%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA	31.609	1,55%	24.691	1,47%	17.966	1,12%	6.667	2,40%	134	0,37%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W.MACEDONIA	22.161	1,09%	13.722	0,82%	17.292	1,08%	8.289	2,99%	328	0,90%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE	181.370	8,88%	157.258	9,38%	141.582	8,86%	21.135	7,62%	1.899	5,22%
ΕΒΡΟΥ / EVROS	43.183	2,11%	35.808	2,14%	30.424	1,90%	7.225	2,60%	144	0,40%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVIA	64.168	3,14%	53.381	3,18%	47.535	2,97%	9.127	3,29%	1.591	4,37%
ΗΠΕΙΡΟΥ / EPIRUS	35.738	1,75%	28.003	1,67%	27.928	1,75%	7.139	2,57%	413	1,13%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI	74.303	3,64%	59.620	3,55%	57.646	3,61%	12.295	4,43%	2.279	6,26%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA	36.875	1,81%	26.826	1,60%	23.208	1,45%	8.451	3,04%	1.236	3,40%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA	78.506	3,84%	60.902	3,63%	70.186	4,39%	16.413	5,91%	931	2,56%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΙΜΝΟΥ/ LESVOS-LIMNOS	47.703	2,34%	36.296	2,16%	37.303	2,33%	8.379	3,02%	1.091	3,00%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN	970.583	47,53%	824.119	49,14%	772.488	48,33%	97.999	35,31%	19.005	52,21%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESUS	25.254	1,24%	17.584	1,05%	17.795	1,11%	7.497	2,70%	410	1,13%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA	29.821	1,46%	23.134	1,38%	15.081	0,94%	5.437	1,96%	876	2,41%
ΣΕΡΡΩΝ / SERRES	33.769	1,65%	24.345	1,45%	28.752	1,80%	9.142	3,29%	182	0,50%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA	244.368	11,97%	202.549	12,08%	193.471	12,11%	30.099	10,84%	2.701	7,42%
ΣΥΝΟΛΟ / TOTAL	2.041.884	100,00%	1.677.098	100,00%	1.598.265	100,00%	277.543	100,00%	36.401	100,00%

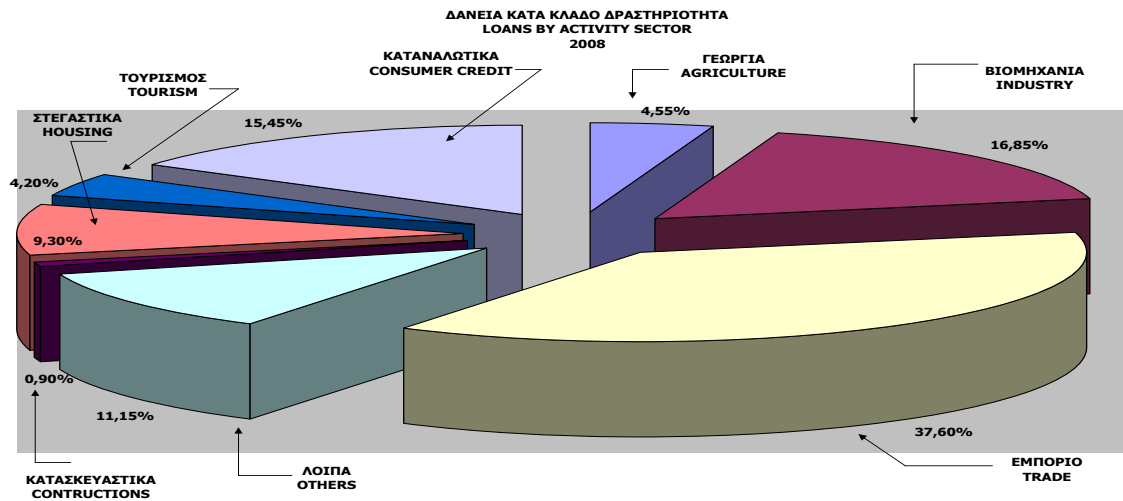
σελ. 30

ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΘΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2004

PERCENTAGE PARTICIPATION OF EACH CO-OPERATIVE BANK ON THE TOTAL ECONOMIC SIZES OF CO-OPERATIVE BANKS FOR 2004

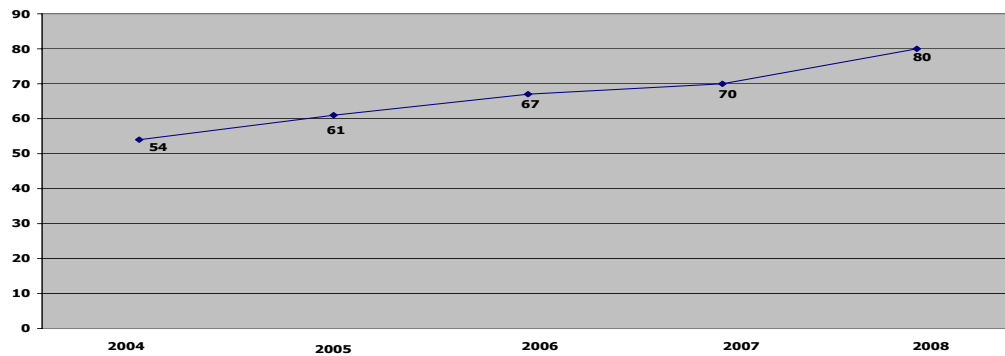
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ / CO-OPERATIVE BANK OF	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ / ASSETS		ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ / DEPOSITS		ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ / LOANS		ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ / EQUITY CAPITAL		ΚΕΡΔΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ / NET PROFIT BEFORE TAXES	
	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage	Σε εκατ. / in mil. €	Ποσοστό / Percentage
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA	98.089	6,17%	62.674	4,91%	80.169	6,32%	27.833	10,79%	2.500	8,01%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA	27.650	1,74%	20.343	1,59%	18.047	1,42%	6.218	2,41%	590	1,89%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W.MACEDONIA	18.628	1,17%	11.162	0,87%	13.514	1,07%	7.356	2,85%	263	0,84%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE	162.806	10,24%	136.499	10,70%	117.950	9,30%	19.740	7,65%	1.613	5,17%
ΕΒΡΟΥ / EVROS	42.233	2,66%	33.596	2,63%	29.819	2,35%	6.509	2,52%	1.000	3,20%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVIA	48.477	3,05%	39.653	3,11%	38.145	3,01%	7.179	2,78%	1.316	4,22%
ΗΠΕΙΡΟΥ / EPIRUS	35.074	2,21%	25.954	2,03%	27.315	2,15%	7.111	2,76%	290	0,93%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI	54.005	3,40%	41.547	3,26%	39.911	3,15%	9.164	3,55%	1.800	5,77%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA	32.405	2,04%	22.933	1,80%	20.065	1,58%	8.558	3,32%	1.071	3,43%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA	70.452	4,43%	52.935	4,15%	65.066	5,13%	15.477	6,00%	1.348	4,32%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΙΜΝΟΥ/ LESVOS-LIMNOS	47.700	3,00%	38.865	3,05%	36.860	2,91%	7.700	2,99%	1.000	3,20%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN	710.867	44,70%	608.585	47,69%	596.216	47,00%	83.265	32,29%	15.262	48,89%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESUS	17.903	1,13%	9.053	0,71%	12.886	1,02%	6.106	2,37%	567	1,82%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA	23.900	1,50%	16.300	1,28%	12.700	1,00%	6.100	2,37%	860	2,75%
ΣΕΡΡΩΝ / SERRES	18.433	1,16%	10.311	0,81%	15.267	1,20%	8.078	3,13%	0	0,00%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA	181.837	11,43%	145.709	11,42%	144.525	11,39%	31.510	12,22%	1.740	5,57%
ΣΥΝΟΛΟ / TOTAL	1.590.459	100,00%	1.276.119	100,00%	1.268.455	100,00%	257.904	100,00%	31.220	100,00%

σελ. 31

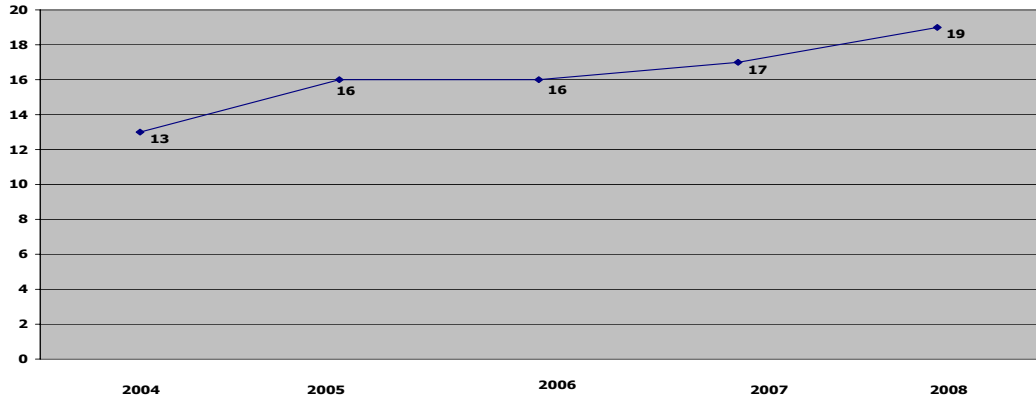
σελ. 35

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ Σ.Τ. Ν. ΚΡΗΤΗΣ
CHART OF GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-BANKS' NET WORK IN THE ISLAND OF CRETE
2004-2008**

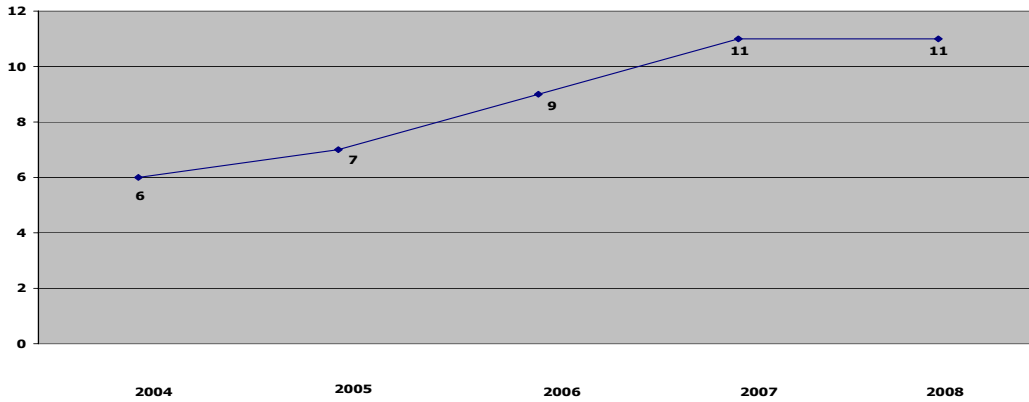
σελ. 39

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ Σ.Τ Ν . ΑΙΓΑΙΟΥ
CHART OF GEOPGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' NETWORK IN S.EAGEAN
2004-2008

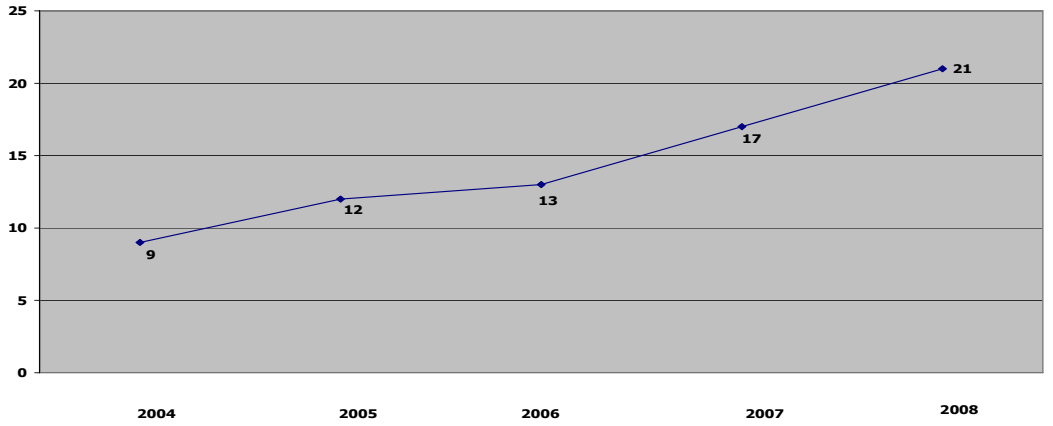
σελ. 40

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ Σ.Τ Β. ΑΙΓΑΙΟ
CHART OF GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' NET WORK IN N. AEGEAN
2004-2008

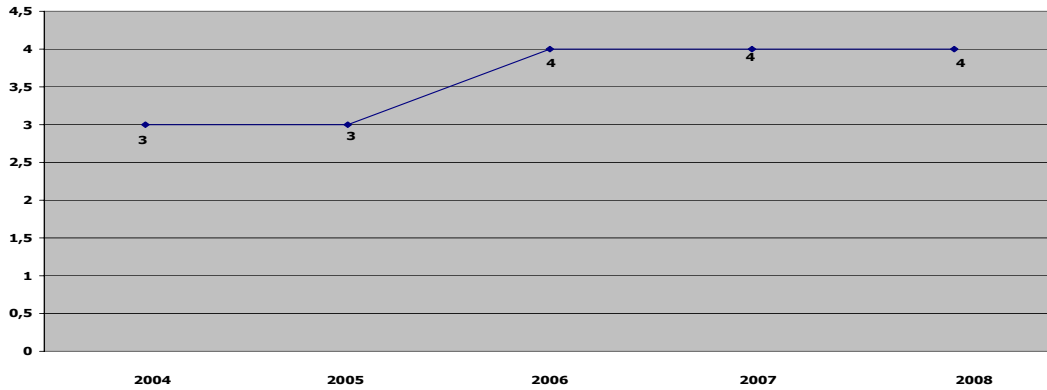
σελ. 41

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΙΚΤΥΟΥ Σ.Τ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
CHART OF GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' IN PELOPONNESE
2004-2008

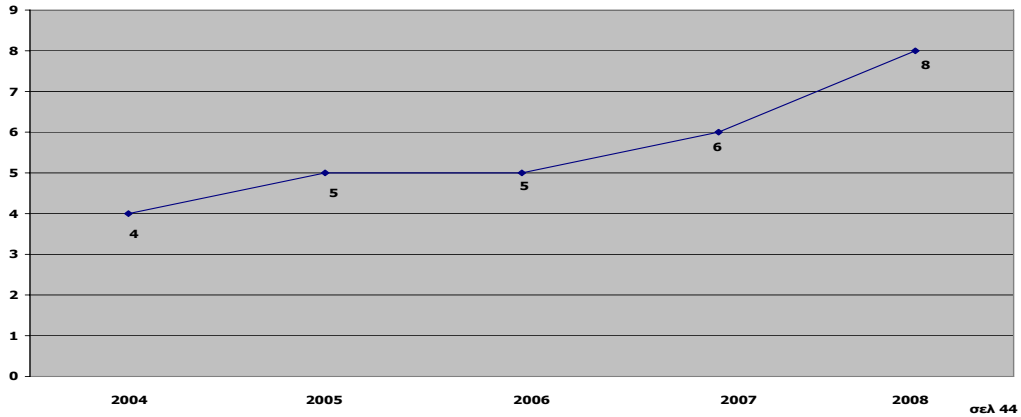
σελ. 42

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ Σ.Τ ΗΠΕΙΡΟΥ
CHART OF GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' NET WORK IN EPIRUS

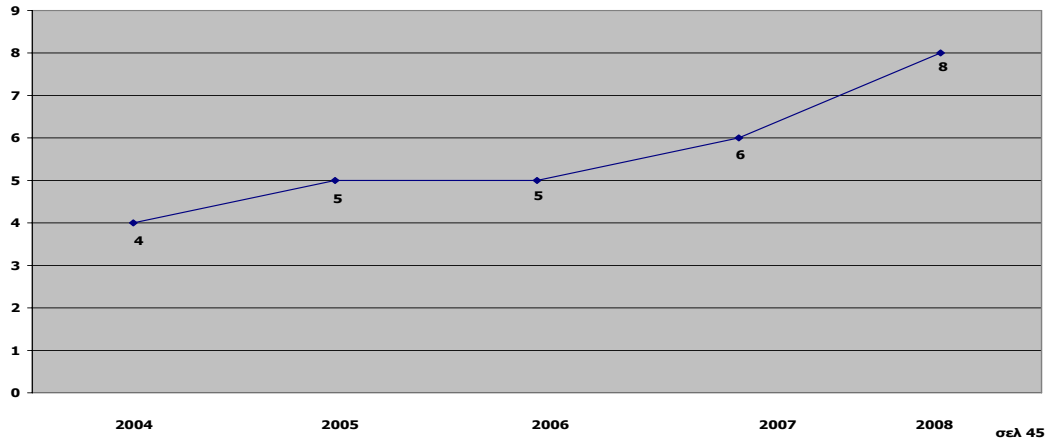

σελ. 43

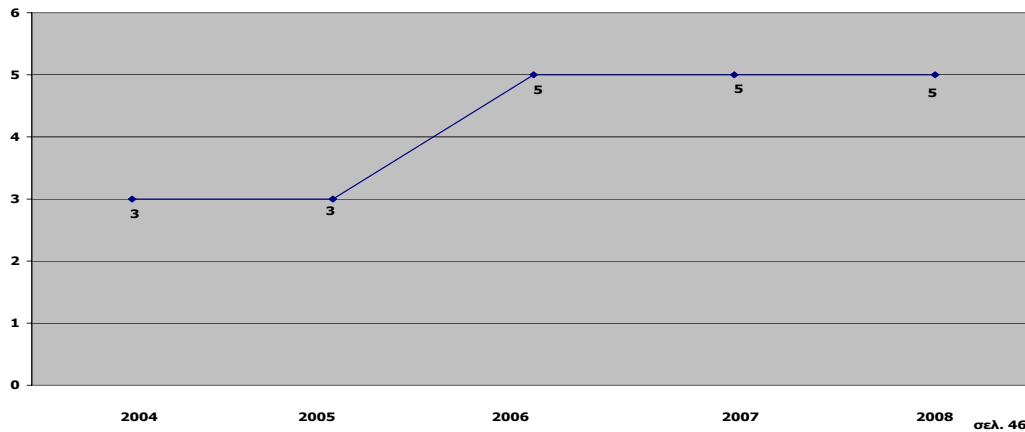
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤ
CHART OF GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' NET WORK IN THESSALY
2004-2008

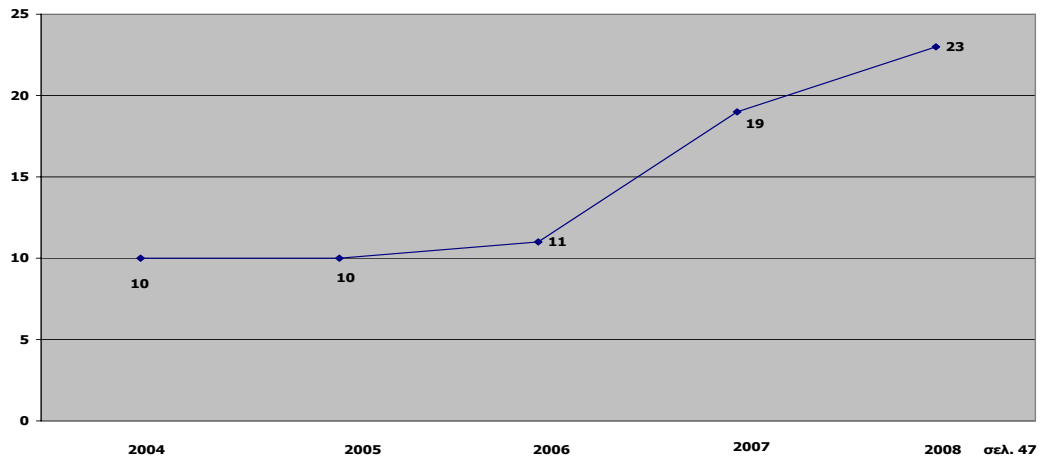
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ Σ.Τ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
CHART OF GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' IN MACEDONIA
2004-2008

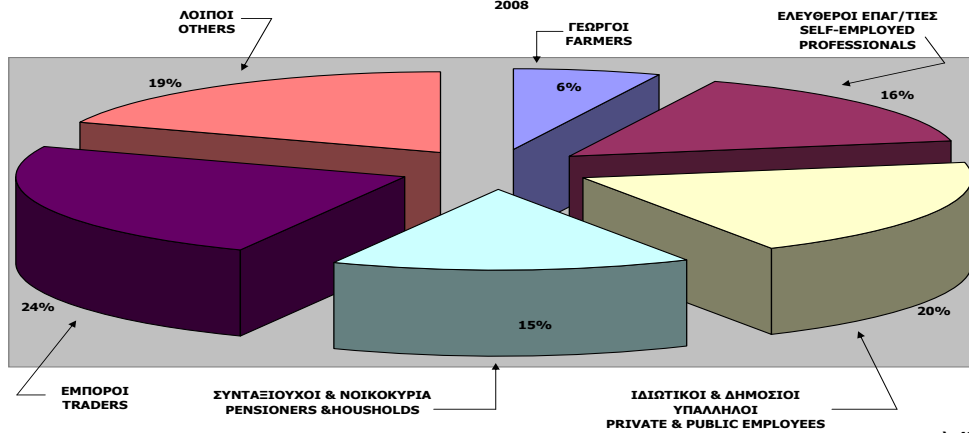
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤ ΘΡΑΚΗΣ
CHART OF GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' IN THRACE
2004-2008

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ Σ.Τ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF CO-OP BANKS' NET WORK IN MAIN LAND
2004-2008

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΕΛΩΝ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
DISTRIBUTION OF MEMBERS BY ACTIVITY SECTOR
2008

σελ. 49

ΚΕΡΔΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΠΡΟΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ ΣΥΝΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΕΤΙΑ 2004-2008
PROFIT BEFORE TAXES TO TOTAL ASSETS OF COOPERATIVE BANKS FOR THE LAST FIVE CALENDAR YEARS 2004-2008

ΣΥΝΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ / CO-OPERATIVE BANK OF	ΔΕΙΚΤΗΣ/RATIO 2004	ΔΕΙΚΤΗΣ/RATIO 2005	ΔΕΙΚΤΗΣ/RATIO 2006	ΔΕΙΚΤΗΣ/RATIO 2006	ΔΕΙΚΤΗΣ/RATIO 2008	M.O./AVERAGE 2003-2007
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA	2,65%	2,50%	2,49%	2,10%	1,38%	2,22%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA	1,87%	0,04%	1,10%	4,61%	1,46%	1,82%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W.MACEDONIA	0,50%	1,50%	3,86%	0,51%	0,04%	1,60%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE	1,10%	1,00%	1,06%	0,86%	0,07%	0,82%
ΕΒΡΟΥ / EVROS	2,36%	0,03%	1,23%	1,40%	0,03%	1,01%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVVIA	2,71%	2,50%	2,40%	1,73%	1,07%	2,08%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI	3,41%	3,00%	0,60%	2,11%	2,20%	2,26%
ΗΠΕΙΡΟΥ/EPYRUS	0,82%	0,09%	3,00%	1,43%	1,41%	1,35%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA	2,68%	3,40%	0,85%	3,76%	3,55%	2,85%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA	1,52%	0,01%	1,62%	1,24%	0,00%	0,88%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΗΜΝΟΥ / LESVOS - LIMNOS	0,65%	1,60%	1,45%	1,87%	0,01%	1,12%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN	2,14%	2,00%	1,37%	1,80%	1,64%	1,79%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESUS	2,44%	1,60%	1,34%	2,04%	0,08%	1,50%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA	2,20%	2,60%	1,72%	2,21%	1,47%	2,04%
ΣΕΡΡΕΣ / SERRES *	(-)	0,05%	2,37%	1,17%	1,16%	2,38%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA	0,97%	1,10%	1,20%	1,25%	0,10%	0,92%
ΣΤΑΘΜΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ / WEIGHTED INDEX	1,87%	1,44%	1,73%	1,88%	0,30%	1,44%

* Έναρξη εργασιών / Date of commencement of business 5/6/04

σελ. 50

ΚΕΡΔΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΠΡΟΣ ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΕΤΙΑ 2004-2008
PROFIT BEFORE TAXES TO EQUITY CAPITAL OF COOPERATIVE BANKS FOR THE LAST FIVE CALENDAR YEARS 2004-2008

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ CO-OPERATIVE BANK	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2004	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2005	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2006	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2007	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2008	M.O./AVERAGE 2003-2007
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA	8,79%	10,60%	12,38%	13,44%	10,18%	11,08%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA	8,14%	2,00%	4,99%	20,44%	5,95%	8,30%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W.MACEDONIA	1,32%	4,00%	13,16%	2,02%	2,26%	4,55%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE	8,35%	9,00%	9,43%	8,82%	6,06%	8,33%
ΕΒΡΟΥ / EVROS	14,36%	2,00%	7,89%	9,05%	1,73%	7,01%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVIA	17,16%	17,40%	17,56%	10,18%	6,92%	13,84%
ΗΠΕΙΡΟΥ/EPHROS	3,92%	4,40%	16,00%	8,52%	10,91%	8,75%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI	19,83%	18,50%	2,68%	11,59%	12,88%	13,10%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA	10,54%	14,60%	5,41%	12,17%	11,92%	10,93%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA	6,65%	5,70%	5,40%	5,61%	(-)	4,67%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΗΜΝΟΥ / LESVOS - LIMNOS	4,19%	9,00%	6,68%	13,17%	0,05%	6,62%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN	17,16%	19,40%	9,37%	16,30%	15,73%	15,59%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESUS	6,91%	5,50%	3,87%	6,44%	3,23%	5,19%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA	8,21%	13,40%	19,42%	12,17%	7,28%	12,10%
ΣΕΡΡΕΣ / SERRES *	(-)	2,00%	11,90%	4,84%	4,63%	4,67%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA	5,83%	9,00%	6,63%	5,34%	5,69%	6,50%
ΣΤΑΘΜΙΚΟΣ.ΔΕΙΚΤΗΣ / WEIGHTED INDEX	9,42%	9,16%	9,55%	10,01%	7,03%	9,03%

* Έναρξη εργασιών / Date of commencement of business 23/12/03

σελ. 52

ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΚΕΡΔΗ ΠΡΟΣ ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΕΤΙΑ 2004-2008
RESERVED PROFITS TO NET PROFITS OF THE LAST 5 CALENDAR YEARS 2004-2008

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ / OPERATIVE BANK OF	CO	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2004	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2005	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2006	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2007	ΔΕΙΚΤΗΣ /RATIO 2008	M.O./AVERAGE 2003-2007
ΑΧΑΪΚΗ / ACHAIA		46,95%	48,50%	55,30%	58,89%	56,56%	53,24%
ΔΡΑΜΑΣ / DRAMA		64,04%	15,25%	33,90%	84,45%	52,19%	49,97%
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ/W. MACEDONIA		0,00%	0,00%	100,00%	100%	100,00%	60,00%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ / DODECANESE		50,61%	42,50%	61,59%	62,21%	39,62%	51,31%
ΕΒΡΟΥ / EVROS		58,54%	100%	26,83%	100%	100,00%	77,07%
ΕΥΒΟΙΑΣ / EVIA		68,31%	60,60%	62,14%	61,92%	27,20%	56,03%
ΗΠΕΙΡΟΥ/EPHROS		29,59%	66,92%	25,54%	40,10%	39,92%	40,41%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / THESSALI		81,04%	96,09%	80,66%	80,25%	78,62%	83,33%
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ / KARDITSA		61,65%	49,80%	42,71%	31,39%	30,36%	43,18%
ΛΑΜΙΑΣ / LAMIA		53,37%	100%	62,27%	0,00%	0,00%	43,13%
ΛΕΣΒΟΥ-ΛΗΜΝΟΥ / LESVOS-LIMNOS		64,86%	72,21%	56,34%	97,89%	100,00%	78,26%
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ / PANCRETAN		63,20%	73,13%	74,68%	81,40%	74,19%	73,32%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ/PELOPONNESE		100,00%	100%	100,00%	100%	100,00%	100,00%
ΠΙΕΡΙΑΣ / PIERIA		53,18%	65,65%	69,39%	90,64%	90,32%	73,84%
ΣΕΡΡΕΣ / SERRES *		0,00%	0,00%	0,00%	10,39%	40,14%	12,63%
ΧΑΝΙΩΝ / CHANIA		56,00%	56,40%	49,46%	45,16%	42,73%	49,95%
ΣΤΑΘΜΙΚΟΣ.ΔΕΙΚΤΗΣ / WEIGHTED INDEX		60,81%	59,19%	56,30%	65,29%	60,74%	60,47%

* Έναρξη εργασιών / Date of commencement of business 23/12/03

σελ. 54

Παράρτημα Δ: Η αγροτική επανεπένδυση και η αστική επιχειρηματικότητα

Η συμβολή του κινήματος των συνεταιριστικών τραπεζών στην περιφερειακή ανάπτυξη έχει μεγάλη σημασία, δεδομένου ότι έρχεται να καλύψει ένα κενό στην ιδιωτική αγορά. Οι συνεταιριστικές τράπεζες, με τα μέλη τους ως ιδιοκτήτες, συμβάλουν στην επέκταση της πρόσβασης σε τραπεζικές υπηρεσίες ακόμη και σε απομακρυσμένες περιοχές. Εγγενώς τοπικές, οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν είναι τόσο εκτεθειμένες στον τραπεζικό κίνδυνο όπως οι υπόλοιπες τράπεζες, που αποτελεί χαρακτηριστικό του σύγχρονου τραπεζικού συστήματος. Συγκεκριμένα, στις αγροτικές περιοχές, ο αγροτουρισμός θα μπορούσε να κεφαλαιοποιήσει τη φήμη της Ελλάδας ως επιθυμητός τουριστικός προορισμός και να δώσει νέα ζωή στην ύπαιθρο. Σε αυτή την ενότητα θα

εξετάσουμε τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις του αγροτουρισμού στις αγροτικές περιοχές μέσα από μια επιλογή χωρών που έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά με την Ελλάδα.

Η Ελλάδα, ειδικότερα, είναι μια χώρα με μεγάλη δυνατότητα ανάπτυξης, δεδομένου ότι κατέχει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα λόγω της μεγάλης περιφερειακής βιοποικιλότητας. Η ποιότητα και η διατροφική αξία των ελληνικών αγροτικών προϊόντων έχει αναγνωρισθεί ευρέως τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στις ξένες αγορές—για παράδειγμα, η εξαγωγή των ψαριών απευθείας από τους ψαράδες της Καλύμνου προς τους καταναλωτές στη Γερμανία, ακολουθώντας την λεγόμενη τάση «η θάλασσα στο τραπέζι», που αναδύεται σε πολλά εστιατόρια υψηλής ποιότητας. Τέλος, υπάρχουν παραδείγματα επιτυχημένων γεωργικών επιχειρήσεων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με μικρότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα από ό, τι στην Ελλάδα, με τη Γερμανία είναι η πιο επιτυχημένη ανάμεσά τους με τους «βιολογικούς» συνεταιρισμούς και τις αγορές της.

Δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η συμβολή του πρωτογενούς τομέα στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) μειώθηκε από το 9,9% το 1995 στο 3,3% το 2008. Το μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην εγχώρια παραγωγή μειώθηκε κατά 6,6% το 1995 και κατά ένα επιπλέον 3,3% του ΑΕΠ μέχρι το 2000 (ΟΤΟΕ 2013). Είναι προφανές ότι το μερίδιο της παραγωγής του γεωργικού τομέα βρίσκεται σε πτωτική τάση στην Ελλάδα σε πολύ υψηλότερα ποσοστά από ό, τι σε οποιαδήποτε άλλη χώρα. Ορισμένες εκτιμήσεις δείχνουν ότι ο πολλαπλασιαστής του γεωργικού τομέα στο ΑΕΠ είναι περίπου 5, που σημαίνει ότι μια μονάδα ανάπτυξης σε αυτόν τον τομέα μπορεί να έχει πενταπλάσια απήχηση (Alpha Bank 2009, ΟΤΟΕ 2013).

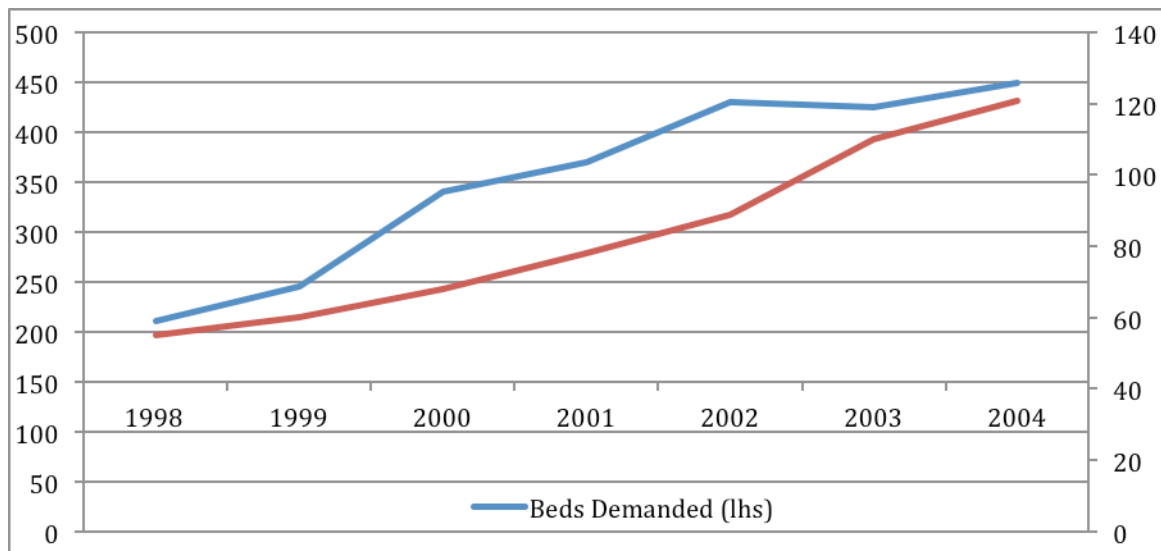
Η μείωση της συνεισφοράς του γεωργικού τομέα στις οικονομίες πολλών χωρών σίγουρα οφείλεται στον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης που καταγράφει ο τομέας των υπηρεσιών. Ωστόσο, παρά την μεγάλη πτώση του, ο γεωργικός τομέας εξακολουθεί να είναι ένας από τους βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας. Βέβαια, η παραδοσιακή θεωρία της ανάπτυξης θα επικροτούσε τη μετάβαση από τη γεωργία στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες, ως ποσοστό του ΑΕΠ, αλλά τα σύγχρονα και εξελισσόμενα γούστα προσφέρουν μεγάλη προστιθέμενη αξία σε εξειδικευμένα πρωτογενή προϊόντα. Επιπλέον, η γεωργία είναι λιγότερο επιρρεπής σε δραματικές διακυμάνσεις στον τομέα του τουρισμού, ο οποίος αποτελεί τον κύριο όγκο της επέκτασης των υπηρεσιών στην Ελλάδα.

Υπάρχει πλέον διαδεδομένη ζήτηση στην εγχώρια αγορά και στις ξένες αγορές για πρωτογενή προϊόντα υψηλής και πιστοποιημένης ποιότητας. Ωστόσο, τα περισσότερα ελληνικά γεωργικά προϊόντα δεν είναι πιστοποιημένα. Τα συγκεκριμένα προϊόντα περιλαμβάνουν το ελαιόλαδο, το κρασί και τα λαχανικά. Στην περίπτωση των λαχανικών, οι κοινοτικοί κανονισμοί που απαιτούν υποχρεωτική τυποποίηση συνήθως δεν εφαρμόζονται ενώ στην περίπτωση του ελαιόλαδου η τυποποίηση και η πιστοποίηση της ποιότητας εξακολουθούν να κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, όπως αποδεικνύεται από τις εγχώριες πωλήσεις και τις εξαγωγές. Στην Ελλάδα λειτουργούν 6350 αγροτικοί συνεταιρισμοί υπό την αιγίδα της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας

Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ). Αυτό το είδος των γεωργικών συνεταιριστικών θα μπορούσε να σχηματίσει ισχυρούς επιχειρηματικούς ομίλους για τη δημιουργία χρηματοπιστωτικών συνεταιρισμών (ΟΤΟΕ 2013).

Ως παράδειγμα, η ιταλική βιομηχανία αγροτουρισμού αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς. Ο αριθμός των ανθρώπων που ήθελαν να επισκεφθούν περιοχές αγροτουρισμού την περίοδο μεταξύ 1998-2004 ήταν πολύ μεγαλύτερος από τον αριθμό των κλινών (Σχήμα 1d). Αυτό δείχνει ξεκάθαρα ότι υπάρχει υψηλό επίπεδο ζήτησης, με τους ιταλούς προμηθευτές να έχουν δυσκολία να καλύψουν τη ζήτηση (Santeramo et al. 2008). Σύμφωνα με αυτούς τους συγγραφείς, τόσο ο τουρισμός όσο και ο αγροτουρισμός είναι πολυτελείς υπηρεσίες και ως εκ τούτου ελαστικές ως προς το εισόδημα. Η σύστασή τους για τον τομέα του αγροτουρισμού είναι να εντατικοποιηθούν οι καμπάνιες μάρκετινγκ στις χώρες με υψηλά ποσοστά αύξησης του εισοδήματος, ενώ την ίδια στιγμή να συνεχιστεί η προβολή του στις χώρες με μέτρια επίπεδα ανάπτυξης, αλλά η εστίαση να είναι προς τους πολίτες με υψηλά εισοδήματα ώστε να διατηρηθεί το μερίδιο αγοράς. Κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-08, ο τουρισμός στην Ιταλία, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ισλανδία και την Πορτογαλία υπέστη σημαντικές ζημιές εξαιτίας της πτώσης της παγκόσμιας αγοραστικής δύναμης (Kim 2012). Ωστόσο, με συνεχή επανεπένδυση σε εκστρατείες μάρκετινγκ σε όλο τον κόσμο, η Ιταλία, η οποία είναι ο πέμπτος μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός στον κόσμο, σιγά-σιγά ανακάμπτει (Xinhua 2012). Ακολουθώντας το πλαίσιο των συστάσεων των Santeramo et al., που προτάθηκαν στη μελέτη τους που δημοσιεύθηκε πριν από την κρίση, η Ιταλία αύξησε τις προσπάθειες μάρκετινγκ σε παγκόσμιο επίπεδο και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των τουριστικών εισροών από χώρες με υψηλά ποσοστά αύξησης του εισοδήματος.

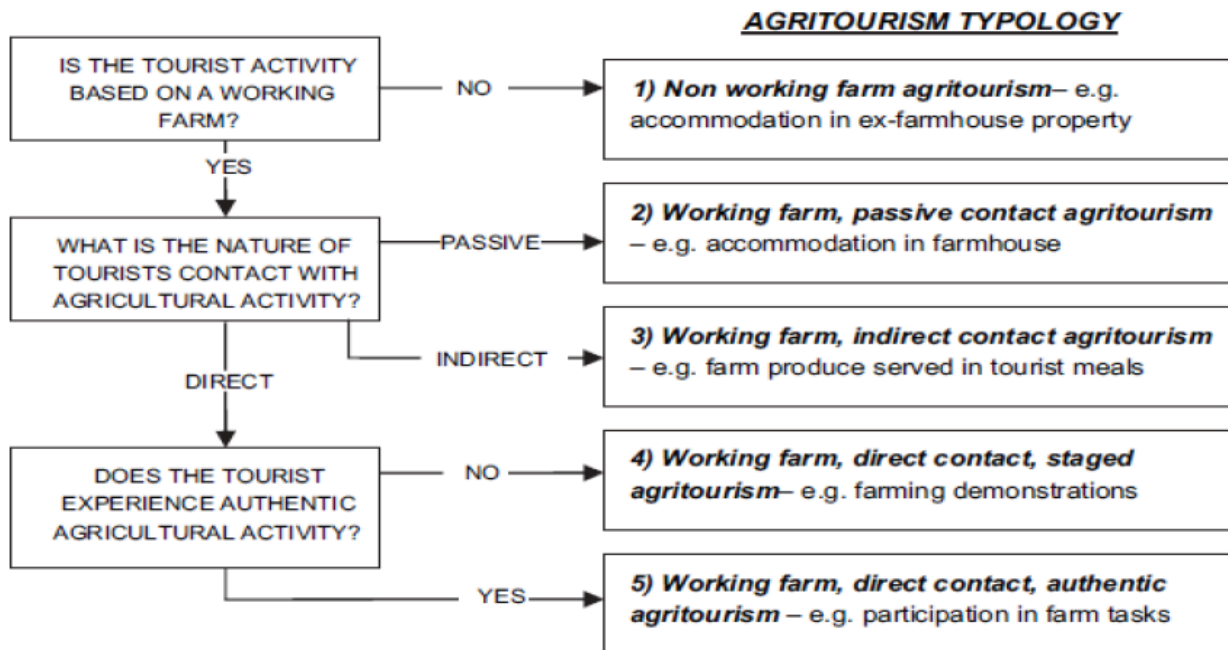
Figure 1d: Trend of Foreign Agrotourists to Italy and Total Number of Beds (in thousands)

Source: Santeramo et al. 2008

Οι τοπικοί χρηματοπιστωτικοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως μέσο για τη βελτίωση της οργάνωσης των τοπικών γεωργικών συνεταιρισμών, έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στις διεθνείς αγορές για τα γεωργικά προϊόντα και τις υπηρεσίες. Οι τομείς της γεωργίας και του αγροτουρισμού μπορούν να παραμείνουν οι βασικοί μοχλοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, αν, όπως συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αποδοθεί η δέουσα προσοχή στην τήρηση υψηλών προτύπων ποιότητας. Τόσο το σχήμα 2d όσο και ο συνοδευτικός πίνακας 1d προβάλλουν το τοπίο των τύπων αγροτουρισμού και την παγκόσμια ανάπτυξη αυτών των βιομηχανιών.

Figure 2d: Typology Flow Chart for Defining Agrotourism

Source: Philip, Hunter, and Blackstock 2010, 756

Table 1d: Agrotourism Growth Globally

<u>Countries</u>	<u>Arrivals*</u>	<u>Share*</u>	<u>AGR**</u>	<u>Countries</u>	<u>Arrivals*</u>	<u>Share*</u>	<u>AGR**</u>
Germany	211,651	48.3%	-4.5%	Ireland	2,152	0.5%	36.2%
United Kingdom	31,208	7.1%	16.1%	Japan	1,546	0.4%	27.3%
USA	29,417	6.7%	41.6%	Czech Republic	1,270	0.3%	110.1%
Netherlands	26,635	6.1%	5.8%	Hungary	1,197	0.3%	81.9%
France	23,398	5.3%	40.5%	New Zealand	991	0.2%	14.5%
Switzerland	20,764	4.7%	36.4%	Finland	964	0.2%	37.1%
Austria	18,356	4.2%	6.4%	Greece	700	0.2%	7.4%
Belgium-Lux	17,141	3.9%	10.9%	Russian Fed	629	0.1%	35.2%
Denmark	5,228	1.2%	24.5%	Brazil	491	0.1%	64.9%
Sweden	4,490	1.0%	27.7%	South Africa	472	0.1%	74.6%
Canada	4,476	1.0%	46.8%	Slovak Republic	446	0.1%	41.3%
Spain	3,721	0.8%	54.9%	Portugal	428	0.1%	3.3%
Australia	3,558	0.8%	37.9%	Argentina	340	0.1%	26.1%
Israel	3,100	0.7%	-8.4%	Venezuela	311	0.1%	7.4%
Slovenia	2,634	0.6%	28.0%	Mexico	218	0.05%	35.5%
Norway	2,448	0.6%	75.2%	China	208	0.05%	130.6%
Poland	2,229	0.5%	67.1%	World	438,294	100.0%	5.8%

(*) Mean from 2002 to 2004 (**) Average growth rate from 2002 to 2004

Source: Santeramo et al. 2008

Η Τουρκία είναι ένα άλλο καλό παράδειγμα που μπορεί να χρησιμεύσει ως μέτρο σύγκρισης με την Ελλάδα. Οι δύο χώρες δεν έχουν μόνο κοινή ιστορία και γεωγραφία, αλλά ο τουρισμός αποτελεί επίσης ένα πολύ σημαντικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης για την κάθε χώρα. (Η Τουρκία έχει διπλάσιες τουριστικές εισροές από την Ελλάδα). Βέβαια, ο αγροτουρισμός δεν είναι κάτι το καινούργιο στην Τουρκία, αλλά δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος αν και υπάρχουν μελέτες με επίκεντρο τις μελλοντικές προσδοκίες, τα μακροπρόθεσμα οφέλη, και την αντίληψη για τον τουρκικό αγροτουρισμό.

Αν και η Τουρκία δέχεται πολύ περισσότερους τουρίστες από την Ελλάδα, ο κλάδος του αγροτουρισμού βρίσκεται ακόμη στην αρχική του φάση (Karabati, Dogan, Pinar και Celic 2009). Η κυβέρνηση δεν εμπλέκεται στην ανάπτυξη του τουρκικού αγροτουρισμού, ωστόσο πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις, ιδιαίτερα το Bugday Association, προωθούν τον αγροτουρισμό στην Τουρκία. Προγράμματα όπως το TaTuTa (οικο-αγροτουρισμός και εθελοντική ανταλλαγή) υλοποιήθηκαν ως μια μέθοδο για τους εθελοντές με σκοπό να έρθουν και να μείνουν σε αγροκτήματα με αντάλλαγμα την εργασία τους. Αυτά τα προγράμματα είναι, φυσικά, πολύ παρόμοια με το πρόγραμμα που είναι παγκοσμίως γνωστό ως WWOOF (World Wide Ευκαιρίες για βιολογικά αγροκτήματα), αλλά με το TaTuTa οι άνθρωποι μπορούν ακόμη και να φιλοξενηθούν από μια αγροτική οικογένεια, με αντάλλαγμα ένα χρηματικό ποσό, και να πάρουν μια γεύση της καθημερινής αγροτικής ζωής.

Η Ελλάδα είναι γνωστή για τα πολλά γραφικά νησιά της και στηρίζεται στο παραδοσιακό μοντέλο τουρισμού «ήλιος-θάλασσα-άμμος». Η πρόσφατη ανάκαμψη του εποχιακού τουρισμού είναι ένα ενθαρρυντικό σημάδι για την περαιτέρω ανάπτυξη (πίνακας 2d). Μια ανάλογη χώρα στη Μεσόγειο είναι η Κύπρος. Η Κύπρος τα έχει πάει καλά με το μοντέλο «ήλιος-θάλασσα-άμμος», αλλά αυτή η μορφή τουρισμού είναι εποχιακή και συγκεντρωμένη στις παράκτιες περιοχές (Sharpley 2002).

Για να ελαφρύνει το βάρος του παράκτιου τουρισμού και να ενισχύσει την ανάπτυξη της υπαίθρου, η Κύπρος έχει ξεκινήσει την ανάπτυξη των αγροτουριστικών προορισμών, πολλά από τα οποία είναι συνήθως θέρετρα ανάμεσα σε λόφους. Η πολιτική αυτή ξεκίνησε με την αντίληψη ότι θα αποτελέσει μια πηγή συμπληρωματικού εισοδήματος για τους ανθρώπους στις αγροτικές περιοχές. Για το σκοπό αυτό, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (ΚΟΤ) χρηματοδότησε προγράμματα παροχής κινήτρων με την επιδότηση των δανείων προς εκείνες τις αγροτικές επιχειρήσεις που θα προχωρούσαν στην αποκατάσταση και τη μετατροπή των εγκαταστάσεων τους για αγροτικό τουρισμό. Οι χρηματοπιστωτικοί συνεταιρισμοί μπορούν να εκπληρώσουν το ρόλο της ανάπτυξης μέσω εξειδικευμένων δομών δανεισμού. Επίσης, καταβλήθηκαν προσπάθειες για να ενθαρρυνθούν οι κυπριακές κοινωνικοπολιτισμικές πρακτικές, όπως οι γαστρονομικές ικανότητες, η λαϊκή μουσική και οι παραδοσιακές τέχνες. Έγινε επίσης αντιληπτό ότι η επιτυχία του αγροτουρισμού θα εξαρτηθεί από το αποτελεσματικό μάρκετινγκ, τη δημιουργία επαγγελματικών ενώσεων και τη δικτύωση.

Όλα αυτά δεν υπονοούν με κανέναν τρόπο ότι ο αγροτουρισμός αποτελεί πανάκεια για τα δεινά των αγροτικών περιοχών στην Ελλάδα. Οι λύσεις για την Ελλάδα πρέπει να είναι πολυδιάστατες και να εξαρτώνται από διάφορα επίπεδα στήριξης, δηλαδή σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Μερικές από τις ελλείψεις του αγροτουρισμού θα πρέπει να αντιμετωπιστούν κατάματα με την ελπίδα της βελτίωσης από τις προηγούμενες εμπειρίες. Σε μια μελέτη για την Κύπρο που έχει εφαρμογή για την περίπτωση της Ελλάδας, ο Sharpley (2002) σημειώνει ότι ενώ η αποκατάσταση παραδοσιακών ιδιοτήτων και η αποκατάσταση των παραδοσιακών πολιτιστικών πρακτικών ως μέσο για την ανάπτυξη του τομέα του αγροτουρισμού μπορεί να είναι επιτυχής, θα εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των στόχων αυτών των δραστηριοτήτων και του τι μπορεί πραγματικά να επιτευχθεί. Αν και η αρχική πρόθεση για τον αγροτουρισμό στην Κύπρο ήταν η παροχή ενός συμπληρωματικού εισοδήματος, η απόδοση δεν ήταν αρκετή για να καλύψει ακόμη και την αρχική επένδυση. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο μικρό μέγεθος των ίδιων των επιχειρήσεων και εν μέρει στη χαμηλή πληρότητα, καθώς οι τουρίστες με υψηλά εισοδήματα από τις νεότερες αγορές δεν είχαν αποτελέσει στόχο προσέλκυσης και οι υψηλές τιμές αποδείχθηκαν ότι είναι αντικίνητρο τόσο για τους εγχώριους επισκέπτες όσο και για τους διεθνείς πελάτες των επιχειρήσεων. Επιπλέον, τα περισσότερα χωριά εξακολουθούσαν να μην έχουν τις κατάλληλες εγκαταστάσεις για να ικανοποιήσουν επαρκώς τις ανάγκες των τουριστών, ενώ η πλειοψηφία των επιχειρήσεων αγροτουρισμού δεν διέθεταν τις κατάλληλες γνώσεις και δεν είχαν τα απαιτούμενα προσόντα για να παρέχουν αποτελεσματική και ποιοτική εξυπηρέτηση. Ο τομέας του μάρκετινγκ στον αγροτουρισμό αποτελούσε επίσης πρόβλημα, καθώς η πλειοψηφία των τουριστικών πρακτόρων επικεντρώθηκε στην αγορά του μαζικού τουρισμού. Η χαμηλή απόδοση σε σύγκριση με τις μη ρεαλιστικές

προσδοκίες και τις αρχικά υψηλές επενδύσεις δεν προσέφεραν κανένα κίνητρο για τη συνέχιση των τεχνικών και οικονομικών επενδύσεων. Τα χαμηλότερα επίπεδα της ροής κεφαλαίων επηρέασαν αρνητικά τις μικρότερες επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να απορροφηθούν από μεγαλύτερες επιχειρήσεις, οδηγώντας έτσι στην απώλεια της μοναδικής γοητείας που διαθέτει ο κλάδος του αγροτουρισμού.

Μια ιδέα είναι να αναδειχθεί ο πιθανός γάμος των συνεταιριστικών τραπεζών με την τοπική ανάπτυξη. Αυτό θα μπορούσε να λάβει τη μορφή όχι μόνο του αγροτουρισμού, αλλά και του θρησκευτικού και του αρχαιολογικού τουρισμού ή οποιασδήποτε άλλης επιχειρηματικής προσπάθειας που θα βασίζεται στη μοναδικότητα των περιφερειών και των πόλεων στην Ελλάδα. Εμείς δεν χρειάζεται να περιορίσουμε τη συζήτηση στον τουρισμό, αλλά μπορεί να δούμε προοπτικές από την άποψη της βιολογικής γεωργίας και άλλων βιομηχανιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Όποια και αν είναι η συγκεκριμένη βιομηχανία, το γεγονός είναι ότι ενδέχεται να αποτελέσει έναν σημαντικό τομέα για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων ανάμεσα στα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, πολλά εκ των οποίων προσφέρουν εκπαίδευση όσον αφορά τον σχεδιασμό για μικρές επιχειρήσεις και τη λειτουργία των βέλτιστων πρακτικών.

Table 2d: Tourist Activities Rebounding (Bank of Greece)

Table 1.4.8. TOURIST ACTIVITY

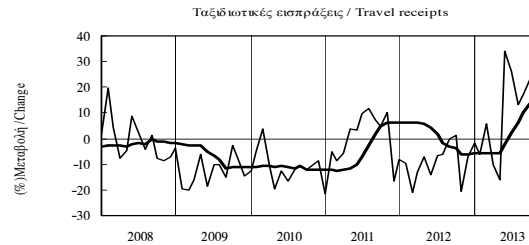
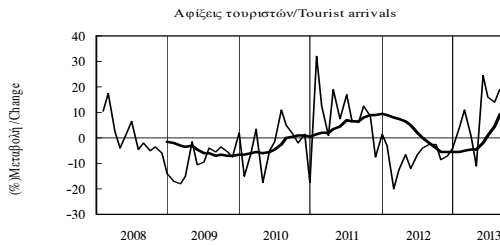
Περίοδος Period	Αφίξεις τουριστών (1),(2) / Tourist arrivals (1),(2)				Ταξιδιωτικές εισπράξεις σε τιμές 2009 (1),(2),(3) Travel receipts in 2009 prices (1),(2),(3)			
	Χιλιάδες άτομα Thousands	(% Μεταβολή/ Change			Εκατ. ευρώ Million euros	(% Μεταβολή/ Change		
		Προηγούμενου έτους Previous year	Σορευτικής περιόδου Cumulative period	Κινητού μέσου 12 μηνών 12-month moving average		Προηγούμενου έτους Previous year	Σορευτικής περιόδου Cumulative period	Κινητού μέσου 12 μηνών 12-month moving average
2008	15939	-1,4	-	-	11751,4	-1,7	-	-
2009	14915	-6,4	-	-	10417,1	-11,4	-	-
2010	15007	0,6	-	-	9144,5	-12,2	-	-
2011	16427	9,5	-	-	9729,2	6,4	-	-
2012	15518	-5,5	-	-	9157,1	-5,9	-	-
2012 II	3849	-8,3	-9,0	1,9	2182,7	-9,2	-10,0	1,9
III	8655	-3,0	-5,3	-4,1	5705,4	-2,0	-4,6	-3,8
IV	2035	-7,4	-5,5	-5,5	894,7	-16,2	-5,9	-5,9
2013 I	1023	4,6	4,6	-4,5	357,9	-4,4	-4,4	-5,4
II	4397	14,2	12,3	1,0	2677,7	22,7	18,7	2,0
III	10113	16,8	15,2	12,0	6693,1	17,3	17,7	13,9
2012 Μάιος/May	1180	-12,2	-10,8	4,9	687,1	-14,1	-12,8	4,1
Ιούν./Jun.	2044	-6,4	-9,0	1,9	1195,4	-6,6	-10,0	1,9
Ιούλ./Jul.	2863	-4,1	-7,2	-0,2	1929,3	-6,1	-8,4	-1,7
Αύγ./Aug.	3269	-2,5	-5,9	-1,9	2285,6	-0,3	-5,8	-3,3
Σεπτ./Sept.	2523	-2,5	-5,3	-4,1	1490,4	1,3	-4,6	-3,8
Οκτ./Oct.	1311	-8,3	-5,5	-5,4	612,2	-20,6	-5,9	-6,2
Νοέμ./Nov.	393	-7,2	-5,6	-5,4	152,8	-7,2	-5,9	-6,0
Δεκ./Dec.	331	-4,2	-5,5	-5,5	129,7	-1,8	-5,9	-5,9
2013 Ιαν./Jan.	366	3,8	3,8	-5,4	117,0	-6,2	-6,2	-5,8
Φεβρ./Feb.	296	11,1	6,9	-4,8	111,6	6,0	-0,6	-5,5
Μάρτ./Mar.	362	0,5	4,6	-4,5	129,3	-10,3	-4,4	-5,4
Απρ./Apr.	557	-10,9	-1,5	-4,7	251,4	-16,3	-9,7	-5,7
Μάιος/May	1467	24,4	9,5	-1,9	919,8	33,9	12,3	-2,2
Ιούν./Jun.	2373	16,1	12,3	1,0	1506,6	26,0	18,7	2,0
Ιούλ./Jul.	3264	14,0	12,9	4,3	2181,8	13,1	16,3	6,1
Αύγ./Aug.	3886	18,9	14,7	8,8	2673,8	17,0	16,5	10,4
Σεπτ./Sept.	2963	17,5	15,2	12,0	1837,5	23,3	17,7	13,9

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος / Source: Bank of Greece.

(1) Τα στοιχεία προέρχονται από την Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος. Λεπτομέρειες σχετικά με την Έρευνα Συνόρων περιλαμβάνονται στην ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/balance/travelling.aspx>. / Data derived from the Frontier Survey of the Bank of Greece. More information on the Frontier Survey can be found at <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Statistics/externalsector/balance/travelling.aspx>.

(2) Η Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος δεν καλύπτει το σύνολο των αφίξεων τουριστών και των ταξιδιωτικών εισπράξεων καθώς δεν περιλαμβάνει ταξιδιώτες κρουαζιέρας που δεν αναχωρούν από κάποια πύλη εξόδου της χώρας. Εκτίμηση των εσόδων από την κρουαζιέρα για το διάστημα από το 2012 και μετά παρουσιάζονται στον Πίνακα VI.16. / The Frontier Survey of the Bank of Greece does not fully cover all tourist arrivals and receipts since it does not include cruise tourists not leaving from one of the country's gateways. Table VI.16 includes estimates of cruise receipts for the period from 2012 onwards.

(3) Αποπληθωρισμένα στοιχεία με τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕΛΣΤΑΤ). / Data deflated with CPI (ELSTAT).

— προηγούμενου έτους/previous year
 — κινητού μέσου 12 μηνών/ 12-month moving average

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
"ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ"
2007 - 2013

**ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ
ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ**

